

EURO & TALOUS

SUOMEN PANKIN AJANKOHTAISIA ARTIKKELEITA TALOUDESTA

Euro & talous 5 • 2017

Julkaisupäivä 18.12.2017
25. vuosikerta
Julkaisu ilmestyy viisi kertaa vuodessa.

Päätoimittaja

Liikanen, Erkki

Toimitusneuvosto

Hellström, Jenni (puheenjohtaja)

Freystätter, Hanna

Jokivuolle, Esa

Kilponen, Juha

Miettinen, Paavo

Newby, Elisa

Uusitalo, Petri (sihteeri)

Ennuste on laadittu Suomen Pankin
rahaspolitiikka- ja tutkimusosastolla
ennustepäällikkö Juha Kilposen johdolla.

Kirjoittajat

Itkonen, Juha

Jalasjoki, Pirkka

Juvonen, Petteri

Kajanoja, Lauri

Kinnunen, Helvi

Kivistö, Jarkko

Obstbaum, Meri

Parviainen, Seija

Mäki-Fränti, Petri

Vanhala, Juuso

Viertola, Hannu

Kuviot ja taulukot

Marin, Anna

Törrönen, Juhani

Toimitus

Suomen Pankin kielipalvelut ja viestintäyksikkö

Uutiskirjeiden tilaukset

eurojatalous.fi

Julkaisun aineistoa saa vapaasti lainata, mutta lähde on mainittava.

ISSN 1456-5862 (verkkójulkaisu)

Sisältö

Suomen kasvuedellytyksiä ja julkista taloutta yhä vahvistettava	3
Ennuste: Suomen noususuhdanne vahvistuu – tasapainoisemman kasvun edellytykset parantuneet	6
Ennusteen oletukset: Maailmantalouden kiihtyvä kasvu nostaa öljyn hintaa	28
Vaihtoehtoislaskelma: Herkkyyyslaskelma kansainvälisen talouden vaihtoehtoisista näkymistä	32
Vuoden 2017 kolmannen neljänneksen tilinpito: Talous kasvaa laaja-alaisesti	35
Investointien ja viennin kasvu vahvistaa Suomen suhdannenousua	38
Julkisen talouden arvio 2017: Positiivinen yleisvire ei korjaa julkisen talouden rakenteellisia ongelmia	43
Kansantalouden seurantaan uusia välineitä	48
Korkea-asteen tutkinto kannattaa Suomessa	51
Uusi tapa mitata rakennetyöttömyyttä työntekijävirtojen avulla	56
län, sukupuolen ja koulutuksen vaikutuksesta työn tarjontaan Suomessa	67
Ennustetaulukot vuosille 2017–2020 (joulukuu 2017)	82

PÄÄKIRJOITUS

Suomen kasvuedellytyksiä ja julkista taloutta yhä vahvistettava

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • PÄÄKIRJOITUS

Suomen taloudesta on saatu hyviä uutisia, ja näkymät ovat parantuneet. Talouskasvu on jatkunut aiempaa laaja-alaisempana. Vienti ja yritysten investoinnit lisääntyvät kotitalouksien kysynnän lisäksi. Työllisyysaste on vähitellen noussut ja julkisen talouden alijäämä pienentynyt. Kustannuskilpailukyky on kääntynyt paranevaan suuntaan.

Suomen talous ponnistaa silti yhä tasolta, joka on monen vuoden vaimean kehityksen heikentämä. Siksi tavoitteiden on syytä olla korkealla talouden kasvuedellytysten ja julkisen talouden näkymien kohentamisessa.

Suomen julkisen talouden tila on vahvistunut. Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka ovat pienentyneet suhteessa bruttokansantuotteeseen. Julkista taloutta ovat vahvistaneet sekä yleisen talouskehityksen viimeaikainen koheneminen että menoja ja tuloja koskevat päätökset.

Julkinen talous on silti edelleen alijäämäinen, eikä sen ennusteta saavuttavan tasapainoa lähivuosina. Julkisen velan ennustetaan pysyvän runsaassa 60 prosentissa suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Pidemmän aikavälin näkymät ovat julkisessa taloudessa yhä haastavat. Suomen Pankin arvion mukaan pitkän aikavälin kestävyysvaje on edelleen kooltaan noin 3 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Mikäli julkisen talouden näkymiä ei onnistuta vahvistamaan

rakenteellisilla uudistuksilla, tarvitaan tulevien julkisten menojen rahoittamiseksi tämän suuruisia pysyviä menosäästöjä tai verotuksen kiristämistä.

Julkisen talouden pidemmän aikavälin näkymiä painavat sekä väestökehityksen että tuottavuuskehityksen trendit. Väestökehitys kertoo, että suurin osa sodan jälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin kuuluvista on nyt tullut eläkeikään. Tämän ikäluokan odotetaan 2020-luvulla tarvitsevan aiempaa enemmän julkisen sektorin kustantamia hoitopalveluita. Lisäksi keskimääräisen elinajan piteneminen kasvattaa eläkemenoja.

Työn tuottavuuden kasvu on jo vuosikymmenten ajan trendinomaisesti hidastunut kehittyneissä talouksissa, eikä Suomi ole tässä poikkeus. Viimeaikainen tuottavuuden kasvun kiihtyminen Suomessa on tervetullutta, mutta se ei oleellisesti muuta julkisen talouden pitkän aikavälin näkymiä.

Julkisen talouden pitkän aikavälin näkymiin voidaan vaikuttaa rakenteellisilla uudistuksilla. Vuonna 2015 päätetty eläkeuudistus paransi osaltaan julkisen talouden näkymiä tuntuvasti. Tulevista päätöksistä keskeisessä asemassa on sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus. Jos se ei onnistu vaimentamaan menojen kasvua, suurten ikäluokkien lisääntyvä hoivatarve syventää julkisen talouden alijäämää huomattavasti 2020-luvulla.

Tärkeitä ovat myös työllisyysasteeseen vaikuttavat uudistukset, sillä työllisyysasteella on suuri merkitys julkisen talouden näkymien kannalta. Yksi huolestuttava viime vuosien trendi koskee nuoria ikäluokkia. Erityisesti 1980-luvun alun jälkeen syntyneiden miesten osallistuminen työmarkkinoille näyttää olevan jäämässä aiemmin syntyneitä vähäisemmäksi.

Viennin ja vientitulojen heikko kehitys painoi Suomen taloutta melkein 10 vuoden ajan. Vientiä heikensivät kansainvälisen talouskehityksen vaimeus, varsinkin elektroniikkateollisuuden ja osittain myös metsäteollisuuden kokemat takaiskut sekä Venäjän talouden ongelmat. Lisäksi vientiä vaimensi kotimaisten kustannusten nousu. Nämä kustannukset kohosivat nopeammin kuin muissa kehittyneissä maissa.

Nyt Suomen vienti on kääntynyt kasvuun. Viennin elpymistä on edesauttanut kansainvälisen talouden vahvistuminen. Vientiä ja sen näkymiä kohentaa nyt myös kotimaisen kustannustason aiempaa vaimeampi kehitys muihin maihin verrattuna. Viime vuosina on tehty maltillisia palkkaratkaisuja, ja vuoden 2017 alussa tuli voimaan työkustannuksia alentanut kilpailukykysojimus.

Taloukasvun ja työllisyyden kehityksen kannalta on tärkeää, että Suomen kustannuskilpailukyky paranee edelleen lähivuosina. Vuoden 2017 jälkipuoliskolla toistaiseksi solmitut työehtosopimukset antavat viitteitä siitä, että työkustannusten kehitys olisi lähivuosina hieman hitaampaa kuin kehittyneissä kauppakumppanimaissa keskimäärin. Kehitykseen vaikuttavat osaltaan kilpailukykysojimuksen sisältävät työnantajamaksujen alennukset vuosina 2018 ja 2019.

Suuri merkitys kustannuskilpailukykyyn kannalta on niillä ratkaisulla, joita tehdään eri aloilla lähikuukausina. Suurin osa suomalaisista palkansaajista työskentelee aloilla, joilla työehtosopimuksia ei ole vielä solmittu.

Nämä alat ovat pitkälti muita kuin vientialoja tai tuonnin kanssa kilpailevia aloja. Silti niiden työkustannukset vaikuttavat oleellisesti suomalaisen tuotannon kansainväliseen kilpailukykyyn. Tämä johtuu siitä, että vientialat ja tuonnin kanssa kilpailevat alat ostavat kotimaasta runsaasti välituotteita, etenkin erilaisia palveluita.

Tulevien työmarkkinaratkaisujen kannalta keskeistä onkin, että vientialojen ja tuonnin kanssa kilpailevien alojen tilanne määrittää työkustannusten yleisen kehityksen Suomessa. Kustannuskehityksen suhteen näiden alojen sopimusten tulee toimia kehityksenä muiden alojen sopimuksille. Tämä koskee sekä lähikuukausina että tulevina vuosina tehtäviä ratkaisuja.

Kun pyritään vahvistamaan talouskasvun, työllisyyden ja julkisen talouden kestävyysedellytyksiä, taloustieteellisen tutkimuksen tuloksia on syytä käyttää hyödyksi. Ekonomistien laaja osallistuminen talouspolitiikkaa koskevaan keskusteluun on tervetullutta. On silti syytä huomata, että yhteiskunnan yleistä kehitystä koskevia tavoitteita ei voi johtaa taloustieteen tuloksista. Nämä tavoitteet ja päämäärät perustuvat arvoihin. Tavoitteiden määrittelyyn haetaan mandaatti yleisissä vaaleissa.

Taloustieteen tulokset voivat sen sijaan auttaa siinä, miten haluttuihin tavoitteisiin voidaan päästä ja mitä erilaisista talouspolitiikan toimista seuraa. Taloustieteen tuloksia voidaan myös hyödyntää talouden menneen kehityksen ymmärtämisessä ja nykyisten ongelmien havaitsemisessa. Sekä rakenteellisten uudistusten että suhdannepolitiikan valmistelemissä taloustieteellä on paljon annettavaa.

Suomeen ollaan perustamassa uutta taloustieteen instituuttia. Suomen Pankki on osaltaan päättänyt tukea hanketta. Korkeatasoinen taloustieteellinen tutkimus ja koulutus ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että päätöksenteon tueksi voidaan tehdä hyödyllistä taloudellista analyysiä. Keskuspankin näkökulmasta laadukasta opetusta ja tutkimusta tarvitaan erityisesti makrotaloustieteen ja rahoituksen aloilla. Päätöksenteon kannalta laajemmin tärkeitä taloustieteen aloja on toki muitakin.

Helsingissä 15.12.2017

Erkki Liikanen
Suomen Pankin pääjohtaja

Avainsanat

bruttokansantuote, ennuste, inflaatio, julkinen talous, Suomen talous

SUOMEN TALOUDEN ENNUSTE

Suomen noususuhdanne vahvistuu – tasapainoisemman kasvun edellytykset parantuneet

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Suomen talouskasvu on laaja-alaista, vienti vauhdittaa kasvua ja samalla kotimainen kysyntä jatkuu voimakkaana. Suomen Pankin ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvaa 3,1 % vuonna 2017 ja 2,5 % vuonna 2018. Vuosina 2019–2020 talouskasvu jatkuu noin 1,5 prosentin vauhtia. Inflaatio kiihtyy, mutta jää koko ennustejaksolla eli vuosina 2017–2020 Suomessa hitaammaksi kuin muualla euroalueella.

Keskeisimpinä tekijöinä suhdannenousun taustalla ovat olleet ulkoiset tekijät, kuten kauppakumppanimaiden hyvä talouskasvu ja euroalueen elvyttävä rahapolitiikka. Vaikka noususuhdanne näyttää nyt selvästi vahvemmalta ja laaja-alaisemmalta kuin aiemmin, vuoden 2017 kasvu jää koko ennustejakson nopeimmaksi. Kansainvälisen talouden veto ja rahapolitiikan talouskasvua tukeva vaikutus vaimenevat hieman, ja Suomen pitkällä aikavälillä vaimea kasvupotentiaali hidastaa kasvua ennustejakson loppua kohti. Ennusteen riskit painottuvat lähivuosina kuitenkin ennustettua nopeamman kasvun suuntaan.

Vientiä tukevat vuosina 2017–2020 tärkeimpien vientimarkkinoiden hyvänä jatkuva kasvu ja Suomen kustannuskilpailukyvyn paraneminen. Erityisesti euroalueen investointien lisääntyminen tukee Suomen vientiteollisuuden näkymiä. Vuotta 2017 lukuun ottamatta nettoviennin vaikutus kasvuun jää kuitenkin melko vähäiseksi, sillä Suomi tuo paljon vientituotannon välituotteita ulkomailta ja vahva kotimainen kysyntä

myös lisää tuontia. Viennin koheneminen parantaa vaihtotasetta, joka on ennustejaksolla liki tasapainossa. Vaihtotaseen tasapainottuminen luo osaltaan pohjaa kestävämmälle kasvulle.

Yksityinen kulutus kasvaa työllisyystilanteen ja kuluttajien ostovoiman paranemisen myötä. Myös negatiivisina pysyvät reaalkorot ja kuluttajien vahva luottamus kannustavat kotitalouksia kuluttamaan. Poikkeuksellisen kevyt rahapolitiikka pitää myös yritysten lainakorot edelleen matalina ja tukee investointeja. Investoinnit kasvavat lähivuosina voimakkaasti, mutta kasvu hidastuu vuotta 2020 lähestyttäessä.

Aiempaa vientivetoisempi kasvu muuttaa Suomen kasvun rakennetta lyhyellä aikavälillä. Tuottavuuden paraneminen on vuosina 2016–2017 selvästi kiihtynyt, ja sitä tukee lähivuosina tuotannollisten investointien lisääntyminen, joka kasvattaa tuotantokapasiteettia ja siten kasvupotentiaalia. Suomen talouskasvu on myös ennustevuosina suureksi osaksi tuottavuuden kohenemisen varassa.

Työllisyyden kasvu on vastaavasti ollut toistaiseksi melko vaimeaa suhteessa taloudellisen aktiivisuuden vilkastumiseen. Vuosina 2017 ja 2018 työllisyyden kasvu kiihtyy työn kysynnän lisääntyessä, mutta ennustejakson loppua kohden kohtaantongelmat, väestörakenteen muutos ja muut työn tarjontarajoitteet hidastavat työllisyyden paranemista.

Julkisen talouden tilanne on vahvistunut suhdanteen paranemisen myötä. Julkisen sektorin alijäämä suhteessa BKT:hen pienenee 1,1 prosenttiin vuonna 2017 ja edelleen 0,7 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Talouden kokonaisverorasitus kevenee ennustejaksolla 2,4 prosenttiyksikköä. Suhdanteen paraneminen ei kuitenkaan ratkaise julkisen talouden pidemmän aikavälin ongelmia. Finanssipolitiikan mitoitus on ennustejaksolla suhdanteeseen nähden kevyt. Julkisen talouden kestävyysvaje on edelleen noin 3 %.

Kokonaistuotanto: Vienti vauhdittaa Suomen talouskasvua

Suomen Pankin ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvaa 3,1 % vuonna 2017. Vienti vauhdittaa kasvua, ja samalla kotimainen kysyntä jatkuu voimakkaana, etenkin investointien vetämänä. Ennustejaksolla 2017–2020 kasvu jatkuu laaja-alaisena, mutta hidastuu vähitellen. Vuonna 2018 talous kasvaa 2,5 %, ja vuosina 2019–2020 kasvua on edelleen noin 1,5 %. Suomen BKT ylittää vuoden 2008 tason vasta vuonna 2018 (Kuvio 1). Suomessa kokonaistuotanto kohenee ennustevuosina yhteensä 8,6 %, kun euroalueella yltää samana ajanjaksona 8,3 prosenttiin.

Taulukko 1.

Ennusteen keskeiset tulemat

Prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote	3,1	2,5	1,6	1,4
Yksityinen kulutus	1,9	1,8	1,3	1,2
Julkinen kulutus	0,5	0,7	0,1	0,4
Yksityiset kiinteät investoinnit	11,2	5,8	3,2	2,5
Julkiset kiinteät investoinnit	-1,1	3,3	-0,5	1,2
Vienti	8,4	3,8	3,5	3,0
Tuonti	2,2	3,4	2,9	2,7
Kysyntäerien vaikutus kasvuun				
Kotimainen kysyntä	3,1	2,4	1,3	1,3
Nettovienti	2,2	0,2	0,2	0,1
Varastojen muutos ja tilastovirhe	-2,2	0,0	0,0	0,0
Säästämisaste, kotitaloudet, %	-1,5	-1,6	-1,7	-1,7
Vaihtotase, % BKT:stä	0,0	0,0	0,0	0,2
Työmarkkinat				
Tehdyt työtunnit	0,5	1,1	0,7	0,5
Työlliset	0,8	0,8	0,5	0,4
Työttömyysaste, %	8,6	8,2	7,9	7,6
Yksikkötyökustannukset	-2,8	-0,4	1,0	1,7
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohti	-0,6	1,3	2,0	2,8
Tuottavuus	2,3	1,8	1,1	1,1
Bruttokansantuote, hintaindeksi	1,3	1,8	1,4	1,9
Yksityinen kulutus, hintaindeksi	0,8	1,2	1,5	1,5

e = ennuste

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Ennusteen keskeiset tulemat

Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	0,8	1,1	1,4	1,5
Pl. energia	0,5	0,9	1,4	1,6
Energia	5,9	3,0	1,0	0,2

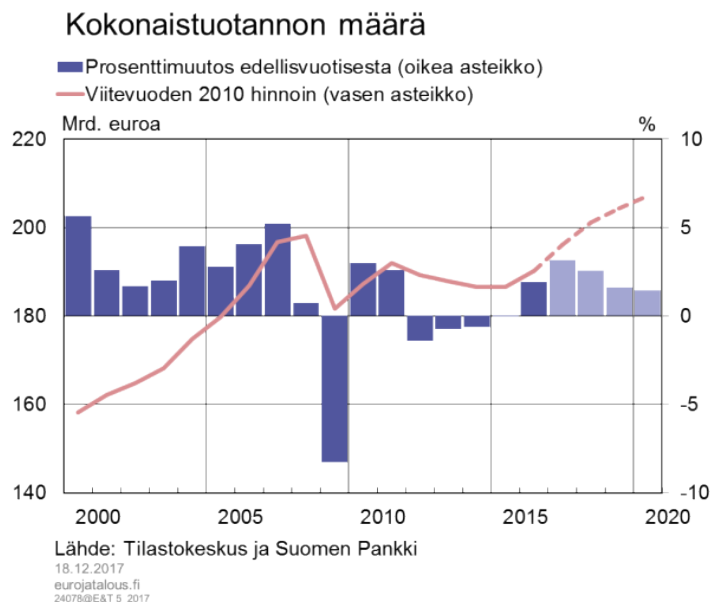
e = ennuste

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

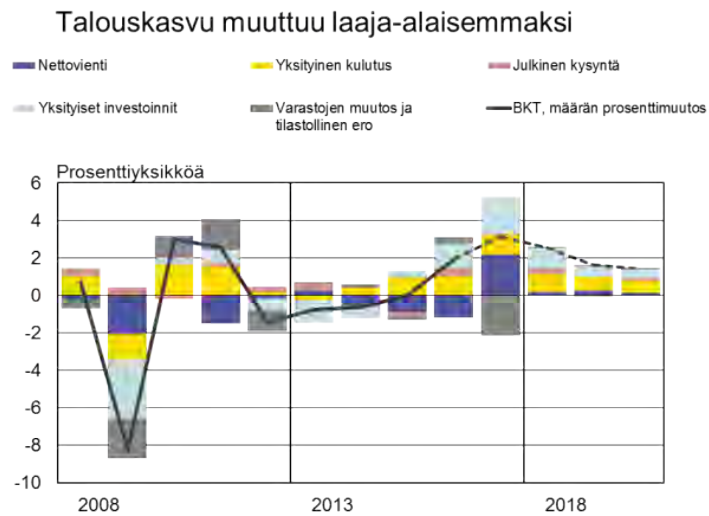
Vienti vauhdittaa kasvua varsinkin vuonna 2017. Kansainvälisen talouden aiemmin arvioitua paremmat näkymät tukevat Suomen viennin kasvua, ja etenkin tukea tulee euroalueen investointien vilkastumisesta. Kilpailukyky sopimus parantaa Suomen kustannuskilpailukykyä, ja tuotannollisten investointien lisääntyminen kohentaa edelleen viennin kasvuedellytyksiä. Tuonnin lisääntymisen vuoksi nettoviennin vaikutus talouskasvuun jää vuoden 2017 jälkeen kuitenkin suhteellisen vaatimattomaksi.

Samalla kotimainen kysyntä jatkuu vahvana (kuvio 2). Yksityiset investoinnit lisääntyvät voimakkaasti vuonna 2017, mutta niiden kasvu hidastuu ennustejakson loppua kohden. Myös yksityisen kulutuksen kasvu on ripeää vuonna 2017, mutta hidastuu vuoden 2020 lähestyessä.

Kuvio 1.

Kuvio 2.

Kuvio on suuntaa-antava. Kunkin kysyntäerän vaikutus BKT:n kasvuun on laskettu sen määrän kasvun ja edellisen vuoden arvo-osuuden perusteella. Vuosien 2017–2020 luvut ovat ennusteita. Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

18.12.2017
eurotalous.fi
20756@konrosuudi

Vaihtotase on ennustejaksolla lähellä tasapainoa, mikä tarkoittaa, että koko kansantalouden tasolla tulot kattavat menot. Tavaroiden ja palvelujen tase on positiivinen ennustejaksolla, ja suomalaisten ulkomaisista sijoituksista saamien pääomatulojen kasvu sekä korkomenojen supistuminen tukevat vaihtotasetta.

Talouskasvu syntyy ennustejaksolla enemmän työn tuottavuuden kuin työpanoksen kasvun kautta, mikä näkyy työpanoksen suhteellisen maltillisena kasvuna. Taloustilanteen paraneminen on näkynyt investointien voimakkaana kasvuna. Investointien mukana pääomakannan kasvu lisää pidemmällä aikavälillä talouden tuotantomahdollisuuksia.

Ennuste perustuu Tilastokeskuksen 1.12.2017 julkaisemaan neljännesvuositilinpitoon (vuoden kolmas neljännes) ja muuhun käytettävissä olleeseen informaatioon.

Kotitaloudet: Kotitaloudet elävät yhä velaksi nousukaudesta huolimatta

Yksityinen kulutus tukee edelleen talouskasvua, joskin yksityisen kulutuksen kasvuvauhti alkaa jo hidastua. Ansiotason kohoaminen ja työllisyystilanteen paraneminen kasvattavat kotitalouksien ostovoimaa ja pitävät yllä kuluttajien luottamusta. Ostovoiman lisääntymisestä huolimatta kulutus ylittää edelleen kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, joten säästämisaste pysyy negatiivisena ja kotitalouksien velkaantuminen jatkuu.

Talouden noususuhdanne kasvattaa kotitalouksien ostovoimaa varsinkin vuonna 2018. Palkkojen nousu jäi vuosina 2016 ja 2017 lähinnä palkkaliukumien varaan, mutta nyt tuottavuuskasvun kiihtyminen ja yritysten kannattavuuden paraneminen ovat lisänneet

yritysten palkanmaksuvaraa. Ansiotason kohoaminen kiihtyykin 2,3 % vuonna 2018, ja kasvuvauhti pysyy suunnilleen yhtä nopeana myös vuosina 2019 ja 2020.

Ansiotason nousun ohella kotitalouksien ostovoimaa kasvattaa työllisyyden paraneminen. Vuonna 2018 työllisten määrä kasvaa noin prosentin, mutta vuosina 2019 ja 2020 työllisyyden kasvuvauhti vähitellen hidastuu 0,5 prosentin tuntumaan. Kaiken kaikkiaan kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvavat vuonna 2018 reaalisesti runsaat 2 % ja vuosina 2019 ja 2020 runsaan prosentin.

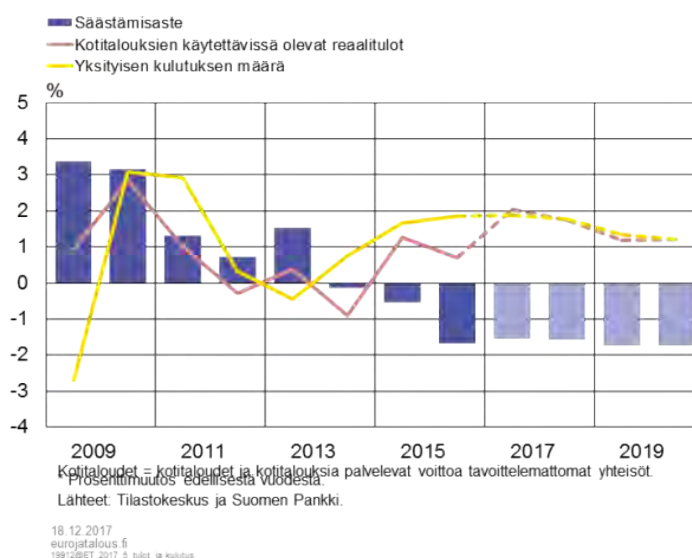
Ostovoiman kasvun lisäksi yksityistä kulutusta ylläpitää kuluttajien vahva luottamus. Talouskasvun kiihtymisen myötä kuluttajien luottamus sekä omaan että Suomen talouteen koheni keväällä 2017 vahvimmilleen sitten vuoden 2010.

Ansiotuloverotusta kevennetään noin 300 milj. euron verran vuonna 2018 kilpailukykysovimuksen mukaisten sosiaaliturvamaksuutosten kompensoimiseksi. Lisäksi tuloverotukseen tehdään vuosina 2018 ja 2019 normaalit inflaatiotarkistukset. Veronalennukset riittävät kuitenkin vain kompensoimaan sosiaaliturvamaksujen suurenemisen ja välillisen verotuksen kiristymisen vaikutukset, sillä työttömyyseläkemaksu suurenee 0,2 prosenttiyksikköä ja työttömyysvakuutusmaksu 0,4 prosenttiyksikköä vuoden 2018 alusta. Myös tupakan ja alkoholin verotusta kiristetään.

Yksityisen kulutuksen kasvu kiihtyy vuonna 2017 lähes 1,9 %, mutta hidastuu vähitellen ennustejakson aikana 1,5 prosentin tuntumaan talouskasvun vaimetessa. Reaalitulojen lisääntymisestä huolimatta kotitalouksien säästämisaste pysyy edelleen negatiivisena, ja kotitaloudet jatkavat velkaantumistaan (kuvio 3). Vuoden 2017 puolivälissä kotitalouksilla oli velkaa lähes 128 % tuloistaan, ja vuonna 2020 velkaantuneisuusaste on noin 129 %.

Kuvio 3.

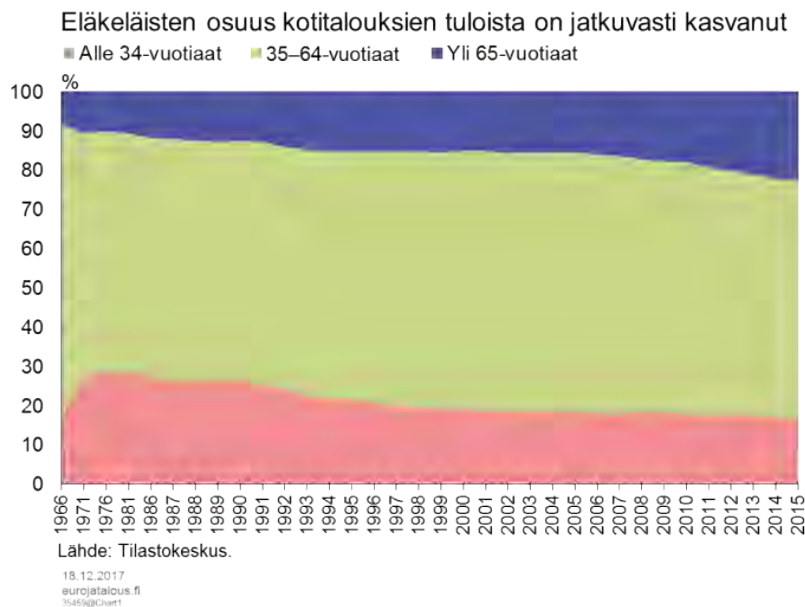
Kotitalouksien menot ylittävät tulot

Kotitalouksien säästämisastetta painaa osaltaan väestön ikääntyminen. Eläkeikäisten tulojen osuus sekä kaikkien kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista että

kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta on kasvanut pitkään (kuvio 4). Entistä suurempi osa kotitalouksien tuloista onkin eläkkeitä ja muita sosiaalietuuksia. Koska eläketulo ei ole riippuvainen suhdannetilanteesta, vanhempien ikäluokkien tarve ns. varautumissäästämiseen on pienempi kuin nuorissa ikäluokissa. Samalla nuorempien ikäluokkien velkataakka on jatkuvasti kasvanut, joten nuoremmat ikäluokat pystyvät säästämään lähinnä lyhentämällä asuntolainoja.

Kuvio 4.

Kotitalouksien velkaantumista edesauttaa rahoitusolojen keveys. Asuntolainojen laskennallinen korkomarginaali on kaventunut ja asuntolainojen yleisin viitekorko on edelleen laskenut vuoden 2017 aikana, ja uusien asuntolainojen keskikorko on nyt noin 1,1 %. Kotitalouksien lainakorot säilyvät alhaisina myös ennustevuosina, minkä lisäksi vähitellen kiihtyvä inflaatio alentaa reaalikorkoja edelleen.

Korkotason alhaisuudesta ja talouskasvun piristymisestä huolimatta uusien asuntolainojen kysyntä lisääntyy maltillisesti verrattuna taantumaa edeltäviin vuosiin. Asuntolainakannan kasvu Suomessa on suhteellisen hidasta myös muuhun euroalueeseen verrattuna. Alkuvuonna 2017 asuntolainakanta kasvoi Suomessa noin 2 %, kun se Ruotsissa kasvoi reilusti yli 7 prosentin ja Saksassakin vajaan 4 prosentin vauhtia. Jossain määrin kotitalouksien velkaantumista lisää muiden kuin asuntoluottojen kysynnän kasvu. Kulutusluottojen lisäksi myös opintolainakannan suureneminen on tänä vuonna selvästi kiihtynyt, kun lainatakauksen enimmäismäärää on korotettu. Muiden kuin asuntolainojen osuus kotitalouksien lainakannasta on kuitenkin suhteellisen vähäinen.

Kotitalouksilla on velkaantumisestaan huolimatta myös paljon varallisuutta. Tuoreimmat tiedot kotitalouksien varallisuudesta ovat vuodelta 2013, ja tuolloin suomalaisella mediaanikotitaloudella oli 110 000 euroa enemmän varallisuutta kuin velkoja, missä oli 5 % kasvua vuoden 2009 tilanteeseen verrattuna. Noin 70 % kotitalouksien varallisuudesta on kuitenkin asunnoissa ja loma-asunnoissa, ja

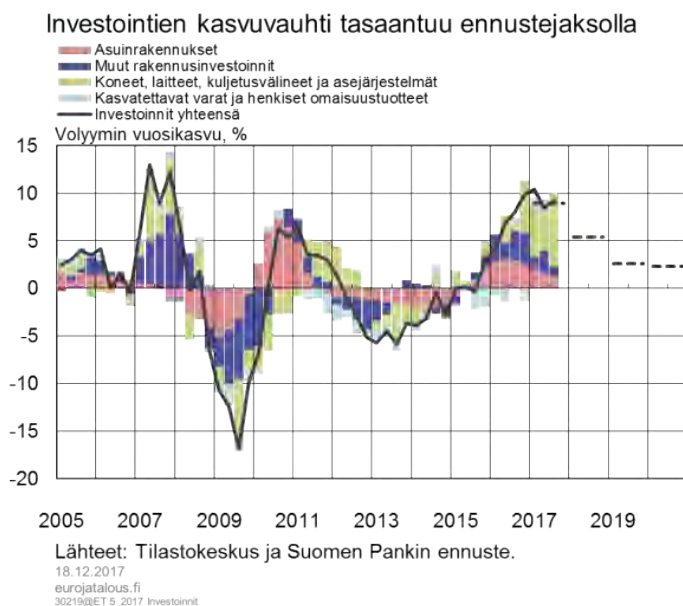
rahoitusvarallisuus on suurelta osin keskittynyt iäkkäille, yleensä velattomille kotitalouksille. Rahoitusvarallisuus tarjoaakin kotitalouksille vain vähän puskuria talouden häiriötekijöitä vastaan.

Yritykset: Yritysten luottamus talouteen pysynyt vahvana

Suhdanneltilanteen paraneminen on nostanut teollisuudessa kapasiteetin käyttöasteet Suomessa korkealle, ja yritykset investoivat voimakkaasti. Yritysten kannattavuus on kohentunut. Toimialoista erityisesti teollisuustuotanto on kasvanut voimakkaasti vuoden 2017 aikana. Palveluissa ja rakentamisessa suhdanneltilanteen paraneminen on näkynyt jo pidempään.

Vuonna 2016 koko talouden investoinnit kasvoivat 7 %, ja kehitys on jatkunut vahvana myös tämän vuoden puolella (kuvio 5). Vuonna 2017 keskimääräinen neljännesvuosikasvu on ollut lähes 2 % ja vuosikasvun ennakoidaan olevan 9 %. Yrityssektorin tuotannolliset investoinnit ovat Suomessa lisääntyneet voimakkaasti. Toimialoittain tarkasteltuna tuotannolliset investoinnit kasvoivat voimakkaimmin vuonna 2016 palveluissa, 8 %. Teollisuudessa kasvu oli vaimeampaa, 5 %, mutta teollisuuden investointikyselyn mukaan teollisuuden investointien arvo kasvaa tänä vuonna 12 %.

Kuvio 5.

Myönnettyjen rakennuslupien ja aloitettujen rakennushankkeiden määrät ovat lisääntyneet voimakkaasti vuodesta 2015 alkaen, ja kasvu jatkui myös vuoden 2017 alkupuolella. Viimeaikainen voimakas kasvu rakennusluvissa ja aloitetussa rakennushankkeissa näkyy valmistuneiden rakennusten määrässä tänä vuonna. Tammi-syyskuussa keskimääräinen vuosikasvu valmistuneiden rakennusten kuutiomäärissä on ollut 13 %. Myönnettyjen rakennuslupien määrän lisääntymien on kuitenkin

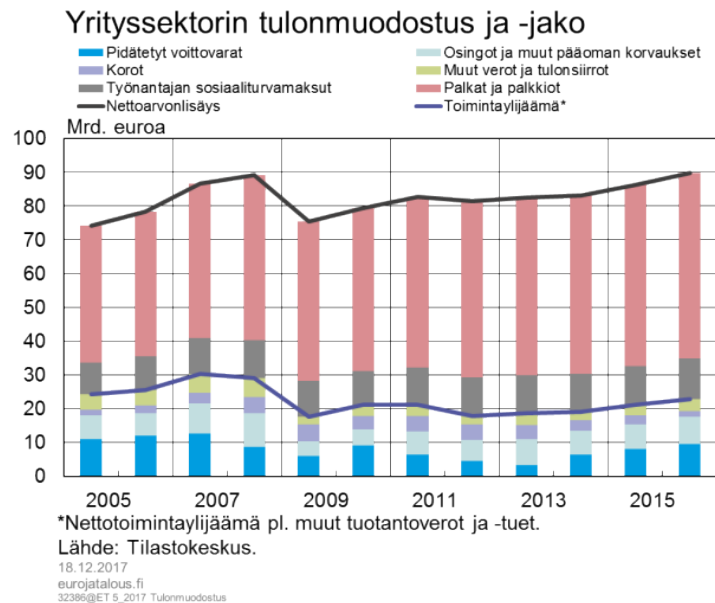
tasaantumassa, mikä ennakoii rakentamisen suhdanteen tasaantumista. Kuitenkaan rakentamisessa ei ole vielä saavutettu vuosien 2000–2008 keskimääräistä tasoa.

Yritysten luottamus talouteen on Suomessa vahvaa. Palveluiden ja kaupan alalla luottamus on lujittunut vuoden 2016 alusta alkaen ja kasvanut vuoden 2017 aikana yhtä vankaksi kuin taantumaa edeltäneessä huipussaan. Teollisuuden luottamus ja tuotanto-odotukset ovat vahvistuneet selkeästi vuoden 2017 aikana.

Yrityssektorin kannattavuus toimintaylijäämällä mitattuna on parantunut (kuvio 6). Kansantalouden tilinpidossa toimintaylijäämä vastaa liikevoittoa yritysten tilinpäätöksissä. Toimintaylijäämä on vuosina 2013–2016 kasvanut keskimäärin 5 %. Suhteessa talouden muihin sektoreihin yrityssektori on ollut nettoluotonantaja koko 2000-luvun, ja viime vuosina tämä asema on jälleen vahvistunut. Vuosina 2017–2020 yrityssektorin kannattavuus pysyy vahvana tuottavuuden nopean kehityksen ansiosta.

Yritysten rahoitusolot ovat Suomessa säilyneet suotuisina ja tukevat investointien kasvua. Lainakannan keskikorko on 1,4 %, mikä on alle euroalueen keskiarvon. Lainamarginaalit ovat lievästi pienenemään päin. Yrityssektorin lainakanta on kasvanut vuoden 2017 aikana keskimäärin 3,5 prosentin vuosivauhtia.

Kuvio 6.

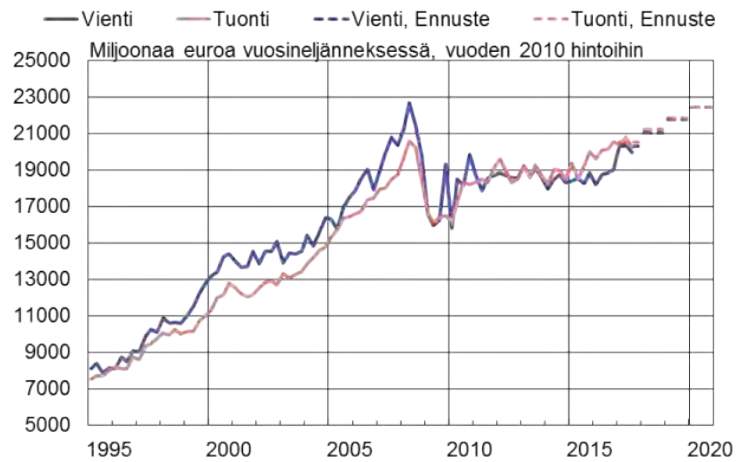

Ulkomaankauppa: Suomen vaihtotase tasapainottuu

Suomen viennin kehityksessä on nähtävissä selkeä käänne, ja Suomi on päässyt mukaan vientimarkkinoiden nopeaan kasvuun. Vuonna 2017 viennin volyyymi suurenee peräti 8,4 % maailmantalouden kasvun ja kustannuskilpailukyvyyn paranemisen myötä. Nopeimman kasvun vaihe ajoittuu ennustejakson alkupuolelle, ja viennin kasvu hidastuu 3,0 prosenttiin vuonna 2020. (Kuvio 7)

Kuvio 7.

Suomen vienti kasvaa

Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin ennuste.

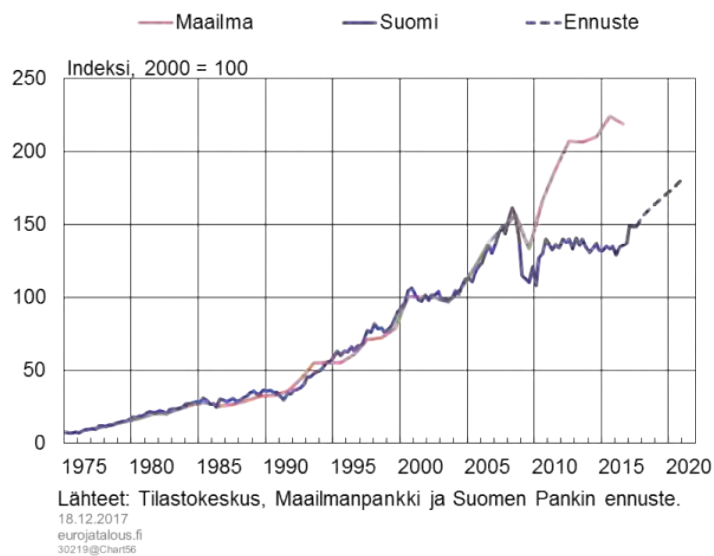
18.12.2017
eurojatalous.fi
30216@chart50

Suomi vie nyt aikaisempaa enemmän lähes kaikkiin keskeisiin kauppakumppanimaihin, ja 15 suurimpaan vientimaahan suuntautuvan tavaraviennin määrä kasvoi vuonna 2017. Nopeimmin kasvoi tavaravienti euroalueelle, mutta myös Venäjälle ja Kiinaan suuntautuva vienti on kasvanut nopeasti (ks. kehikko 4. Tekijät Suomen suhdannenousun takana). Euroalueella kapasiteetin käyttöaste on noussut, mikä lisää investointituotteiden vientikysyntää. Myös Suomen idänkauppa kasvaa Venäjän talouden elpyessä, vaikka jääkin yhä vähäisemmäksi kuin aiempina huippuvuosina. Teollisuuden toimialoista vientiä ovat eniten kasvattaneet metsä-, metalli- ja kemianteollisuus ja erityisesti kulkuneuvojen valmistus.

Suomi ottaa ennustejaksolla muuta maailmaa kiinni viennin arvon kehityksessä. Finanssikriisiä edeltävinä vuosikymmeninä Suomen viennin arvo kasvoi samaa tahtia muiden maiden yhteenlasketun viennin kanssa. Finanssikriisin jälkeisenä aikana Suomen viennin kehitys on jäänyt pahasti jälkeen muun maailman kehityksestä, mutta ennustejaksolla vienti kasvaa jo vientimarkkinoita nopeammin. (Kuvio 8)

Kuvio 8.

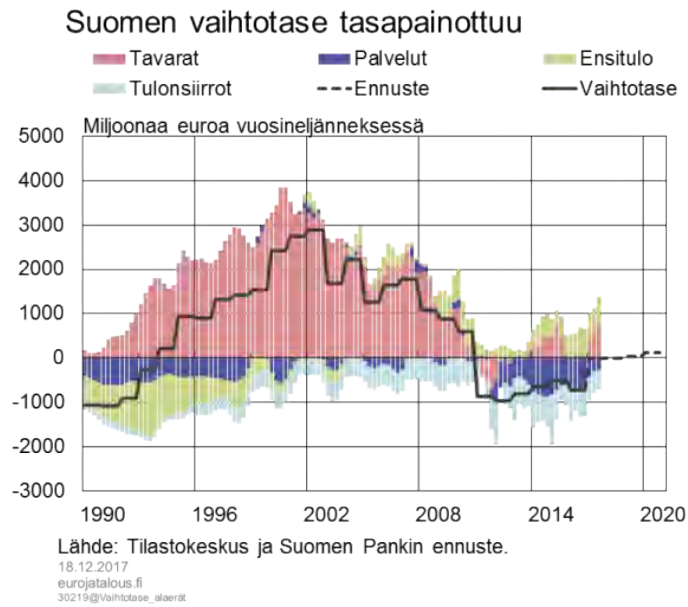
Suomen vienti ottaa muita maita kiinni

Tuontia kasvattavat yksityinen kulutus sekä raaka-aineiden ja investointitavaroiden kysyntä. Ennustejaksolla tuonnin kasvu hidastuu hieman, kun noususuhdanne vaimenee ja investointien kasvu hidastuu. Vuonna 2017 tuonti kasvaa vain 2,2 %, mutta vauhti kiihtyy hieman viennin mukana. Tuonnin kasvu kääntyy ennustejakson aikana vientiä hitaammaksi. Viennin ja tuonnin nettovaikutus talouskasvuun on suurimmillaan vuosina 2017–2018.

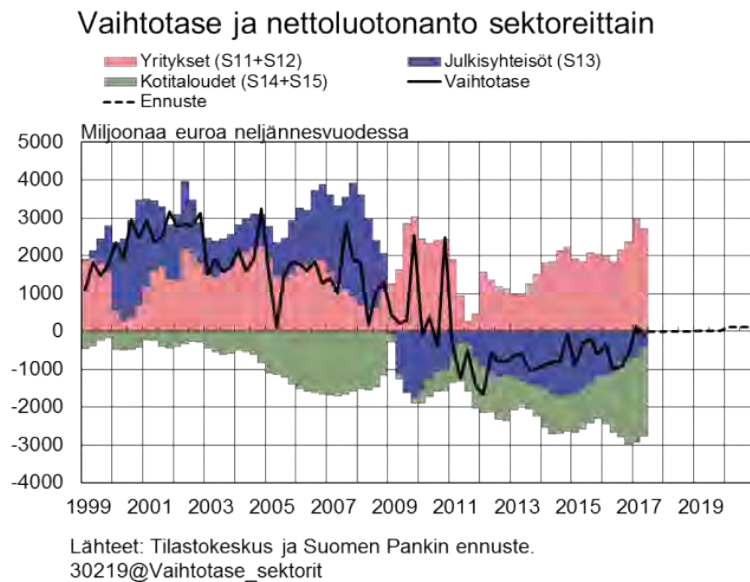
Vaihtotase tasapainottuu vuonna 2017, kun tavara- ja palvelukaupan ylijäämä kasvaa ja palvelukaupan alijäämä supistuu. Vaihtotase paranee, vaikka vaihtosuhte hieman heikkenee vuonna 2017 kilpailukyky sopimuksen hidastaessa vientihintojen nousua. Ennustejakson loppupuolella vienti- ja tuontihinnat kohoavat likimain samaa tahtia. Vaihtotasetta tukevat myös suomalaisten ulkomaisista sijoituksista saamien pääomatulojen kasvu ja korkomenojen supistuminen. Vaihtotaseen tasapaino tarkoittaa, että koko kansantalouden talouden tasolla tulot jälleen kattavat menot. (Kuvio 9)

Kuvio 9.

Vaihtotaseen tasapainottumisen myötä myös kansantalouden ulkomaisen nettovelan määrä pienenee. Suomi on ollut nettolainantaja vuodesta 2011 alkaen vuoden 2017 alkuun saakka. Ulkoisesta tasapainosta huolimatta kotimaiset sektorit ovat yhä luotonannon suhteen epätasapainossa. Viime vuosina yritys- ja rahoitussektoreiden nettolainananto on lisääntynyt ja julkisen sektorin nettoluotonotto on supistunut samalla, kun kotitaloussektorilla alijäämä on kasvanut. (Kuvio 10)

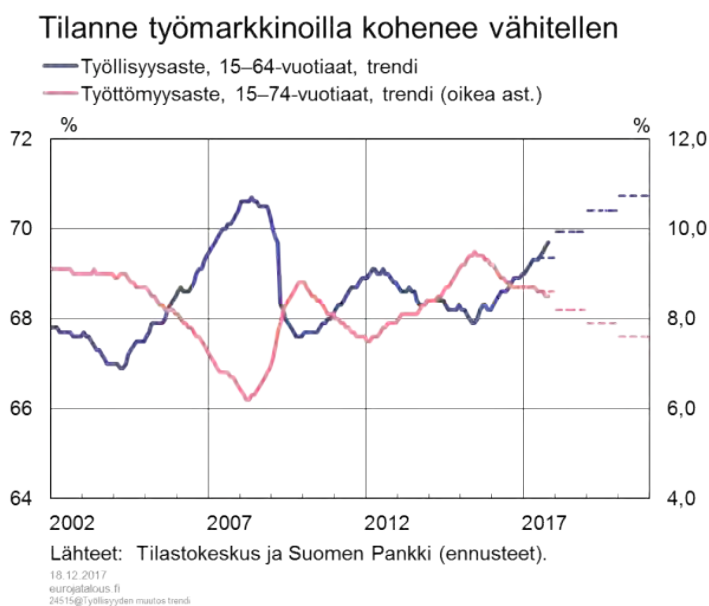
Kuvio 10.

Työmarkkinat: Työmarkkinat elpyvät hitaasti

Suomen talouden noususuhdanne on toistaiseksi näkynyt työmarkkinoilla suhteellisen maltillisena työllisyyden paranemisena ja työttömyyden vähenemisenä. Kasvun kiihtyminen vuosina 2017 ja 2018 nopeuttaa myös työllisyyden paranemista, mutta ennustejakson loppua kohden työllisyyden kasvu jälleen hidastuu. Työn kysyntä on suhdannetilanteen ansiosta vahvaa, mutta työllisyyden paranemista vaimentavat rekrytointeihin liittyvät kitkat ja tarjontarajoitteet. Työllisten määrän ennustetaan kasvavan yhteensä noin 2,4 % vuosina 2017–2020 ja työllisyysasteen nousevan 70,7 prosenttiin. Työttömyysaste jää 7,6 prosentin tuntumaan vuonna 2020 (Kuvio 11). Työvoiman määrä (15–74-vuotiaat) lisääntyy hieman.

Kuvio 11.

Työllisyys on tähän mennessä kohentunut suhdannetilanteeseen nähden maltillisesti. Osasyynä voi olla se, että työllisyys ei myöskään finanssikriisiä seuranneessa taantumassa missään vaiheessa heikentynyt erityisen paljoa suhteessa kokonaistuotannon voimakkaaseen supistumiseen. Kriisin jälkeisinä vuosina nimellispalkkojen – ja matalan inflaation oloissa erityisesti reaalipalkkojen – joustamattomuus alaspäin heikossa suhdannetilanteessa huononsi suomalaisten yritysten kannattavuutta ja kilpailukykyä ja siten työllistämisen edellytyksiä.^[1] Taantumien alkuvuosina syntynyt kannattavuus- ja kilpailukykykuilu on vasta ennustejakson aikana osaksi umpeutumassa vuonna 2017 voimaan tulleen kilpailukykykysymyksen myötä.

Taloustilanteen paraneminen on viime kuukausina näkynyt yritysten kannattavuuden kohenemisessa ja investointien voimakkaassa kasvussa, kun sen sijaan työllisyyden

1. Ks. esim. Obstbaum, M. ja Vanhala, J. (2016) Paikallinen sopiminen, Kansantaloudellinen aikakauskirja 2016; (2): 129–153, sekä Nurmi, S, Vanhala, J. ja Virén, M. (2017) [Kannattavat yritykset työllistävät ja maksavat korkeampaa palkkaa](#), Euro & Talous 3/2017: Talouden näkymät, 13.6.2017.

kasvu on jäänyt toistaiseksi vaatimattomammaksi. Työllisyyden kasvu kuitenkin tyypillisesti seuraa talouden aktiivisuutta, joten kasvun kiihtyminen tänä ja ensi vuonna nopeuttaa työllisyyden paranemista. Lisäksi investoinnit kasvattavat yritysten tuotantomahdollisuuksia, mikä luo edellytyksiä työpaikkojen syntymiselle jatkossa. Tulevien vuosien palkka- ja kokonaistuottavuuskehityksellä on suuri merkitys siltä kannalta, kuinka paljon Suomeen syntyy uusia työpaikkoja tulevina vuosina.

Toisaalta työllisyyskehityksen maltillisuus voi kuvastaa talouden rakenteellista muuttumista, jossa tuotanto on vähemmän työpanosta tarvitsevaa kuin aiemmin. Kasvun kiihtyminen lähivuosina ilmentää erityisesti teollisuuden pitkän alavireen päättymistä. Teollisuudessa työllisyys ei kuitenkaan ole juuri kohentunut noususuhdanteesta huolimatta (kuvio 12). Talouden rakenteellinen muuttuminen vaikuttaa myös kaupan alalla, jossa työllisyyskehitys on ollut viime vuosina heikkoa.

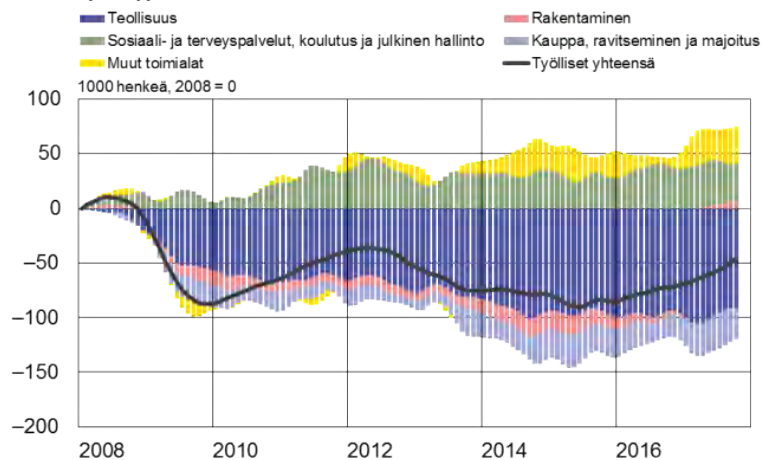
Työn kysyntä on suhdannetilanteen ansiosta kuitenkin varsin vahvaa, mutta useat indikaattorit viittaavat työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmien kasvuun (kuvio 13). Yritysten on yhä vaikeampi löytää osaamiseltaan tai sijainniltaan sopivaa työvoimaa, mikä hidastaa työpaikkojen täyttämistä ja työntekijöiden työllistymistä. Toisaalta työn vastaanottamisen tarjonta- ja kannustinongelmat voivat olla syy näennäisten yhteensopivuusongelmien ja työllisyyden hitaan paranemisen takana, mm. korkeiden kynnyspalkkojen vuoksi. Kannustimilla ja työmarkkinoiden rakenteella on merkitystä varsinkin nuorten, synnytysikäisten naisten sekä ikääntyneiden työntekijöiden tehdessä päätöksiä osallistumisestaan työmarkkinoille. (Ks. artikkeli: [Iän, sukupuolen ja koulutuksen vaikutuksesta työn tarjontaan Suomessa](#).) Monien arvioiden mukaan Suomen työmarkkinoilla lähestytään jo rakenteellista työttömyyttä (Ks. artikkeli: [Uusi tapa mitata rakennetyöttömyyttä työntekijävirtojen avulla](#).), jolloin suhdannetilanteen ei voi odottaa vähentävän työttömyyttä kovin nopeasti.

Työttömyysasteen toistaiseksi hidaskas aleneminen selittyy yhtäältä työllisyyden maltillisen kohentumisen ja toisaalta osallistumisasteen kasvun kautta. Työllisyysnäkökymien parantuessa työmarkkinoiden ulkopuolelle siirtyvien määrä on supistunut ja työmarkkinoille tulevien työntekijöiden määrä kasvanut. Työttömyyden rakenne on myös muuttunut hieman parempaan suuntaan, kun pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on jonkin verran pienentynyt.

Kuvio 12.

Teollisuuden työllisyys ei kohene

Työllisyyden kumulatiivinen muutos toimialoittain, trendi

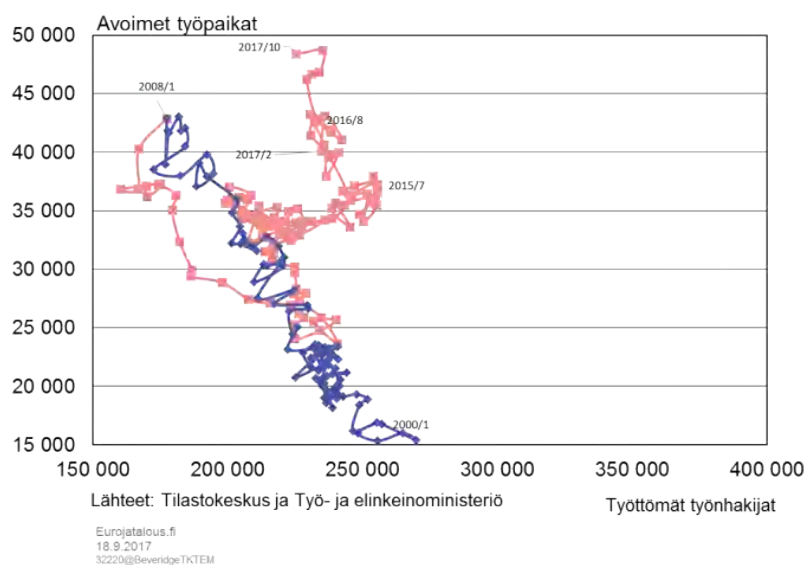

Lähde: Tilastokeskus.

Eurojatalous.fi
18.12.2017
32803@Työll.kumulat.muutosT

Kuvio 13.

Työntekijät ja työpaikat eivät kohtaa

Lähteet: Tilastokeskus ja Työ- ja elinkeinoministeriö
Eurojatalous.fi
18.9.2017
32220@BeveridgeTKTEM

Hinnat ja palkat: Hintojen nousu yhä maltillista

Inflaatio kiihtyy hitaasti vuosina 2017–2020 talouskasvun piristyessä.

Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin mukainen inflaatio on 0,8 % vuonna 2017 ja 1,1 % vuonna 2018. Vielä ennustejakson lopussa vuonna 2020 kuluttajahintojen nousu jää Suomessa hitaammaksi kuin euroalueen inflaatio, mikä on Suomen maltillisen kustannuskehityksen ansiota. Inflaatiota ylläpitää pääosin yhä palveluiden hintojen ja erityisesti vuokrien kallistuminen. Ennustejakson loppupuolella työvoimakustannusten kasvu tuo paineita palveluiden hintojen nousuun. Lisäksi öljyn ja muiden raaka-aineiden kallistuminen kiihdyttää energian ja elintarvikkeiden hintojen nousua (Kuvio 14). Myös

välillisen verotuksen kiristyminen korottaa hintoja hieman. Toisaalta valuuttakurssin vahvistuminen hillitsee tuontituotteiden hintojen nousua.

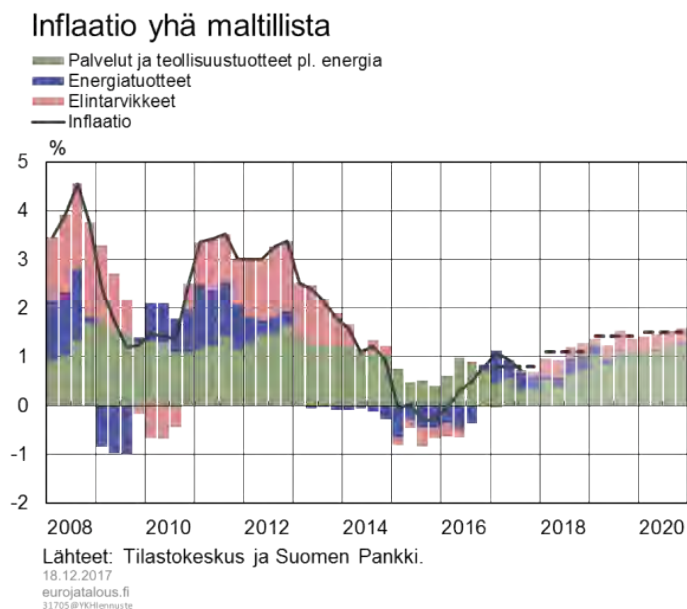
Palveluiden hintojen nousu on yhä merkittävin kuluttajahintoihin vaikuttavat tekijä. Asuntojen vuokrien kuluttajahintaindeksin mukainen kohoamisvauhti on hidastunut 2 prosenttiin, mikä on aiempaan kehitykseen verrattuna hidasta. Kuitenkin vuokrien ja asumiseen liittyvien palveluiden vaikutus inflaatioon on vain 0,2 prosenttiyksikköä. Lisäksi palvelujen hintojen nousua kiihdyttää sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä ravintola- ja kahviopalveluiden hintojen kohoaminen.

Öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat ovat kohonneet maailmantalouden noususuhdanteen myötä. Raakaöljyn dollarihinta on kallistunut, mutta sen vaikutusta kotimaisiin hintoihin on hieman hillinnyt euron vahvistuminen. Öljybarrelin hinta on kohonnut kesän 2017 jälkeen 40 eurosta 55 euroon. Nousun vaikutus näkyy energian ja ruuan kuluttajahinnoissa ennustejakson alkupuolella. Maailmanmarkkinoiden futuurihintojen perusteella raakaöljyn ennustetaan pysyvän nykytasolla tai hieman jopa laskevan.

Elintarvikkeiden hinnat ovat laskeneet viime vuosina vähittäiskaupan hintakilpailun myötä. Energia- ja raaka-ainehintojen kohoaminen näkyy ruuan tuottajahinnoissa, ja elintarvikkeiden hinnat kääntyvät nousuun. Alkoholiveron korotus vuonna 2018 nostaa kuluttajahintaindeksiä noin 0,1 prosenttiyksikköä.

Tavaroiden hinnat ovat laskeneet neljättä vuotta peräjälkeen, ja sama suunta jatkuu vuoteen 2020 saakka. Hintoja on painanut erityisesti kodinkoneiden ja elektroniikan sekä autojen hintojen lasku.

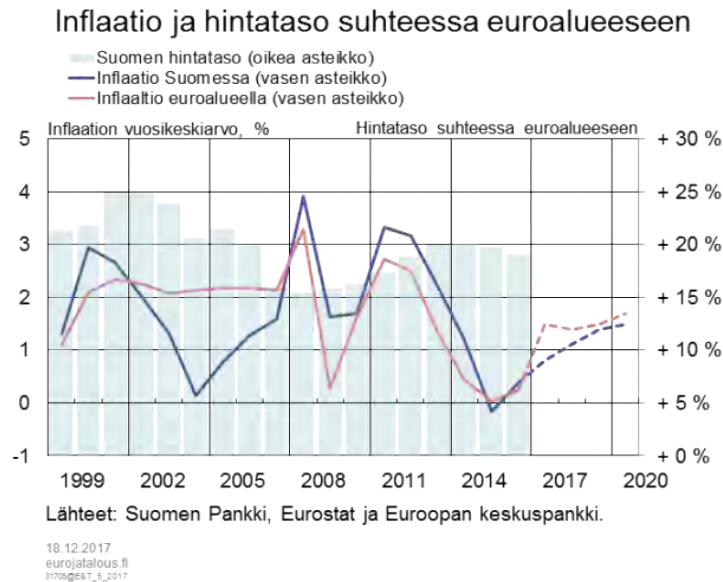
Kuvio 14.

Kokonaisuudessaan kuluttajahintojen nousuvauhti jää ennustejaksolla Suomessa hitaammaksi kuin euroalueella (Kuvio 15). Suomi siis kuroo umpeen hintatasoeroa muuhun euroalueeseen. Vuonna 2016 Suomi oli euroalueen kolmanneksi kallein maa.

Suomessa verrattain kalliita ovat ruoka, alkoholi ja vaatteet. Sen sijaan huonekalut, kodinkoneet ja elektroniikka ovat hinnoiltaan melko lähellä euroalueen keskiarvoa. Halvempia kuin euroalueella Suomessa ovat energia (noin -24 %) ja viestintäpalvelut (-27 %).

Kuvio 15.

Vuonna 2017 ansiotason nousua määrittää Suomessa pitkälti kilpailukykysojimus. Tilastot eivät kuitenkaan anna yhtenäistä kuvaa ansiotason kehityksestä. Nimellisten ansioiden nousu jää ansiotasoindeksiin mukaan vain hieman nolaa suuremmaksi sopimuspalkkojen nollakorotuksen ja julkisen sektorin ansioita pienentävän lomarahaleikkauksen vuoksi. Kansantalouden tilinpidon mukaisen keskiansion kasvu on vuonna 2017 selvästi ansiotasoindeksiin mukaisen keskiansion kasvua nopeampaa. Tähän vaikuttaa se, että tehdyt työtunnit ovat tilinpidon tilastojen mukaan lisääntyneet hyvin vähän suhteessa vahvistuneeseen talouskasvuun (Kuvio 16).

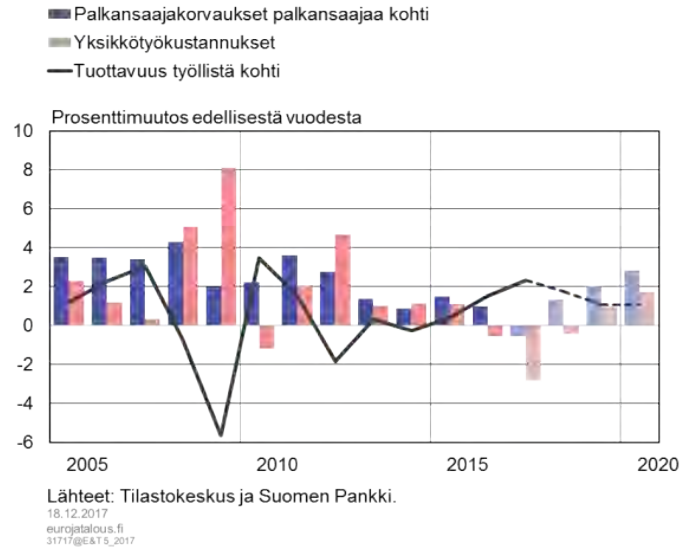
Vuoden 2017 alkupuoliskon tilastotiedot työvoimakustannusten kehityksestä ovat niin ikään osittain ristiriitaisia. Kansantalouden tilinpidon mukainen palkansaajakorvaus työtuntia kohden ei ole pienentynyt huolimatta työnantajan sosiaaliturvamaksujen leikkaamisesta, mihin vaikuttaa tuntikohtaisen keskiansion nopeahko kasvu. Työvoimakustannusindeksiin mukaan puolestaan tuntikohtainen keskiansio on pienentynyt selvästi vuoden 2017 alkupuoliskolla. Vuoden 2017 työvoimakustannuksia koskeva ennuste työntekijää kohti on - 0,6 % kansantalouden tilinpidon tietojen mukaan.

Työmarkkinaosapuolten välisissä, käynnissä olevissa sopimusneuvotteluissa ensimmäiset toimialat ovat päässeet sopimukseen kahden seuraavan vuoden palkankorotuksista. Sopimuspalkkojen nousu on näissä sopimuksissa molempina vuosina 1,6 %. Ennusteessa oletetaan, että tästä muodostuu yleinen linja ja sopimuspalkat nousevat keskimäärin 1,6 % vuosina 2018 ja 2019 koko kansantalouden tasolla. Muiden ansiokasvun vaikuttavien tekijöiden arvioidaan pysyvän jotakuinkin ennallaan, ja palkkaliikumukset olisivat näin ollen noin 0,7 % vuodessa.

Koko talouden tasolla keskiansioiden nousu on 2,3 % vuonna 2018 ja 2,2 % vuonna 2019. Vuonna 2020 keskiansioiden nousu hieman kiihtyy, sillä julkisen sektorin lomarahojen määräaikainen leikkaus päättyy. Reaalipalkat kasvavat vuosina 2017–2020 hieman hitaammin kuin tuottavuus ja yksikkötyökustannukset alenevat.

Kuvio 16.

Yksikkötyökustannusten kasvu hidastumassa

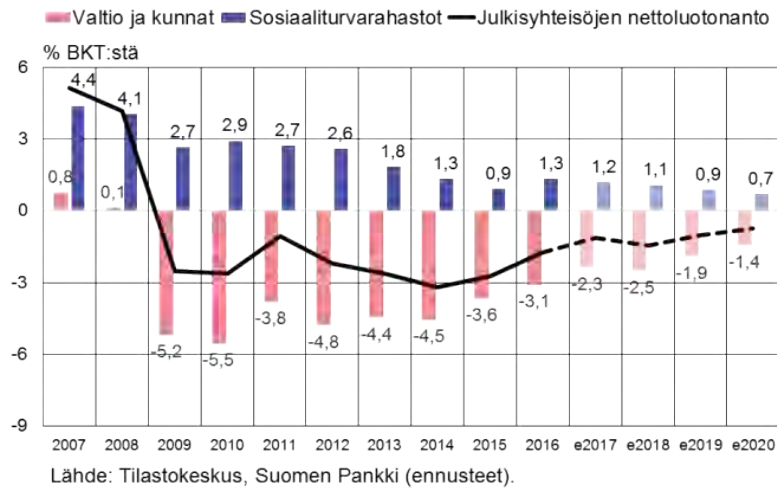
Julkinen talous: Julkisyhteisöjen alijäämä pienenee suhdannetilanteen parantuessa

Julkinen kulutus kasvaa vuonna 2017 hitaasti, kun kilpailukykysovimuksen mukaiset julkisen sektorin lomarahaleikkaukset, työajan pidennys ja työnantajamaksujen pienentäminen vähentävät julkisia työvoimakustannuksia. Samalla menojen sopeutus jarruttaa julkisen kulutuksen kasvua myös tulevina vuosina ja erityisesti vuonna 2019. Julkiset investoinnit kasvavat vuonna 2018, jolloin hallituksen kärkihankkeisiin käytettävät määrärahat kasvavat noin 250 milj. euroa edellisvuotiseen verrattuna. Finanssipolitiikkaa on kevennetty vuonna 2017, kun kilpailukykysovimuksen yhteydessä päätetyt verojen ja sosiaaliturvamaksujen pienennykset on toteutettu. BKT:hen suhteutettu kokonaisveroaste alenee yli prosenttiyksikön 42,9 prosenttiin vuonna 2017 ja 41,7 prosenttiin vuonna 2018.

Vuonna 2017 julkisen sektorin alijäämä pienenee 1,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen ja edelleen 0,7 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä (Kuvio 17). Valtiontalouden alijäämä on supistunut kolme vuotta peräkkäin vuodesta 2015 alkaen. Valtion alijäämä on 2,1 % suhteessa BKT:hen vuonna 2017, josta se supistuu alle prosenttiin ennusteperiodin loppuun mennessä. Suurimmillaan 2000-luvulla valtion alijäämäsuhte oli yli 5 % vuonna 2010.

Kuvio 17.

Julkisyhteisöjen alijäämä supistuu vähitellen

Hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet sekä työttömyysturvamenojen ja maahanmuuttomien supistuminen pienentävät valtion menoja. Toisaalta hallituksen panostukset kärkihankkeisiin ja kilpailukykysojopimuksesta aiheutuvat nettomääräiset määrärahalisäykset sekä suurenevat eläkemenot kasvattavat valtion menoja. Samalla ansiotuloverotuksen keventäminen on pienentänyt verotulojen kertymää. Vuoden 2017 verokertymää on kuitenkin kasvattanut yksittäinen noin 700 milj. euron yhteisöveron ennakon täydennysmaksu. Lisäksi perintö- ja lahjaverokertymä on tilapäisesti kasvanut vuonna 2017 verohallinnon purkaessa aiemmin kertynyttä työjonoaan. Eräitä valmisteveroja ja ajoneuvoveroa korotetaan vuosina 2017–2018, kun taas autoveroa kevennetään.

Kuntasektorin alijäämän supistuminen katkeaa vuonna 2018 ja rahoitusasema heikkenee vuosittain 2018–2020. Kuntasektorin alijäämä suhteessa BKT:hen kasvaa kuluvan vuoden 0,2 prosentista 0,6 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Kuntien valtiolta vuosittain saamat tulonsiirrot pienenevät noin 4 % vuoden 2016 tasosta, koska valtionosuuksissa otetaan huomioon mm. kilpailukykysojopimuksen mukainen työvoimakustannusten supistuminen. Toisaalta kuntataloutta tukee osaltaan kilpailukykysojopimuksen ja eläkeuudistuksen aikaansaama kuntatyönantajan maksamien palkansaajakorvausten pieneneminen. Tässä ennusteessa ei ole arvioitu maakuntahallinnon perustamisen vaikutusta valtion ja kuntien rahoitusasemaan.

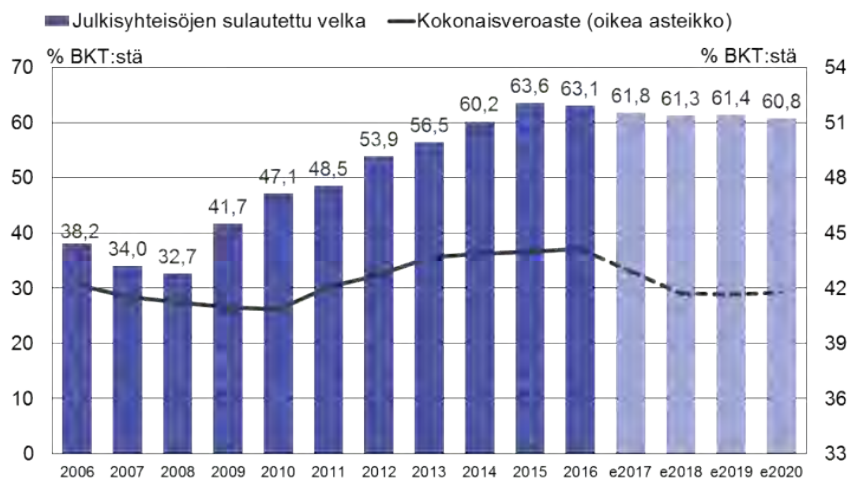
Työeläkelaitosten ylijäämä pienenee ennusteperiodilla, kuten jo kymmenenä edellisenä vuotena. Nettoluotonanto suhteessa BKT:hen vähenee vuoden 2017 yhdestä prosentista 0,6 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Työeläkelaitosten maksamat eläke-etuudet kasvavat ennusteperiodilla keskimäärin vajaan 4 prosentin vuosivauhtia. Samaan aikaan työeläkelaitosten saamat eläkemaksut sekä tulonsiirrot valtiolta ja muilta sosiaaliturvarahastoilta suurenevat tätä hitaammin. Työeläkevarojen kasvu selittyy sijoitustuotoilla, sillä työeläkevakuuttajien eläkemenot ovat ylittäneet niiden saamat eläkemaksutulot vuodesta 2014 alkaen.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusaseman ennustetaan olevan hieman ylijäämäinen vuosina 2017–2020. Työttömyysturvamenot pienenevät työttömien lukumäärän vähentymisen sekä ansiosidonnaisen työttömyysturvan enimmäiskeston lyhentämisen johdosta. Toisaalta työttömyysvakuutusjärjestelmän negatiiviseksi vajonnutta suhdannepuskuria joudutaan vahvistamaan tulevina vuosina. Tulonsiirrot valtiolta muille sosiaaliturvarahastoille kasvavat vuonna 2017 edellisvuotisesta tasosta noin 1,4 mrd. euroa, koska valtio kompensoi mm. kilpailukykysovimuksen mukaisten sosiaaliturvamaksujen leikkauksen aiheuttaman tulojen menetyksen.

Julkisyhteisöjen ns. sulautetun velan euromääräinen kasvu hidastui vuonna 2016, ja kasvu jatkuu koko ennusteperiodin ajan jonkin verran hitaampana kuin aiempina vuosina. Velan suhde BKT:hen taittui jo vuonna 2016, ja tästä velkasuhde pienenee 61,5 prosentin tuntumaan vuosina 2017–2019 (Kuvio 18). Velkasuhteen suotuisa kehitys ennusteperiodilla johtuu ennen kaikkea BKT:n kasvusta.

Kuvio 18.

Julkinen velkasuhde ja veroaste pienenevät

Lähde: Tilastokeskus, Suomen Pankki (ennusteet).

18.12.2017
eurojatalous.fi
34095@Chart

Riskiarvio: Kansainvälisen talouden kasvuriskit pienentyneet

Suomen lähivuosien talouskasvu on entistä laajemmalla pohjalla viennin kiihdyttäessä kasvua yksityisen kulutuksen ja investointien lisäksi. Kansainväliseen talouskehitykseen liittyvä epävarmuus on vähitellen hälventynyt, ja vientikysynnän kasvu voi osoittautua odotettua voimakkaammaksikin. Varsinkin kotimaan talouteen sisältyy kuitenkin myös ennustettua heikomman kehityksen riskejä.

Maailmantalouden kasvuriskit ovat vähentyneet poliittisen epävarmuuden vähenemisen myötä. Noususuhdanne maailmantaloudessa on kuitenkin jatkunut jo suhteellisen pitkään, ja keskipitkällä aikavälillä kasvuriskit painottuvat ennustettua heikomman kehityksen suuntaan. Entistä suurempi osa Suomen viennin kasvusta tulee Euroopan

sijaan nyt Yhdysvalloista ja Kiinasta, joten näiden maiden talouskehitystä koskevat riskit painottuvat aikaisempaa enemmän.

Yhdysvalloissa presidentti Trumpin hallinto on toteuttamassa suurta verouudistusta, jonka myötä varsinkin yritysverotusta kevennetään merkittävästi. Veronkevennykset voivat väliaikaisesti kiihdyttää talouskasvua, mutta samaan aikaan ne heikentävät julkisen sektorin tasapainoa entisestään. Myös verouudistuksen pitkän aikavälin vaikutukset talouskasvuun ovat epäselvät. Yhdysvaltojen taloudessa on myös edelleen riskinä, että uudet tuontitullit sekä kauppasopimusten ehtojen heikkeneminen vaikeuttavat tulevaisuudessa Suomen vientiä. Myös maailmantalouden rahoitusvakauden riskit voivat lisääntyä, jos rahoitusmarkkinasääntelyn purkaminen Yhdysvalloissa etenee.

Kiinan talouskasvua on pitkälti rahoitettu velkaantumalla, mikä on kasvattanut maan rahoitussektorin haavoittuvuutta. Kiinan rahoitussektorin kriisi heikentäisi nopeasti luottamusta maailmanlaajuisilla rahoitusmarkkinoilla, mikä heijastuisi pian myös reaalityalouden kasvuun.

Vahva talouskasvu euroalueella jatkuu, mutta alueen pankkisektori on edelleen haavoittuvainen. Suuri ongelma on varsinkin pankkien järjestämättömien saamisten iso määrä monissa euroalueen maissa. Epävarmuus Britannian EU-eroneuvotteluiden lopputuloksesta on huomattavasti vähentynyt, kun neuvotteluissa on saavutettu merkittävää edistystä. Sopuun on tähän mennessä päästy Pohjois-Irlannin asemasta, Britannian EU-maksuista sekä Britanniassa asuvien EU-kansalaisten asemasta. Neuvottelujen seuraavassa vaiheessa päästään sopimaan EU:n ja Britannian tulevista vapaakaupan ehdoista.

Pohjoismaisen pankki- ja rahoitusjärjestelmän suuri koko, keskittyneisyys ja vahvat keskinäiset kytkökset kasvattavat pankkisektorin haavoittuvuutta myös Suomessa. Ennustejaksolla 2017–2020 suurimmat vakausriskit piilevät Ruotsin asuntomarkkinoilla, joilla on havaittu merkkejä ylikuumenemisesta. Asuntojen hintojen nopea ja merkittävä lasku kasvattaisi asuntolainojen riskipainoja ruotsalaisten pankkien taseissa. Pankkijärjestelmän keskinäisten kytkösten vuoksi tämä voisi kasvattaa myös Suomessa toimivien pankkien ulkomaisen varainhankinnan kustannuksia. Asuntojen hintojen lasku johtaisi myös Ruotsin asuntorakentamisen jarrutukseen, mikä lopulta näkyisi myös Suomesta Ruotsiin suuntautuvassa viennissä.

Palkkojen sopimuskorotusten yleinen taso syksyn palkkaneuvotteluissa on ankkuroitunut 1½ prosentin tuntumaan eli tasolle, joka ennusteiden mukaan parantaa Suomen talouden kustannuskilpailukykyä. Kun talouskasvu jatkuu suhteellisen nopeana, talouden tuotantopotentiaalin rajat uhkaavat kuitenkin tulla vastaan varsinkin työvoiman riittävydessä. Ennustekauden loppua kohti riskinä voi olla palkkojen nousuvauhdin kiihtyminen, mikä nopeuttaisi inflaatiota ja heikentäisi vientiteollisuuden hintakilpailukykyä. Toisaalta yrityskohtaisen sopimisen lisääntyminen voi parantaa työmarkkinoiden toimintaa ja johtaa myös pienempiin palkkaliukumiin.

Kotitalouksien kulutus ylittää edelleen kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, eli säästämisaste pysyy negatiivisena ja kotitalouksien velkaantuminen jatkuu. Asuntovelallisten maksukyvyttömyys on viime kuukausina jonkin verran lisääntynyt,

mutta kokonaisuudessaan kotitalouksien velkaantumiseen liittyvät vakauriskit ovat Suomessa edelleen vähäiset. Voimakkaasti velkaantuneiden kotitalouksien määrän kasvu voi kuitenkin pitkällä aikavälillä lisätä makrotaloudellista epävakautta, sillä velkaantuneiden kotitalouksien kulutus reagoi herkästi työttömyyteen ja asuntolainojen korkojen nousuun. Myös voimakkaasti velkaantuneiden kotitalouksien ns. varautumissäästäminen voi lisääntyä nopeasti, jos suhdannetilanne heikkenee.

Investointien kasvuvauhdista merkittävä osa koostuu edelleen asuntojen uudisrakentamisesta, ja asuntorakentaminen on perinteisesti herkkää suhdannevaihteluille. Asuntojen rakentamisesta valtaosa koostuu Helsingin seudulle valmistuvista vuokra-asunnoista, jotka on myyty suoraan asuntosijoittajille. Varsinkin vuonna 2018 markkinoille tulee paljon uusia asuntoja, mikä saattaa aiheuttaa markkinoilla väliaikaista vuokra-asuntojen ylitarjontaa. Jos vuokrien taso uusissa vuokrasopimuksissa hetkellisesti laskee markkinoiden hakiessa tasapainoa, uusien vuokratilakohdeiden kysyntä sijoittajien keskuudessa voi pienetä nopeasti.

Avainsanat

bruttokansantuote, inflaatio, julkinen talous, kotitaloudet, maailmantalous, Suomi, talousennuste, talouskehitys

ENNUSTEEN OLETUKSET

Maailmantalouden kiihtyvä kasvu nostaa öljyn hintaa

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Maailmantalous kasvaa edelleen vahvasti ja laaja-alaisesti. Maailmankaupassa nähdään vuonna 2017 kasvupyrähdys, joka on osin heikon edellisen vuoden jälkeinen korjausliike. Maailmankaupan kasvu onkin nyt pitkästä ajasta ripeämpää kuin maailman BKT:n kasvu. Monissa maissa talouskasvua tukevat edelleen kevyet rahoitusolot ja elvytystoimet. Kehittyneissä maissa rahapolitiikan normalisointia on viivästyttänyt hidas inflaatio, joka on nyt kuitenkin hieman kiihtymässä.

Maailmantalouden kasvunäkymät ovat pysyneet hyvinä, ja näkemykset myös lähivuosien kehityksestä ovat laajalti muuttuneet valoisammiksi. Kansainvälisen kaupan kasvu on vuonna 2017 erittäin vahvaa, mutta mukana on korjausliikettä heikon edellisvuoden jäljiltä. Kansainvälinen kauppa kasvoi monen vuoden ajan hitaammin kuin maailman BKT. Tänä vuonna suhde näyttäisi kääntyneen toisin päin, mutta se ei vielä takaa, että muutos olisi pysyvä.

Suomen vientimarkkinoilla tuonti kasvaa tänä vuonna lähes 6 % ja vielä ensi vuonnakin yli 4 %. Myös Suomen vientihinnat (Suomen vientimaiden tuontihinnat) kohoavat – joskin selvästi hitaammin kuin edellisessä ennusteessa oletettiin. Vuonna 2017 vientihinnat nousivat 3,6 %, mutta ensi vuonna nousu jää alle ½ prosenttiin, minkä jälkeen se tasaantuu runsaan 2 prosentin vauhtiin.

Yhdysvaltojen talouskasvu ylitti odotukset

Yhdysvalloissa talouskasvu on vuonna 2017 ylittänyt odotukset. Vuoden kolmannella neljänneksellä vuositason kasvu kiihtyi loppukesän hirmumyrskyistä huolimatta 3,3 prosenttiin, ja kasvun odotetaan jatkuvan vahvana myös tulevina vuosina.

Keskeinen kasvun lähde on yksityinen kulutus. Kuluttajien luottamus on nyt merkittävästi pitkän aikavälin keskiarvoa vankempi. Myös teollisuuden luottamus on vahvaa ja ylittää voimakkaimmilleen seitsemään vuoteen. Parin heikon vuoden jälkeen teollisuustuotanto on kääntynyt kasvuun: tammi-lokakuun tuotanto oli tänä vuonna 1,7 % suurempi kuin vastaavana ajanjaksoja edellisvuonna.

Yhdysvaltain työttömyys on vähentynyt jo lähelle 4:ää prosenttia, mutta palkkakehitys on pysynyt siihen nähden vaimeahkona. Tämän katsotaan olevan merkki työmarkkinoilla yhä olevasta vapaasta työvoimasta ja vajaatyöllisyydestä sekä heikosta tuottavuuskehityksestä.

Yhdysvaltain inflaatio on kiihtynyt vuodesta 2016 ja pysytellyt viime kuukaudet 2 prosentin tuntumassa – pitkälti öljyn hinnan nousun ansiosta. Keskuspankin seuraama oma yksityiseen kulutukseen perustuva inflaatiomittari (PCE) osoittaa sen sijaan vain noin 1½ prosentin inflaatiovauhtia. Inflaatio-odotukset ovat kuitenkin yhä selvästi vahvemmat kuin euroalueella, ja markkinat odottavat koronnostojen Yhdysvalloissa jatkuvan.

Euroalueen elpyminen ollut vahvaa

Euroalueen elpyminen on ollut vuonna 2017 hyvin vahvaa ja ylittänyt odotukset. Kansainvälisen kaupan piristymisen on näkynyt myös euroalueen vientikysynnässä. Koska viennin lisäksi myös tuonti kasvaa ripeästi, euroalueen suotuisa kehitys perustuu tällä hetkellä nettoviennin sijaan vahvasti kotimaiseen kysyntään: sekä kulutukseen että investointeihin.

Teollisuuden luottamus on vahvistunut hyvän vientikysynnän siivittämänä. Teollisuustuotannon vuosikasvu on kiihtynyt kesän ja syksyn aikana jo lähes 4 prosenttiin ja on siis nopeampaa kuin Yhdysvalloissa.

Kiinan kysyntä ohjaa maailmankauppaa

Maailmankaupan kasvun kannalta suuri merkitys on Kiinan kysynnän kehityksellä. Vaikka Kiinan talouden kasvutrendin uskotaan yhä hidastuvan, vuoden 2017 kasvu on ollut sekä viimevuotista että odotettua kasvua nopeampaa.

Kuluttajien luottamus on kohentunut tänä vuonna pitkän aikavälin keskiarvoa paremmaksi. Vaikka vähittäiskaupan kasvu on hidastunut viime vuosista, se on yhä erittäin vahvaa.

Kiinan investointiaste on laskenut jo koko tämän vuosikymmenen. Ongelma Kiinan talouskasvussa on sen perustuminen pitkälti velkaantumiseen, minkä pelätään horjuttavan maan rahoitusmarkkinoiden vakautta.

Monien nousevien talouksien näkymät yhä valoisammat

Useissa nousevissa talouksissa kehitys näyttää nyt valoisammalta kuin vielä edellisen ennusteen yhteydessä. Öljyn hinnan nousu on tukenut taloutta etenkin Venäjällä, jossa yksityinen kulutus kääntyi alkuvuonna kiihtyvään kasvuun. Myös syvissä ongelmissa ollut Brasilia on päässyt takaisin kasvu-uralle.

Öljyn hinnan oletetaan nyt kehittyvän selvästi korkeammaksi kuin edellisen ennusteen yhteydessä. Ero on vuonna 2017 vain muutaman dollarin mutta vuonna 2018 jo kymmenisen dollaria barrelilta, kun öljyn ennustetaan tuolloin kallistuvan yli 60 dollariin barrelilta. Sen jälkeen öljy halpenee hieman. Hinta-arviota on korottanut etenkin öljyn kysynnän lisääntyminen maailman talouskasvun kiihtyessä.

Korot nousevat hitaasti

Ennusteessa korko-oletukset on johdettu rahoitusmarkkinoiden hinnoista. Sekä lyhyet että pitkät korot nousevat hitaasti.

Markkinaodotusten perusteella vuotta 2017 koskeva 3 kuukauden euriborkorko-oletus on pysynyt ennallaan $-0,3$ prosentissa ja myös vuoden 2018 korkoa koskeva oletus on pienentynyt samalle tasolle. Vuonna 2019 koron oletetaan nousevan $-0,1$ prosenttiin ja vuonna 2020 muuttuvan positiiviseksi $0,1$ prosenttiin.

Suomen 10 vuoden obligaatiokorkoa koskeva oletus on puolestaan kauttaaltaan hieman pienentynyt edellisestä ennusteesta. Obligaatiokoron oletetaan nyt nousevan vähitellen tämänvuotisesta $0,5$ prosentista $1,1$ prosenttiin vuonna 2020.

Euron kurssin suhteessa dollariin oletetaan vahvistuvan hieman vuonna 2017 ja vuonna 2018, mutta pysyvän sen jälkeen vakaana ennusteperiodin loppuun saakka. Suomen kauppapainoinen valuuttakurssi vahvistuu hieman tänä ja ensi vuonna ja pysyy sitten vakaana vuodet 2019 ja 2020.

Taulukko.

Ennusteen oletukset

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Suomen					
vientimarkkinat ¹ , prosenttimuutos	2,4	5,9	4,3	3,9	3,6
Öljyn hinta, USD/ barreli	44,0	54,3	61,6	58,9	57,3
Kilpailijamaiden vientihinnat euroina, prosenttimuutos	-4,5	3,6	0,4	2,2	2,2
Euribor, 3kk, %	-0,3	-0,3	-0,3	-0,1	0,1
Suomen 10 vuoden obligaatiokorko, %	0,4	0,5	0,7	0,9	1,1
Suomen kauppapainoinen valuuttakurssi ²	101,6	104,3	104,6	106,8	106,8
Euron arvo Yhdysvaltain dollareina	1,11	1,13	1,17	1,17	1,17

¹ Suomen vientimarkkinoiden kasvu on tuonnin kasvu Suomen viennin kohdemaissa keskimäärin niiden vientiosuuksilla painotettuna.

² Laaja nimellinen efektiivinen valuuttakurssi.

Lähteet: Eurojärjestelmä ja Suomen Pankki.

Avainsanat

ennuste, Suomi, talouskehitys, taloustilanne

Herkkyyslaskelma kansainvälisen talouden vaihtoehtoisista näkymistä

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Suomen nykyinen ripeä talouskasvu on valtaosin seurausta maailmantalouden piristymisestä. Ulkoisen ympäristön kehityksellä onkin ollut ratkaiseva merkitys Suomen bruttokansantuotteen ja erityisesti viennin kasvun kannalta. Ulkoisen ympäristön muutoksiin liittyy kuitenkin aina huomattavaa epävarmuutta.

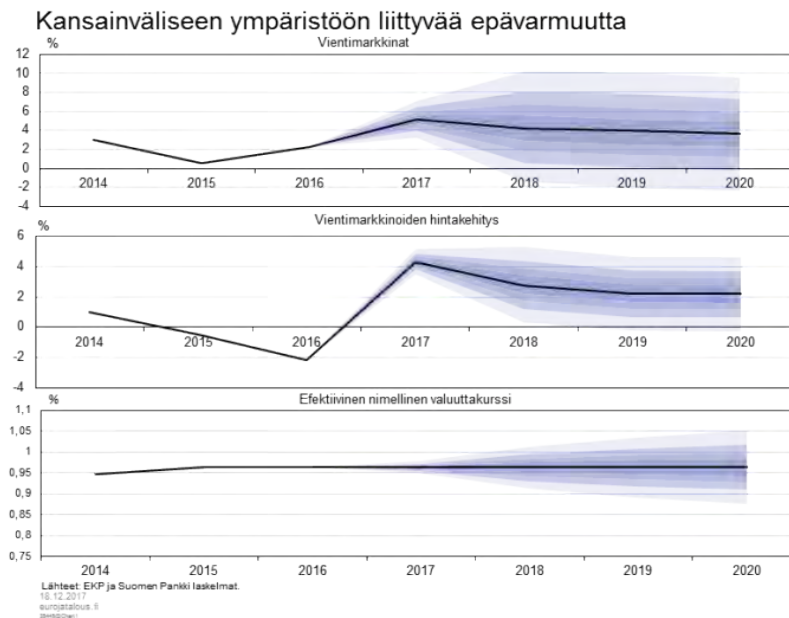
Kansainvälisen talouden kehitys on aina ollut keskeisessä asemassa Suomen talouskehityksen taustalla. Ulkoisen kehityksen epävarmuus tuo kuitenkin epävarmuutta myös arviointeihin Suomen talouden kehityksestä. Suomen Pankin Aino-mallia käyttämällä on mahdollista laatia herkkyyslaskelma, jonka avulla voidaan arvioida viennin kannalta keskeisten tekijöiden, kuten vientimarkkinoiden, kansainvälisten hintojen ja valuuttakurssin muutosten yhteisvaikutuksia Suomen talouskasvuun.

Suomen Pankin ennusteessa otetaan huomioon kansainvälisen talouden tekijöistä mm. keskeisten vientimaiden eli vientimarkkinoiden kehitys, valuuttakurssi, kansainväliset hinnat ja rahapolitiikka. Myös raakaöljyn ja muiden inflaation kannalta keskeisten raaka-aineiden hintakehitys otetaan huomioon. Näitä ulkoista ympäristöä koskevia oletuksia on tarkasteltu artikkelissa [Ennusteen oletukset: Kiihtyvä kasvu nostaa öljyn hintaa](#).

Tämän artikkelin laskelmassa tarkastellaan Suomen talouskasvun ja vientiennusteen herkkyyttä erilaisille oletuksille, jotka koskevat vientimarkkinoiden kasvua, valuuttakurssia ja kansainvälisiä hintoja. Näiden kansainvälisen talouden kehitystä kuvaavien muuttujien yhteisvaihtelu on mallinnettu muuttujia koskevien historiallisten havaintojen perusteella. Mallin avulla voidaan tämän jälkeen luoda suuri joukko vaihtoehtoisia ennusteita ja käyttää näitä syötteinä Aino malliin, joka tuottaa vastaavasti joukon vaihtoehtoisia Suomen BKT:n kasvua ja vientiä koskevia ennusteita.

Kansainväliseen talouteen liittyvän epävarmuuden vaikutusta Suomen talouteen voidaan parhaiten havainnollistaa ns. viuhkakuvion avulla (kuvio 1). Viuhkakuviossa uloin väli kattaa 90 % ulkoisten tekijöiden historiallisesta vaihtelusta ja sisimmän vaihteluvälin (tummansininen) sisälle jää vaihtelusta 30 %.

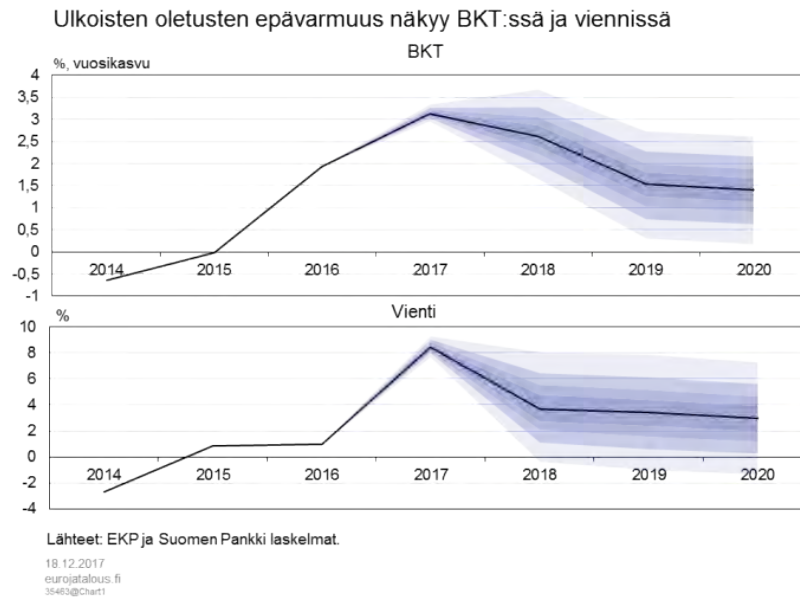
Kuvio 1.

Vientimarkkinoiden kasvu vaihtelee perusennusteen ympärillä noin -2 prosentista lähes 10 prosenttiin ennustevuosina 2017–2020. Myös kansainväliseen hintakehitykseen ja kauppapainotteiseen valuuttakurssiin liittyy huomattavaa epävarmuutta. Ulkoisten tekijöiden yhteisvaikutus näkyy epävarmuutena bruttokansantuotteen kehityksessä, joka vaihtelee vastaavasti 0,2 prosentista 2,6 prosenttiin (kuvio 2).

Vienti reagoi bruttokansantuotetta herkemmin ulkoisten tekijöiden muutoksiin (kuvio 2). Tämä näkyy kuviossa leveämpänä viennin viuhkana erityisesti ennustejakson loppupuolella. Viennin kasvu vaihtelee laskelmassa likimain -1 prosentista lähes 8 prosenttiin perusennusteen ympärillä (kuvio 2).

Kuvio 2.

Vaihteluvälin suuruus kuvastaa ulkoisen ympäristön muutosten herkkyttä suhteessa Suomen bruttokansantuotteeseen ja vientiin. Toisaalta se korostaa erityisesti kansainvälisen talouden tärkeää merkitystä Suomen kaltaisen ulkomaankauppaa käyvän pienen avotalouden kehityksen kannalta. Vaikka laskelmat heijastavat Aino-mallin dynamiikkaa, epävarmuutta kuvaavat hajontakuviot antavat kuitenkin viitteitä Suomen viennin ja BKT:n muutosten herkkydestä suhteessa kansainvälisen ympäristön muutoksiin valittujen muuttujien osalta. Todellisuudessa kansainvälisen talouden ympäristössä voi olla muuttuvia tekijöitä enemmänkin kuin tästä tarkastelusta.

Avainsanat

bruttokansantuote, taluskasvu, vienti, vientimarkkinat, viuhkakuvio

VUODEN 2017 KOLMANNEN NELJÄNNEKSEN TILINPITO

Talous kasvaa laaja-alaisesti

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Vuoden 2017 kolmannella neljänneksellä Suomen BKT kasvoi 3 %, yksityinen kulutus 2,1 % ja julkinen kulutus 1,8 % vuodentakaiseen verrattuna. Investoinnit lisääntyivät 9,3 % vuodentakaisesta.

Suomen Pankin kokonaistaloudellinen ennuste perustuu Tilastokeskuksen 1.12.2017 julkistamaan kansantalouden neljännesvuositilinpitoon sekä laajaan talouskehitystä kuvaavaan indikaattoriaineistoon. Neljännesvuositilinpidon uusimmat tilastot sisältävät tiedot Suomen talouden kehityksestä vuoden 2017 kolmannen neljänneksen loppuun saakka.

Bruttokansantuote kasvoi vuoden kolmannella neljänneksellä 0,4 % edellisestä neljänneksestä ja 3,0 % vuodentakaisesta. Kaikkien huoltotaseen pääerien volyymit suurenevät vuodentakaiseen verrattuna.

Vuoden 2017 kolmannella neljänneksellä yksityisen kulutuksen kasvu jatkui ja oli 0,5 % edelliseen neljännekseen verrattuna ja 2,1 % vuodentakaiseen verrattuna. Yksityisen kulutuksen kasvuvauhti on pysynyt likimain samana vuoden 2015 loppupuolelta alkaen.

Julkinen kulutus kasvoi vuoden 2017 kolmannella neljänneksellä 1,1 % edelliseen neljännekseen verrattuna ja 1,8 % vuodentakaiseen verrattuna. Tiedot julkisesta kulutuksesta tarkentuivat hieman pienemmiksi kuin aiemmassa tilastojulkistuksessa.

Investoinnit lisääntyivät 2,3 % edellisestä neljänneksestä ja 9,3 % vuodentakaisesta. Rakennusinvestointien kasvu hidastui selvästi ja oli 3,4 % vuodentakaiseen verrattuna, kun kasvuvauhti oli keskimäärin 10 % vuonna 2016.

Kone- ja laiteinvestoinnit (ml. asejärjestelmät) kasvoivat hurjat 39 % vuodentakaisesta, mutta vuoden 2016 viimeisen neljänneksen jälkeen kone- ja laiteinvestointien määrä ei ole juuri muuttunut. Kone- ja laiteinvestointeja on tehty runsaasti kemian- ja metalliteollisuudessa sekä energiahuollossa. Kokonaisuudessaan investointien kasvuvauhti on pysynyt likimain nykyisellään vuoden 2016 puolivälin jälkeisenä aikana.

Viennin volyyymi supistui vuoden 2017 kolmannella neljänneksellä 2,0 % edellisestä neljänneksestä mutta kasvoi 5,8 % vuodentakaiseen verrattuna. Viennin volyyymi kasvoi voimakkaasti vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä (7 %), mutta on sen jälkeen hieman pienentynyt.

Myös tuonnin volyyymi supistui kolmannella neljänneksellä 2,5 % edelliseen neljännekseen verrattuna mutta suureni 0,5 % vuodentakaiseen verrattuna.

Neljännesvuositilinpidoon mukainen tavaroiden ja palveluiden tase on ollut positiivinen vuoden 2017 alusta, ja ylijäämää on kertynyt kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana noin 1,2 mrd. euroa. Ulkomaankauppaa koskevien neljännesvuositilinpidoon lukujen tarkentuminen on tyyppillisesti huomattavaa.

Arvonlisäyksen volyyymi suureni kaikilla päätoimialoilla informaatio- ja viestintäalaa lukuun ottamatta. Informaatio- ja viestintäalan arvonlisäys supistui kolmannella neljänneksellä 3 % edelliseen neljännekseen ja 0,5 % vuodentakaiseen verrattuna. Vielä alkuvuonna toimiala kasvoi noin 7 prosentin vuosivauhtia.

Koko teollisuuden arvonlisäys suureni kolmannella neljänneksellä 2,7 % vuodentakaiseen verrattuna. Teollisuusaloista kasvu oli voimakkainta metsäteollisuudessa (6,3 %) ja metalliteollisuudessa (5,6 %). Palvelualoista nopeimmin kasvoivat liike-elämän palvelut (9,9 %) ja rahoitus- ja vakuutustoiminta (8,1 %). Koko talouden arvonlisäys koheni 3,4 % vuodentakaiseen verrattuna.

Työllisten määrä lisääntyi kolmannella neljänneksellä 0,2 % edelliseen neljännekseen verrattuna ja 0,5 % vuodentakaisesta. Työtuntien määrä kasvoi 0,5 % edellisestä neljänneksestä, mutta supistui 0,2 % vuodentakaisesta.

Työttömyysaste oli vuoden 2017 kolmannella neljänneksellä työvoimatutkimuksen mukaan 8,7 % eli 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2016 vastaavana ajankohtana. Työmarkkinoiden koheneminen on ollut jokseenkin vaatimatonta talouden kasvuvauhtiin verrattuna.

Yhteenlasketut palkat ja palkkiot kasvoivat kolmannella vuosineljänneksellä 0,2 % edelliseen neljännekseen nähden ja 1,6 % vuodentakaiseen verrattuna. Työnantajien maksamien sosiaaliturvamaksujen summa supistui 6,3 % vuodentakaiseen verrattuna kilpailukykyopin myötä.

Avainsanat

bruttokansantuote, neljännesvuositilinpito, vienti, yksityinen kulutus

Investointien ja viennin kasvu vahvistaa Suomen suhdannenousua

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Suomen talouden suhdannekäänte ajoittuu vuoden 2015 puoleenväliin. Usean vuoden supistumisen ja nollakasvun jälkeen bruttokansantuote kasvoi Suomessa 1,9 % vuonna 2016. Vuoden 2017 aikana kasvu on edelleen voimistunut. Suhdannenousun taustalla on ollut erityisesti investointien ja viennin piristyminen. Suomen taloutta on osaltaan tukenut maailmantalouden ja euroalueen elpyminen.

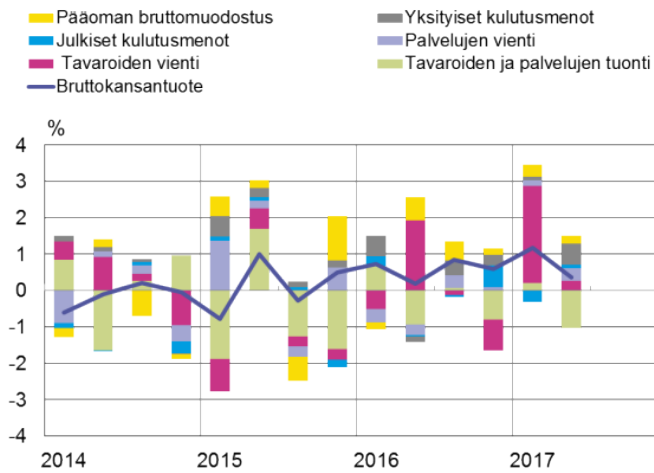

Hitaan kasvun aikana, vuosina 2012–2015, BKT:n vahvistuminen Suomessa oli erityisesti yksityisen kulutuksen varassa (kuvio 1). Vuonna 2016 investoinnit kuitenkin kasvoivat voimakkaasti, 7,2 % (taulukko 1). Myös viennin kasvu kiihtyi. Investointien ja viennin kasvu on jatkunut vahvana myös vuonna 2017.

Investointien käynnistyminen liittyy usein kotimaisen kysynnän ja rakentamisen vilkastumiseen, mutta myös kansainvälisen talouden muutoksilla ja vientinäkymillä on vaikutusta erityisesti tuotannollisten investointien kehitykseen. Myös rahapolitiikka ja rahoituksen saatavuus ovat olleet keskeisiä tekijöitä investointien kasvun taustalla. Pitkään jatkunut investointien supistuminen ja sen myötä tuotantokannan hidas rapautuminen voivat myös osittain selittää investoinneissa nähdyn voimakkaan kasvukäänteen. Yritysten investointipäätöksiin ovat vaikuttaneet suotuisasti ennen kaikkea taloutta kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistuminen ja kannattavuuden koheneminen yhdistettynä tuotantokustannusten kasvun vaimauteen.

Kuvio 1.

Kysyntätekijöiden vaikutus kasvuun

Lähde: Tilastokeskus.

18.12.2017
eurojatalous.fi
35441@NV.kontribuutio

Tilastokeskuksen vuositilinpidon mukaan valtaosa investoinneista on kohdentunut palvelutoimialoille. Palveluihin luettavien toimialojen vaikutus koko talouden investointien kasvuun oli 5,8 prosenttiyksikköä. Jalostuksen vaikutus on ollut huomattavasti pienempi, 1,3 prosenttiyksikköä.

Palvelusektorin suurta osuutta selittää pääosin uudisrakentaminen. Sen vaikutus investointien kasvuun vuonna 2016 oli 3,3 %. Lisäksi kaupan alalla, erityisesti tukkukaupassa, on tehty merkittäviä investointeja. Myös kuljetuksen ja varastoinnin alalla on investoitu voimakkaasti. Samoin julkisen sektorin investoinnit vilkastuivat vuonna 2016, kun ne aiempina vuosina supistuivat tai kasvoivat vain hyvin vaimeasti.

Taulukko 1.

Investointien toimialoittainen vaikutus

Kiinteän pääoman bruttomuodostus	2014	2015	2016
Jalostus	0,1	0,8	1,3
B_E Koko teollisuus	0,1	0,8	1,1
B Kaivostoiminta ja louhinta	-0,1	0,2	0,0
C Tehdasteollisuus	-0,2	0,5	0,0
16_17 Metsäteollisuus	-0,4	0,3	0,6
19_22 Kemianteollisuus	-0,4	0,8	-0,4
24_25+28_30+33 Metalliteollisuus pl. sähkö- ja elektroniikkateollisuus	0,3	0,2	0,0
26_27 Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	0,1	-0,7	-0,5
D_E Energiahuolto: vesi- ja jätehuolto	0,3	0,1	1,0
F Rakentaminen	0,0	0,0	0,3
Palvelut	-0,3	0,5	5,8
G Kauppa	0,1	-0,8	0,9
H Kuljetus ja varastointi	-0,5	0,2	1,0
J Informaatio ja viestintä	0,7	0,1	-0,5
L Kiinteistöalan toiminta	-3,6	2,2	3,3
Julkinen hallinto: koulutus: terveys- ja sosiaalipalvelut	0,2	-1,6	0,7

Lähde: Tilastokeskus

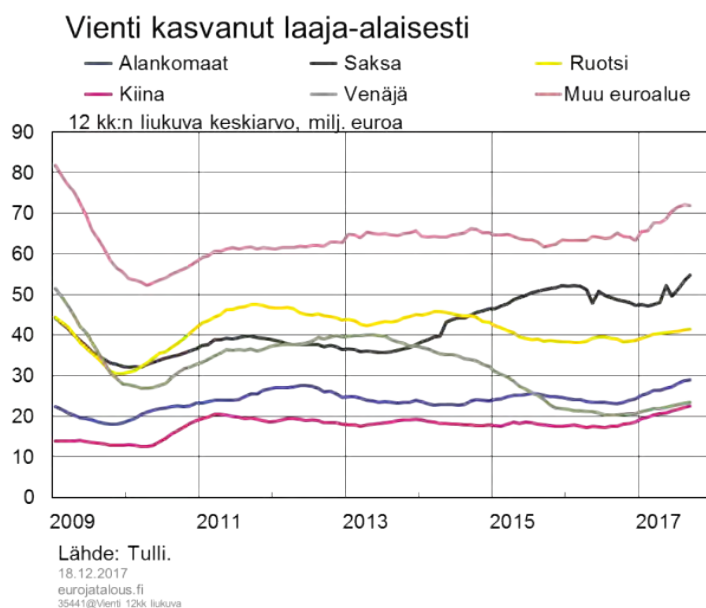
Jalostuksen toimialoilla investointien kasvu on ollut huomattavasti hitaampaa kuin palvelualoilla. Koko talouden investointien kasvuun teollisuuden investointien vaikutus oli 1,1 % vuonna 2016. Valtaosa teollisuuden investoinneista kohdistui metsäteollisuuden ja energiahuollon toimialoille. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä muun metalliteollisuuden investoinnit supistuivat vuonna 2016. Vaikka investointien kasvu teollisuuden toimialoilla on ollut vaimeaa, on kuitenkin muistettava, että teollisuus hyödyntää huomattavasti palvelutoimialojen välituotepanoksia.^[1] Näin myös osa palvelusektorin investoinneista kohdentuu välillisesti teollisuuden aloille.

1. Ks. Pekkarinen, Teemu (2017) *Tavaroista palveluihin – Suomen teollisuus rakennemuutoksen pyörteissä*, Euro & talous-artikkeli, Suomen Pankki.

Vienti on kasvanut voimakkaasti vuoden 2017 alkupuolella. Viennin suotuisa kehitys on ollut laaja-alaista sekä hyödykeryhmittäin että alueellisesti tarkasteltuna. Erityisesti tavaraviennillä on ollut suuri vaikutus BKT:n kasvuun (kuvio 1). Myös palveluiden vienti on kohentunut, mutta hitaammin kuin tavaroiden vienti. Lisäksi palveluiden osuus kokonaisviennistä on selvästi pienempi kuin tavaraviennin osuus kokonaisviennistä. Palveluiden viennin merkitystä kuitenkin korostaa se, että kotimaisen arvonlisäyksen osuus on palveluiden viennissä suurempi kuin tavaraviennissä. Näin palveluiden viennin todellinen vaikutus bruttokansantuotteeseen onkin suurempi kuin sen osuus kokonaisviennistä.

Tullin tilastot kertovat tavaraviennin kasvun kohdentumisen maittain ja hyödykeryhmittäin. Viennin kasvu on ollut alueellisesti laaja-alaista ja vahvistunut merkittävästi viimeisen vuoden aikana. Yksittäisistä maista erityisesti vienti Saksaan on voimistunut. Tällä on suuri vaikutus koko viennin kohenemisen kannalta, sillä Saksa on noussut Suomen tärkeimmäksi vientimaaksi. Myös vienti Kiinaan, Ruotsiin ja Venäjälle on lisääntynyt tuntuvasti viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kokonaisuudessaan vienti on vahvistunut lähes kaikkien merkittävien kauppakumppaneiden osalta.

Kuvio 2.

Lähes kaikkien merkittävien vientituotteiden vienti on kehittynyt suotuisasti. Yksittäisistä hyödykeryhmistä erityisesti perusmetallien vienti on lisääntynyt vuoden 2017 alkupuoliskolla. Myös koneiden ja laitteiden pitkään jatkunut viennin arvon lasku on taittunut kasvusuuntaan. Moottoriajoneuvojen viennin arvo on moninkertaistunut varsin lyhyessä ajassa.

Viennin kasvun taustalla on sekä ulkomaisia että kotimaisia tekijöitä ja erityisesti ulkomaisten tekijöiden merkitys viennin kasvun kannalta on ollut huomattava. Suomen Pankin Aino-mallilla suoritettujen laskelmien mukaan ulkoiset kysyntä- ja hintatekijät selittävät tähän mennessä valtaosan eli noin 2/3 viennin kasvusta. Rahapolitiikan ja valuuttakurssin osuus on puolestaan noin 1/5. Suomen vientimarkkinat ovat kehittyneet

suotuisasti vuoden 2016 lopulta lähtien, ja maailmankaupassa on nähty kasvupyrähdys. Vaimea kotimainen kustannuskehitys on myös parantanut Suomen suhteellista kustannuskilpailukykyä, kun palkkojen nousu on pysynyt vähäisenä. Myös yritysten verotus on viime vuosina keventynyt, mikä on parantanut yritysten kannattavuutta.

Avainsanat

investoinnit, kansantalouden tilinpito, talouskasvu, vienti

Positiivinen yleisvire ei korjaa julkisen talouden rakenteellisia ongelmia

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

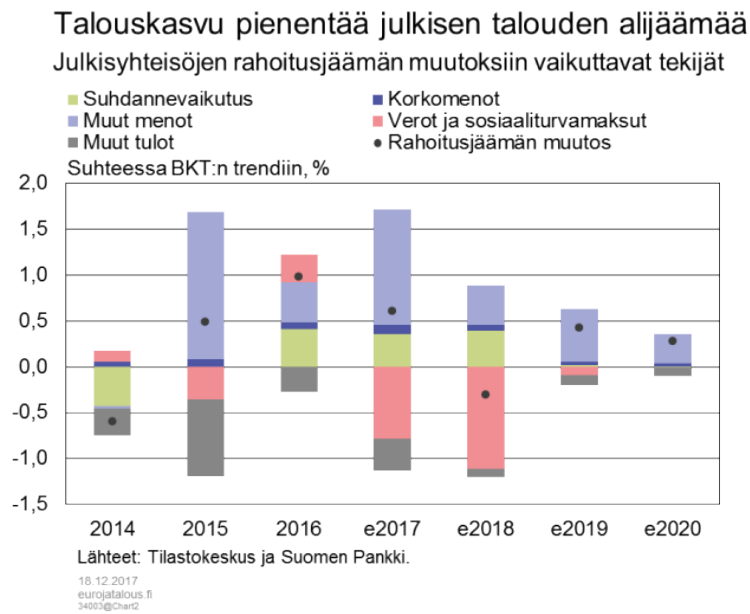
Suomen talouden nopea kasvu vuoden 2017 aikana on helpottanut selvästi julkisen talouden tilaa. Kilpailukyky sopimukseen liitettyjen veronhuojennusten myötä finanssipolitiikka kevenee vuosina 2017 ja 2018 ja rakenteellinen alijäämä syvenee. Ennustettu talouskasvun kiihtyminen ei kuitenkaan ratkaise julkisen talouden pidemmän aikavälin ongelmia. Väestön ikääntyminen lisää julkisen talouden menoja samalla, kun työikäisten määrän väheneminen rajoittaa talouskasvua ja siten julkisen talouden rahoitus pohjaa. Ikäsidonnaisten menojen kasvu synnyttää kestävyysvajeen, jonka arvioidaan olevan edelleen noin 3 % suhteessa BKT:hen.

Finanssipolitiikka kevenee 2017–2018

Suomen talouskasvun voimistuminen näkyy myönteisesti julkisessa taloudessa. Suhdannetekijät vaikuttavat positiivisesti julkisyhteisöjen rahoitusjäämään erityisesti vuosina 2016–2018 (kuvio 1). Tulojen ja menojen rakenteellisesta epätasapainosta kertoo kuitenkin se, että julkisen talouden tasapainottaminen ei näytä onnistuvan vuoteen 2020 mennessä edes normalisoituvan talouskasvun oloissa.

Kuvio 1.

Julkisen talouden menojen rakenne on muuttunut erityisesti eläkemenojen kasvun vuoksi. Verrattuna vuoteen 2004, jolloin valtiontalous oli tasapainossa ja sosiaaliturvarahastot tukevasti ylijäämäisiä, eläkemenojen suhde BKT:hen on kasvanut 3 prosenttiyksikköä vuoteen 2016 mennessä.

Sosiaalietuuksien ja -avustusten kasvua on vauhdittanut myös suhdanneluonteinen työttömyysmenojen lisääntyminen. Näiden menojen kasvu on kuitenkin jo taittunut pienenevään suuntaan työllisyystilanteen parantuessa. On tosin epävarmaa, millaisen jäljen pitkä taantuma on jättänyt rakenteelliseen työttömyyteen.

Muita julkisia menoja on sopeutettu vuodesta 2015 lähtien. Nykyisen hallituksen tavoitteena on vähentää julkisia menoja 4 mrd. eurolla vuoteen 2020 mennessä. Julkisten menojen suhde BKT:hen pienenee alle 52 prosenttiin vuonna 2020. Menosuhde oli 49,3 % vuonna 2004 ja 55,8 % vuonna 2016.

Julkisyhteisöjen tuloista runsas 80 % on vero- ja sosiaaliturvamaksutuloja. Verojen ja sosiaaliturvamaksujen kiristäminen kasvatti julkisia tuloja vuosina 2011–2016. Vuonna 2017 työnantajien sosiaaliturvamaksuja huojennettiin merkittävästi kilpailukykysojimuksen mukaisesti. Samalla työn verotusta kevennettiin, ja veronkevennykset jatkuvat edelleen vuonna 2018. Toisaalta vuonna 2017 verokertymiä paisuttavat kertaluonteiset yritysverotulot sekä perintö- ja lahjaveron käsittelyn tehostaminen. Julkisen talouden tasapainottaminen vuoteen 2020 mennessä näyttää Suomen Pankin ennusteen valossa epätodennäköiseltä.

Suomessa harjoitettiin elvyttävää finanssipolitiikkaa useimpina vuosina finanssikriisin jälkeen. Vasta vuosina 2015–2016 finanssipolitiikkaa kiristettiin, jolloin julkisen talouden rakenteellinen, suhdannevaihtelusta puhdistettu alijäämä kohentui (kuvio 2).

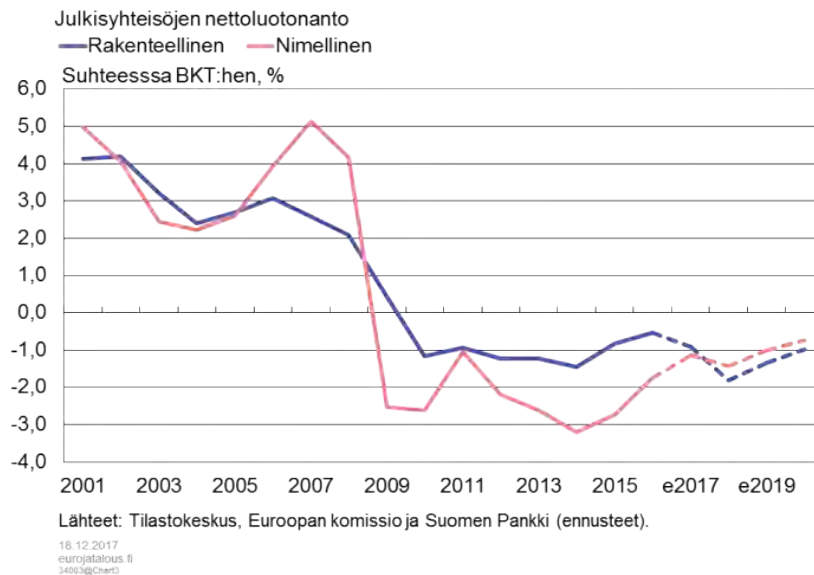
Vuosina 2017–2018 finanssipolitiikka kevenee selvästi samalla, kun talouskasvu on jo hyvässä vauhdissa. Menojen sopeutusta laimentavat hallituksen yhteensä 1,6 mrd. euron

tilapäiset panostukset ns. kärkihankkeisiin, ja toisaalta tuloverotusta ja työnantajien sosiaaliturvamaksuja kevennetään.

Vuonna 2019 finanssipolitiikka kiristyy jälleen, kun kärkihankepanostukset päättyvät ja menojen sopeutus jatkuu olettaen, että vaalivuoden budjetti noudattaa menokehyksissä sovittua linjaa.

Kuvio 2.

Finanssipolitiikka kevenee vuosina 2017–2018

Rakenteellisen jäämän tavoite karkaa jälleen

Euroopan komission laskelmien perusteella Suomi saavutti hieman yllättäenkin julkisyhteisöjen rakenteellisen rahoitusjäämän keskipitkän aikavälin tavoitteen vuonna 2016. Rakenteellinen jäämä oli komission laskelman perusteella $-0,4$ % suhteessa BKT:hen, kun Suomen keskipitkän aikavälin tavoitearvo on $-0,5$ %.

Vielä keväällä 2017 komissio arvioi rakenteellisen jäämän kohenevan vuonna 2016 vain $-0,9$ prosenttiin, mutta arvio muuttui paitsi nimellisen alijäämän pienen positiivisen korjauksen vuoksi, myös rakenteellisen jäämän laskennassa käytettävän tuotantokuiluvarvion kasvun vuoksi. Tapaus on hyvä esimerkki rakenteellisen jäämän mittaamiseen liittyvistä ongelmista.

Rakenteellinen jäämä heikkenee jälleen vuosina 2017–2018. Suomelle on kuitenkin myönnetty rakennemuutos- ja investointilausekkeiden mukainen tilapäinen $0,6$ prosenttiyksikön suuruinen poikkeama rakenteellisen jäämän lähentymistavoitteesta. Siten rakenteellisen jäämän tavoite ei rajoita merkittävästi finanssipolitiikkaa hallituksen loppukaudella.

Kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmassa ja Suomen vakausohjelmassa esitettiin julkisen talouden rakenteellista alijäämää ja velan kehitystä koskevat tavoitearvot. Koska tavoiteura poikkesi valtiovarainministeriön ennusteesta, julkisen talouden

suunnitelmassa todettiin, ettei tavoitteisiin päästä ilman uusia toimia. Suunnitelmassa olisi tällöin ollut hyvä pohtia myös keinoja, joilla tavoitteisiin aiotaan päästä. Suomen Pankin julkisen talouden ennusteen perusteella vain velkasuhteen tavoiteura on saavutettavissa. Sen sijaan rakenteellisen tasapainon toteutuminen vuonna 2020 ei ole todennäköistä.

Suomen julkinen velka (EDP) on kasvanut finanssikriisin jälkeen voimakkaasti. Valtion ja kuntien alijäämän supistuessa ennustetusti velan kasvu hidastuu. Hallituksen tavoittelema velaksi elämisen lopettaminen – toisin sanoen valtion ja kuntien talouden tasapainottaminen – ei näytä toteutuvan vuoteen 2021 mennessä. Velan suhde BKT:hen kuitenkin pienentyy ennustevuosina, koska kokonaistuotannon nimellinen kasvu on vauhdittunut.

Julkisen talouden kestävyysvaje ennallaan

Suomen Pankki arvioi julkisen talouden kestävyysvajeen pysyvän edelleen noin 3 prosentissa. Kestävyysvajetta koskeva arvio perustuu Suomen Pankin keskipitkän aikavälin ennusteeseen vuosiksi 2017–2025 ja sen jälkeiseen painelaskelmaan. Laskelmassa ikäsidonnaiset menot kasvavat väestörakenteen ja ikäryhmittäisten sosiaali- ja terveysmenojen sekä koulutusmenojen mukaisesti. Pitkän aikavälin BKT-kasvu perustuu työvoiman ja tuottavuuden odotettuun kehitykseen. BKT:n kasvun odotetaan olevan keskimäärin 1,2 %. Julkisen velan reaalikoron arvioidaan nousevan 2030-luvun puoliväliin mennessä 3 prosenttiin, ja eläkerahastojen reaalituoton 3,5 prosenttiin.

Sosiaali- ja terveydenhoitomenojen kasvu kiihtyy 2020-luvun aikana, kun suuret ikäluokat ikääntyvät. Väestöennusteen mukaan vuonna 2030 Suomessa on yli 80-vuotiaita noin 200 000 enemmän kuin tällä hetkellä. Vanhushuoltosuhte eli yli 65-vuotiaiden lukumäärä suhteessa työikäiseen väestöön kasvaa 34 prosentista 43 prosenttiin vuosina 2017–2030.

Väestön ikääntyminen lisää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kysyntää ja väistämättä myös rasittaa julkista taloutta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksella tavoitellaan kustannuskasvun hillitsemistä reaalisesti alle 1 prosenttiin vuodessa 2020-luvulla. Tämän tavoitteen saavuttaminen on keskeistä julkisen talouden keskipitkän ja pitkän aikavälin näkyvien kannalta.

Suunnitteilla olevat 2020-luvun puolustusvälinehankinnat kasvattavat julkista velkaa arviolta 4–5 % suhteessa BKT:hen. Koska hankintapäätöksiä ei ole tehty, hankintoja ei ole otettu huomioon keskipitkän aikavälin ennusteessa eikä kestävyysvajearviossa. Kestävyysvajeeseen hankinnat vaikuttavat kuitenkin vain marginaalisesti lisävelanoton korkokustannusten kautta.

Julkisen talouden riskit suuria

Julkisen velan lisäämistä käytettiin tarpeellisena puskurina Suomen talouden ajautuessa taantumaan vuonna 2009. Velka suhteessa BKT:hen kasvoi 32,7 prosentista 63,6 prosenttiin vuosina 2008–2015. Julkisen velan kasvusta huolimatta velan korkomenot

suhteessa BKT:hen ovat pienentyneet 1,4 prosentista 1,1 prosenttiin, ja pienenemisen arvioidaan jatkuvan edelleen 0,8 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.

Korkomenojen supistuminen on tukenut julkisen talouden hoitoa taantumavuosina. Korkotason normalisoituessa myös julkisen velan korkomenot alkavat kuitenkin ennen pitkää kasvaa. Samaan aikaan ikäsidonnaisten menojen kasvu kiihtyy ja julkisen talouden tasapainottaminen muodostuu vaikeaksi. Jos velkasuhdetta ei pystytä taittamaan selvästi tulevana vuosina, finanssipolitiikan puskuri tulevia talouden häiriöitä vastaan on huomattavasti ohuempi.

Julkisen talouden riskejä sisältyy myös valtion ehdollisiin vastuisiin. Suomessa valtion takaukset ovat kasvaneet suhteellisesti EU-maiden suurimmiksi kymmenen viime vuoden aikana. Suuri osa takausten kasvusta on johtunut Finnveran kautta myönnettyistä vientitakuista. Finnveran rooli on ollut ilmeisen tärkeä erityisesti suurten laivatoimitusten viennin rahoituksessa. Taloustilanteen vakautuessa olisi kuitenkin syytä arvioida, ovatko valtion takaukset enää samassa mitassa tarpeen viennin tukemisessa, etenkin kun takauskannan suurenemisen myötä siihen liittyvät riskit ovat väijäämättä kasvaneet.

Julkisen talouden kokonaisuudessa työeläkerahastojen osuus on merkittävä. Suomen työeläkejärjestelmän sijoitusvarallisuus on kesäkuun 2017 lopussa kasvanut kaikkien aikojen huippuunsa eli noin 197 mrd. euroon, mikä on yli 90 % suhteessa BKT:hen. Osakkeiden ja osakerahastojen osuus työeläkevaroista on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2000 vuoteen 2016. Eläkeuudistuksen myötä vuonna 2017 voimaan tulleiden muutosten seurauksena yksittäisten eläkelaitosten mahdollisuudet osakeriskin kasvattamiseen ovat lisääntyneet. Suuremmat osakepainot kasvattavat sijoitustuottojen vaihtelua ja työeläkejärjestelmän riskejä.

Talouden positiivisesta vireestä huolimatta julkisen talouden rakenteellisia ongelmia ei ole ratkaistu. Eläkemenojen kasvu on muuttanut julkisten menojen rakennetta, eivätkä muualta julkisesta taloudesta tehdyt säästöt riitä kompensoimaan eläkemenojen kasvua. Väestön ikääntyessä julkisten sosiaali- ja terveydenhoitomenojen kasvu vauhdittuu jo 2020-luvun puolivälissä. Julkisten menojen kasvua rajoittavat toimet ovat siksi tarpeellisia myös tulevana vuosina. Samalla kansantalouden – ja julkisen talouden rahoitusohjan – kasvu on jäämässä aiempia vuosikymmeniä hitaammaksi. Julkisen talouden rahoitusohjaa voidaan vahvistaa rakenteellisilla, erityisesti työllisyyttä parantavilla uudistuksilla.

Finanssipolitiikan mitoitus on ennustejaksolla suhdanteeseen nähden kevyt. Kevyt finanssipolitiikka sopii huonosti tilanteeseen, jossa julkisen talouden menorakenteeseen kohdistuu painetta ja talouden kilpailukykyä pyritään korjaamaan.

Avainsanat

finanssipolitiikka, julkinen talous, julkinen velka, kestävyysvaje, rakenteellinen jäämä

Kansantalouden seurantaan uusia välineitä

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Kansantalouden tilan ja kehityksen arviointiin on saatavilla entistä enemmän tietoa ja välineitä. Samaan aikaan päätöksenteossa on yhä painokkaammin alettu kaivata reaaliaikaista informaatiota. Virallisista tilastoista saadaan luotettavaa tietoa talouden kokonaiskuvasta, mutta nämä tilastot julkistetaan vasta huomattavan viiveen jälkeen. Esimerkiksi tuorein virallinen BKT-tilasto kertoo, mikä oli talouden tila 2–5 kuukautta aiemmin.

Suurten tietomassojen hyödyntämiseen on viime vuosina kehitetty runsaasti uusia menetelmiä, joita voidaan käyttää myös talouden nykytilan seurannassa ja lähitulevaisuuden ennustamisessa. Tällaisia ovat mm. niin sanotut nowcasting-mallit eli lyhyen aikavälin ennustemallit, jotka hyödyntävät nopealla aikataululla julkaistavia tietoja lukuisista eri lähteistä ja muodostavat niiden avulla kokonaiskuvaa talouden tilasta.

Ennustamisen kannalta suuresta muuttujajoukosta on se etu, että yksittäisten tilastojulkistusten satunnaisvaihtelu eli kohina vaimenee. Kunkin muuttujan aikasarja koostuu sekä muuttujakohtaisesta vaihtelusta että koko taloutta koskevasta vaihtelusta. Kun tarkastellaan laajaa muuttujajoukkoa, halutaan muuttujakohtaiset vaihtelut vaimentaa, jotta voidaan tarkastella sitä tekijää, joka selittää muuttujajoukon yhteisvaihtelua. Tämä tekijä kertoo meille talouden tilan. Analysoitaessa suurta muuttujajoukkoa tilastollisella mallilla haasteena on kuitenkin, että mallin parametrien estimointipävarmuus lisääntyy. Kun talouden ennustamisessa hyödynnetään suurta joukkoa muuttujia, on käytettävä siihen tarkoitettuja erityisiä menetelmiä.

Suomen Pankissa on kehitetty uusi [lyhyen aikavälin ennustemalli](#), joka soveltuu suuren ja jatkuvasti päivittyvän tietomassan käsittelyyn. Malli on tyypiltään ns. laaja bayesiläinen vektoriautoregressiivinen ennustemalli. Sen keskeisenä ideana on hyödyntää eri muuttujien välisiä tilastollisia riippuvuussuhteita ja ennustaa niiden avulla bruttokansantuotteen kehitystä lähimmillä vuosineljänneksillä. Mallissa on kaikkiaan lähes 50 muuttujaa. Näihin kuuluu muun muassa työmarkkinamuuttujia, luottamusindikaattoreita ja sektorikohtaisia suhdanne- ja liikevaihtokuvaajia.^[1]

Tätä kirjoitettaessa vuoden 2017 viimeistä neljänneistä koskeva BKT:n tilastojulkistus ei ole vielä tiedossa, mutta sen sijaan tilastojulkistukset isolle joukolla kuukausitason muuttujia kuluvaltakin neljännekseltä ovat käytettävissä. Tiedossa ovat esimerkiksi luottamusindikaattoreiden arvot loka- ja marraskuulta sekä lokakuun työllisyystilastot. Malli ennustaa kuluvaan neljänneistä koskevan BKT-kehityksen ehdollisena jo julkaistuille tilastoille. BKT:n ennuste päivittyy sen mukaan, kuinka uudet tilastojulkistukset poikkeavat odotetusta.

Seuraava esimerkki valaisee nowcasting-mallin toimintaa (taulukko). Lokakuun 2017 tilastojulkistuksen mukaan työttömyys on 8,1 %, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin oli ennakoitu. Tämän perusteella BKT:n kasvuennusteet päivittyvät suuremmiksi, koska keskimäärin BKT:n ja työttömyyden ennusvirheet ovat negatiivisesti korreloituneita. Ennusteen päivittämiseksi uuden informaation pohjalta mallissa hyödynnetään Kalman-suodinta. Ennuste päivittyy matemaattisten yhtälöiden kautta tilastollisten todennäköisyyksien perusteella.

Nowcasting-mallin avulla voidaan myös arvioida uusien tilastojulkistusten merkityksellisyyttä. Koska BKT:n kasvuennusteen päivittyminen perustuu tilastojulkistusten poikkeamiin ennakoidusta, vain ennakoimattomalla informaatiolla on merkitystä. Suurikin pudotus esimerkiksi työttömyydessä kasvattaa BKT:n kasvuennustetta vain siltä osin kuin se on ennakoimatonta. Tilastojulkistuksen merkityksellisyyteen vaikuttaa myös muuttujan aikasarjan sisältämän satunnaisvaihtelun – kohinan – määrä. Esimerkiksi teollisuuden uusien tilausten määrässä havaitaan usein suuria yksittäisiä piikkejä, joten tilausten määrästä on vaikea päätellä, johtuvatko muutokset talouden tilan käännteistä vai muista tekijöistä.

Taulukko

1. Mallin tarkempi esittely, ks. Itkonen, J. ja Juvonen, P. [Nowcasting the Finnish economy with a large Bayesian vector autoregressive model](#), BoF Economics Review 6/2017.

Esimerkki nowcasting-mallin uutisanalyysistä

					Vaikutus BKT:n ennusteeseen
Muuttuja	Kuukausi	Toteutunut	Ennuste	Uutinen	17/IV
Työttömyysaste, %	Lokakuu	8,1	8,3	0,2	0,2
Avoimet työpaikat, pros muutos	Lokakuu	0,5	0,6	-0,1	-0,1
					BKT:n ennuste
Ennen uusia tilastojulkistuksia					1,2
Tilastojulkistusten jälkeen					1,3

Suomen Pankki on julkaissut uuden [sivuston](#), josta uuden nowcasting-mallin ennusteet sekä ennusteiden pohjana olevat tilastojulkistukset löytyvät. Sivustolta voi seurata, kuinka käsitys talouden kasvuvauhdista on mallissa kehittynyt aikaa myöten, kun uusia tilastojulkistuksia on tullut saataville. Mallin laskelmat auttavat talouden seurannassa ja kertovat, mitkä tilastotiedot ovat merkittäviä talouden kokonaiskuvan kannalta.

Avainsanat

[bruttokansantuote](#), [ennustemallit](#), [nowcasting](#), [talousennuste](#), [tilastot](#), [tunnusluvut](#)

Korkea-asteen tutkinto kannattaa Suomessa

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Helvi Kinnunen
Vanhempi neuvonantaja

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

Hyvin koulutettujen ansiotaso on tyypillisesti korkeampi kuin heikosti koulutettujen. Seuraavassa tarkastellaan koulutuksen taloudellisia hyötyjä, kun ansiotason lisäksi otetaan huomioon hyvin koulutettujen parempi työllisyystilanne. Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen näyttää etenkin miesten tapauksessa edelleen kannattavalta sijoitukselta.

Koulutuksen tuottoa voidaan arvioida sen mukaan, miten koulutus vaikuttaa yksilön tuloihin tämän elinkaaren aikana. Koulutus tyypillisesti kasvattaa yksilön tuottavuutta ja nostaa sitä kautta ansiotasoa.^[1] Tiedetään myös, että työmarkkinoillaolo on sitä todennäköisempää, mitä parempi koulutus yksilöllä on^[2].

Seuraavassa pohditaan koulutustaustan ja vuositulojen välistä yhteyttä yksinkertaisten kuviotarkasteluiden avulla.^[3] Sen lisäksi, että hyvin koulutettujen ansiotaso tyypillisesti

1. Koulutuksen ja palkkojen välisestä yhteydestä, ks. esim. Asplund ja Maliranta (2006).

2. Koulutuksen ja työmarkkina-aseman yhteydestä ks. Iän, sukuuolen ja koulutuksen vaikutuksesta työntarjontaan Suomessa, Teema-artikkeli tässä julkaisussa.

3. Tutkimusaineistona on tässä käytetty Tilastokeskuksen Tulo- ja elinolotutkimuksen kotitalouskohtaisia aineistoja.

on parempi kuin heikommin koulutettujen, koulutus kasvattaa ansiotuloja myös sitä kautta, että se parantaa työllistymismahdollisuuksia. Koska vuosittaisten tulojen vertailu ottaa huomioon nämä molemmat hyödyt, se kuvaa koulutuksen yksilölle tuomia hyötyjä paremmin kuin pelkästään ansiotason tai sen kehityksen vertailu.

Koulutuksen varsinaisen henkilökohtaisen tuoton arvioimisessa tulisi ottaa huomioon, että tuottavuus riippuu monista muistakin henkilökohtaisista ominaisuuksista ja taustatekijöistä kuin koulutuksesta. Koulutuksen kannattavuuden arvioimisessa tulisi lisäksi ottaa huomioon kustannukset, joita koulutuspanostuksesta koituu, sekä tulojen kehitykseen liittyvät riskit. Seuraavassa tarkastelussa keskitytään kuitenkin vain karkeasti kuvailemaan koulutuksen ja tulokehityksen välisiä yhteyksiä.

Koulutuksen merkitystä arvioitiin jakamalla kotitaloudet ja yksilöt ryhmiin koulutustaustan ja sukupuolen mukaan ja vertailemalla sekä keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja että palkkatuloja. Palkkatulojen vertailu tehtiin erikseen miehille ja naisille, jotta voitiin arvioida sukupuolten välisiä eroja koulutuksen vaikutuksesta tulojen kehitykseen. Käytettävissä olevien tulojen vertailussa näkyy, missä määrin verotus ja tulonsiirrot parantavat varsinkin pelkän peruskoulututkinnon varaan jääneiden taloudellista asemaa.

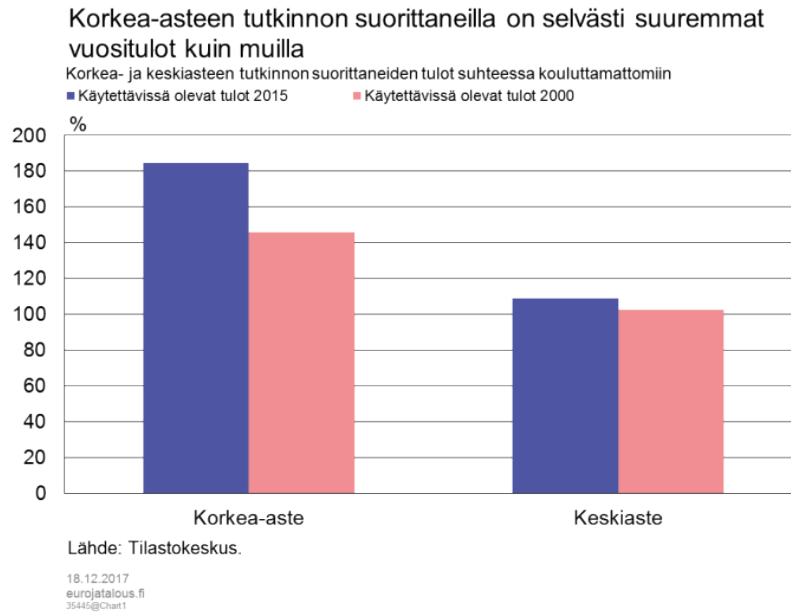
Käytettävissä olevilla tuloilla mitattuna korkea-asteen tutkinnon^[4] suorittaminen näyttäisi olevan Suomessa kannattava valinta. Korkeakoulutettujen alle 35-vuotiaiden käytettävissä olevien tulojen mediaani oli vuosituhannen vaihteessa noin 1,5 kertaa niin suuri kuin korkeintaan peruskoulun suorittaneiden (kuvio 1), ja vuoteen 2015 mennessä tulosuhde oli kasvanut jo lähes 1,9-kertaiseksi. Keskiasteen tutkinnon^[5] tuotto jää sen sijaan yllättävän vähäiseksi. Vuosituhannen vaihteessa keskiasteen tutkinnon suorittaneiden mediaanitulot eivät juuri poikenneet kouluttamattomien tuloista, ja vielä vuonna 2015 ero jäi vajaaseen 10 prosenttiin^[6].

4. Korkea-asteen tutkinnot pitävät sisällään Tilastokeskuksen koulutusasteluokituksen mukaiset alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon (ml. ammattikorkeakoulututkinnot) sekä ns. alimman korkea-asteen tutkinnot, joita ovat esim. teknikon, merkonomin ja sairaanhoitajan tutkinnot.

5. Keskiasteen tutkinnot viittaavat peruskoulun jälkeisiin, 1–3 vuotisiin tutkintoihin, joita ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1–3 vuotiset ammatilliset tutkinnot sekä ammatilliset perustutkinnot.

6. Tulos on samansuuntainen kuin minkä Koerselman ja Uusitalo (2014) esittävät tutkimuksessaan koulutuksen merkityksestä elinkaarituloihin, jossa otettiin huomioon myös koulutukseen liittyvä riski. Tulosten mukaan korkeasti koulutettujen riskilläkin korjatut tulot ovat merkittävästi suuremmat kuin keskiasteen koulutuksen tai pelkän peruskoulun käyneiden tulot. Keskiasteen koulutuksen saaneiden elinkaaritulot eivät sen sijaan juuri poikenneet pelkän peruskoulun käyneiden tuloista. Saman tuloksen ovat saaneet myös Asplund ja Maliranta (2006).

Kuvio 1.

Käytettävissä olevat tulot sisältävät palkkatulojen ohella tulonsiirrot, jotka tyypillisesti parantavat pienituloisimpien ja heikoimmin työllistyneiden suhteellista asemaa tulojaossa. Tämä osaltaan selittää sen, miksi keskiasteen ja perusasteen koulutuksen saaneiden vuosituloissa erot jäävät vähäisiksi. Samasta syystä käytettävissä olevien tulojen vertailu saattaa samalla aliarvioida korkeakoulutuksen tuottoa.

Seuraavaksi vertaillaan perusasteen, keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden keskimääräisiä (bruttomääräisiä) palkkatuloja sukupuolittain vuosina 1990, 2002 ja 2015 (kuvio 2). Näin muodostettujen kuuden ryhmän vuositulot on suhteutettu kaikkien työikäisten tuloihin. Nähdään, että jokaisen ryhmän vuositulot suhteessa kaikkien palkansaajien tuloihin ovat heikentyneet tarkasteluajanjakson aikana. Havaintoa selittää se, että hyvätuloisten korkeasti koulutettujen osuus kaikista palkansaajista on suurentunut, mikä on nostanut vertailutasoa eli kasvattanut kaikkien palkansaajien keskituloa.

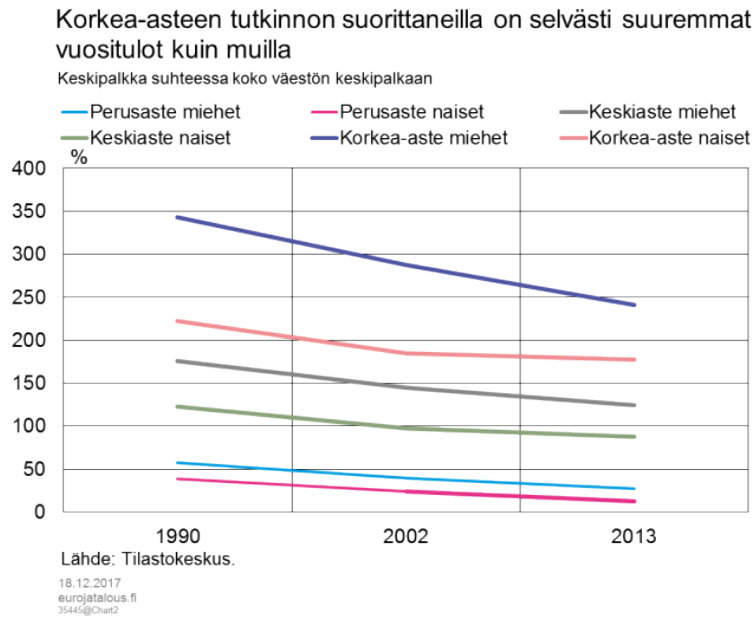
Palkkatulovertailun perusteella korkeasti koulutettujen miesten työtulot suhteessa työikäisten keskituloihin ovat supistuneet enemmän kuin muiden ryhmien. Vielä vuonna 1990 korkeasti koulutetut miehet ansaitsivat keskimäärin 3,5 kertaa enemmän kuin palkansaajat keskimäärin, mutta vuonna 2015 ero oli enää noin 2,5-kertainen. Ero työtuloissa verrattuna keskiasteen tutkinnon suorittaneisiin ja varsinkin perusasteen koulutuksen varaan jääneisiin on silti edelleen suuri.

Naisilla korkeakoulutuksen hyödyt jäävät tulokehityksen kannalta selvästi vähäisemmiksi kuin miehillä. Korkeasti koulutettujen naisten työtulot ovat olleet keskimäärin noin 2 kertaa kaikkien työikäisten tuloja suuremmat. Korkeasti koulutettujen naisten asema suhteessa korkeasti koulutettuihin miehiin on kuitenkin hienoisesti parantunut vuosikymmenen vaihteen jälkeen.

Palkkatuloilla verrattuna myös keskiasteen koulutuksen hankkiminen kannattaa, varsinkin miesten tapauksessa. Vuonna 2015 keskiasteen tutkinnon suorittaneiden

miesten työtulot olivat 30 % suuremmat kuin kaikkien työkäisten keskipalkat. Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden naisten vuosiansiot jäivät sen sijaan hiukan alle kaikkien työkäisten keskiansioiden. Silti ne ylittävät reilusti perusasteen varaan jääneiden ansiot. Pelkän perusasteen suorittaneiden tulot jäävät sukupuolesta riippumatta selvästi alle puoleen kaikkien työkäisten keskimääräisistä tuloista.^[7]

Kuvio 2.

Lähteet

Asplund – Maliranta (2006) Koulutuksen taloudelliset vaikutukset. Sitran raportteja 60.

Koerselman, K. – Uusitalo, R. (2014) The risk and return of human capital investments, Labor Economics, Vol. 30, 154–163.

Avainsanat

koulutuksen tuotto, käytettävissä olevat tulot, työllisyys

7. Vuosittaisiin palkkatuloihin perustuvassa vertailussa pelkän perusasteen suorittaneiden asema on selvästi heikompi kuin Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston vertailussa. Palkkarakennetilastossa, jossa mitataan kuukausiansioita ja kokoaikaisia työntekijöitä, perusasteen koulutuksen ansiot olivat noin 85 % keskimääräisistä palkkatuloista. Ero kertoo siitä, että heikon koulutuksen saaneiden työsuhteet ovat katkonaisia.

Kirjoittajat

Helvi Kinnunen
Vanhempi neuvonantaja
etunimi.sukunimi(at)bof.fi

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti
etunimi.sukunimi(at)bof.fi

Uusi tapa mitata rakennetyöttömyyttä työntekijävirtojen avulla

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

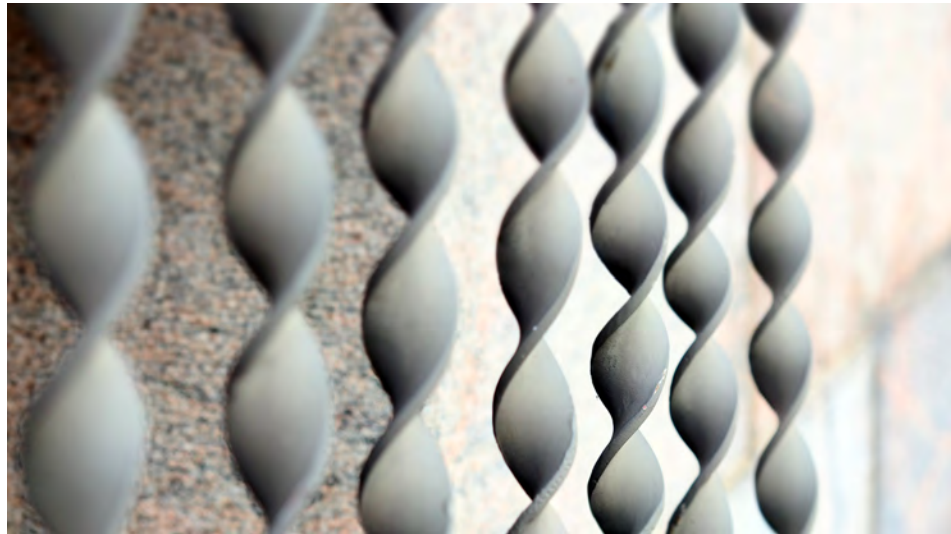

Petteri Juvonen
Ekonomisti

Meri Obstbaum
Vanhempi neuvonantaja

Suomen Pankin uuden työmarkkinavirtoihin perustuvan rakennetyöttömyysmittarin mukaan työttömyys on Suomessa nyt lähellä rakenteellista tasoaan, joten sen ei voida odottaa vähenevän lähivuosina kovin nopeasti. Finanssikriisin jälkeen rakennetyöttömyys kasvoi miltei yhtämittaisesti aivan viime kuukausiin asti, sillä virta ulos työttömyydestä tyrehtyi. Tämä kuvastaa sitä, että finanssikriisin jälkeisessä taantumassa työnsä menettäneiden on ollut vaikeaa löytää uutta työtä mahdollisesti siksi, että uudet työpaikat ovat voineet syntyä eri aloille ja alueille kuin työpaikkoja on kadonnut. Talouden kääntynyt kasvuun työllistymisen todennäköisyys on kuitenkin alkamassa parantua, mikä ajan mittaan vähentää myös rakennetyöttömyyttä.

Miten rakennetyöttömyyttä mitataan?

Noususuhdanteen alussa työttömyys yleensä vähenee jonkin aikaa ilman palkkapaineiden kasvua, koska työvoimaa on helposti saatavilla. Käyttämätöntä työvoimareserviä arvioidaan perinteisesti talouden ja työmarkkinoiden rakenteita kuvaavan rakenteellisen työttömyyden kautta. Kun työttömyys on suurempaa kuin

rakennetyöttömyys, talouskasvun aikaansaama työttömyyden väheneminen ei aiheuta talouden tasapainoista kehitystä voimakkaampia palkkapaineita.

Suomessa työttömyyden pieneneminen on ollut viime vuosina vähäistä, vaikka talouskasvu on vahvistunut. Tämä viittaisi siihen, että työttömyys on jo lähellä rakenteellista tasoaan. Toisaalta palkkojen nousu on ollut melko maltillista, mikä olisi sopusoinnussa sen kanssa, että käyttämätöntä työvoimareserviä yhä olisi. Tässä artikkelissa esitellään kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen perustuva rakennetyöttömyyden ja siten työmarkkinoiden vapaan kapasiteetin arviointiin sopiva mittari. Mittarin avulla esitetään kvantitatiivinen arvio Suomen rakennetyöttömyydestä ja pohditaan erityisesti kansainvälisen finanssikriisin jälkeistä kehitystä.

Rakennetyöttömyyttä voidaan mitata joko puhtaasti tilastollisin mittarein tai talousteoriasta lähtöisin olevien menetelmien avulla. Talousteoriaan perustuvista rakennetyöttömyyden arvioista tunnetuin on ns. NAIRU-menetelmä^[1]. Yhtä tunnettua on, että NAIRU:n estimointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta ja että niin nykyhetkeä kuin menneisyyttäkin koskevat estimaatit myös tarkentuvat ajan mittaan huomattavan paljon.

Tässä artikkelissa esitellään NAIRU-menetelmälle vaihtoehtoinen rakennetyöttömyyden mittari, joka perustuu työmarkkinoiden etsintäteoriaan ja tasapainotyöttömyyteen. Sen taustalla on Nobel-voittajien Peter Diamondin, Dale Mortensenin ja Christopher Pissarideksen tutkimukseen perustuva tasapainotyöttömyysteoria, joka korostaa työn etsintään ja työpaikkojen luomiseen liittyviä kitkatekijöitä työmarkkinoilla.^[2] Työntekijävirroista lasketut siirtymistodennäköisyydet työllisyydestä työttömyyteen ja työttömyydestä työllisyyteen määrittävät tasapainotyöttömyyden. Tasapainotyöttömyydellä tarkoitetaan työttömyysastetta joka vallitsisi, jos siirtymistodennäköisyydet olisivat havaitut, mutta työttömyysaste ei ajanhetkellä muuttuisi. Tascin (2012) tutkimuksen mukaisesti siirtymistodennäköisyyksistä estimoidaan trendit. Siirtymistodennäköisyyksien trendit määrittävät tasapainotyöttömyyden trendin, jota voidaan kutsua rakennetyöttömyydeksi.

Tasapainotyöttömyyteen vaikuttavat rakenteelliset tekijät eivät ole ajan kuluessa muuttumattomia, joten myös tasapainotyöttömyyden taso vaihtelee. Teorian mukaan tasapainotyöttömyys kasvaa muun muassa, jos työpaikkojen tuhoutumisaste nousee, palkkapyynnöt (ns. kynnyspalkka) suurenevat tai minimipalkat nousevat. Pitkäaikaiset tai pysyvät muutokset työntekijävirroissa muuttavat myös rakennetyöttömyyttä. Sisäänvirtaus työttömyyteen eli työpaikkojen tuhoutumisaste voi pysyvästi nousta esimerkiksi, jos irtisanomissuojaa heikennetään. Virta ulos työttömyydestä voi heikentyä esimerkiksi, jos työttömyyskorvausta kasvatetaan ja kynnyspalkka nousee. Työllistymistodennäköisyys voi heikentyä myös, jos taantuman jatkuessa pitkään työttömänä olleiden osaaminen rapautuu tai työnhakuaktiivisuus vähenee, eli niin kutsun hystereesin myötä.

1. Non-accelerating inflation rate of unemployment (NAIRU) eli inflaatiota kiihdyttämätön työttömyysaste.

2. Tasapainotyöttömyysteoria esitellään mm. teoksessa Pissarides (2000) *Equilibrium Unemployment Theory*. MIT Press.

Tasapainotyöttömyyden trendi on rakennetyöttömyyttä aivan kuten NAIRUkin, mutta niiden määritelmät eroavat toisistaan. NAIRU on yleensä hyödyllinen rahapolitiikan mittaamisen kannalta, sillä se kytkeytyy suoraan kokonaistaloudellisen aktiviteetin ja hintakehityksen suhteeseen. Työmarkkina-analyysin kannalta tasapainotyöttömyys on kuitenkin varmempi lähestymistapa. Toisin kuin NAIRUun, tasapainotyöttömyyden trendiin eivät vaikuta lyhytaikaiset muutokset hinnoissa ja palkoissa eivätkä inflaatio-odotukset. Tasapainotyöttömyys kuvaa sen sijaan aidosti rakennetyöttömyyden taustalla olevia rakenteellisia tekijöitä, kuten taloudellista ympäristöä, työmarkkinainstituutioita sekä demografista ja teknologista kehitystä.

Virrat työttömyyteen ja työttömyydestä ulos määrittävät työttömyyden tason

Rakennetyöttömyysmittarin keskiössä ovat työmarkkinoiden etsintäteoriassa käytetyt työntekijävirtoihin liittyvät käsitteet: työllistymisen todennäköisyys (job-finding rate) ja työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys (job destruction rate).^[3] Työntekijävirrat työttömyyden ja työllisyyden välillä voivat olla suuria ja vaihdella, vaikka työttömyys pysyisikin muuttumattomana. Työttömyys voi pohjimmiltaan kasvaa joko siksi, että työttömien virta työllisyyteen pienenee ja virta työttömyyteen ei vastaavasti pienene tai siksi, että työllisten virta työttömyyteen kasvaa ilman, että virta työttömyydestä työllisyyteen vastaavasti kasvaisi.

Työllistymisen todennäköisyys ja työpaikkojen tuhoutumisen todennäköisyys voidaan mitata kuukausittaisista työttömyystilastoista Shimerin (2012) kehittämällä tavalla. Työllistymisen todennäköisyys mittaa ulosvirtausta työttömyydestä, ja työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys mittaa sisäänvirtausta työttömyyteen, joten työttömyyden muutos voidaan mitata näiden virtojen erotuksena. Työmarkkinavirtojen mittaaminen on ollut viime vuosien taloustieteellisessä kirjallisuudessa esillä erityisesti työttömyyden suhdannevaihteluiden yhteydessä, kun on tutkittu, kumpi virta ajaa työttömyyden muutoksia. Varhemman tutkimuskirjallisuuden mukaan tärkein suhdanneluonteista työttömyyttä selittävä tekijä on se, että matalasuhdanteessa työpaikkojen tuhoutumisaste nousee eli työttömyyteen virtaa lisää ihmisiä.^[4] Myöhemmän käsityksen mukaan tuhoutumisaste on ollut varsin tasainen yli ajan, mutta työllistymisen todennäköisyys vähenee voimakkaasti matalasuhdanteessa, eli ulosvirtaus työttömien joukosta hidastuu.^[5]

Mitattuja työmarkkinavirtoja voidaan hyödyntää työttömyyden rakenteellisen osan arvioinnissa. Tässä artikkelissa sovelletaan Tascin (2012) menetelmää, jossa työttömyyden rakenteellinen osa lasketaan hyödyntämällä näitä virtoja ja niin sanottua

3. Tässä artikkelissa työmarkkinavirroista käytetään tutkimuskirjallisuudesta tuttuja termejä, vaikka tarkkaan ottaen ”työllistymisen todennäköisyys” on tässä ”virta ulos työttömyydestä” ja ”työpaikkojen tuhoutumisaste” on ”työntekijöiden virta työttömyyteen”. Työmarkkinavirtojen mittaamisessa ei ole nimittäin otettu huomioon virtaa työmarkkinoiden ulkopuolelle eikä virtoja työmarkkinoiden ulkopuolelta työttömyyteen tai suoraan työllisyyteen. Näitä virtoja on tarkoitus tarkastella jatkotyössä. Tässä artikkelissa ei tehdä myöskään eroa työpaikan tuhoutumisasteen ja työntekijän eroamisasteen (separation rate) välillä, vaikka todellisuudessa työpaikka saattaa jäädä jäljelle, kun yksi työntekijä eroaa paikasta.

4. Esim. Darby, M. ym. (1986).

5. Esim. Hall R. (2005).

havaitsemattomien muuttujien mallia^[6]. Mallissa on kolme yhtälöä, jotka kuvaavat bruttokansantuotteen, työllistymisen todennäköisyyden ja työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyyden kehitystä. Kukaan muuttuja jaetaan mallissa samanaikaisesti havaitsemattomaan osaan eli trendiin ja suhdannekomponenttiin. Tällä tavalla lasketuista työmarkkinavirtojen trendeistä lasketaan lopuksi rakennetyöttömyys.

Miten työmarkkinavirtoja mitataan?

Työmarkkinavirtojen mittaamisen keskiössä on yhtälö, jossa työttömyyden muutos määräytyy työmarkkinavirtojen perusteella.

Työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyyden (S_t) ja työllistymistodennäköisyyden (F_t) perusteella

$$\frac{du_t}{dt} = S_t l_t - F_t u_t$$

Työttömyyden muutos kunakin ajanhetkenä on yhtä kuin työpaikkansa menettäneiden työllisten (l_t) ja työllistyneiden työttömien (u_t) erotus.

Työllistymisen todennäköisyys F_t lasketaan käyttäen kaavaa

$$F_t = -\log \left(\frac{u_{t+1} - u_{t+1}^s}{u_t} \right)$$

Tässä u_{t+1}^s on lyhytkestoinen työttömyys (kuukausiaineistossa alle 4 viikkoa ja neljännesvuosiaineistossa alle 12 viikkoa).

Työpaikkojen tuhoutumisaste S_t voidaan puolestaan ratkaista seuraavasta yhtälöstä:

$$u_{t+1} = \frac{(1 - e^{-F_t - S_t}) S_t}{F_t + S_t} (l_t + u_t) + e^{-F_t - S_t} u_t$$

6. Unobserved components model.

Työntekijävirtojen laskemiseen käytetään työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) työnvälitystilaston aineistoa työttömistä työnhakijoista ajanjaksolta, joka ulottuu vuoden 1981 ensimmäisestä neljänneksestä vuoden 2017 toiseen neljännekseen. Keskeistä on jakaa aineisto työttömyyden keston mukaan, sillä valitun laskentamenetelmän mukaisesti virta työttömyyteen voidaan laskea lyhytkestoisen työttömyyden ja työttömyyden kokonaismäärän perusteella. Peruslaskelmassa aineistosta muodostetaan neljännesvuosittaisia aikasarjoja, sillä havaitsemattomien muuttujien mallissa käytetään myös tietoa bruttokansantuotteesta, ja se julkaistaan neljännesvuositasolla. Lyhytkestoinen työttömyys määritellään tällöin alle 12 viikkoa kestäneeksi.^[7]

Laskelmassa voi käyttää myös Tilastokeskuksen (TK) Työvoimatutkimuksen työttömyystilastoa, josta lasketaan virallinen työttömyysaste. Peruslaskelmassa käytetään kuitenkin Työ- ja elinkeinoministeriön rekisteriaineistoa, sillä se on saatavilla pidemmältä ajanjaksolta ja sen voidaan myös ajatella kuvaavan luotettavammin aitojen työttömyysjaksojen kestoja. Tilastokeskuksen tilasto mittaa nimittäin tarkkaan ottaen työnhaun kestoja eikä välttämättä työttömyyden kestoja. Tämä johtuu siitä, että Työvoimatutkimuksessa tilastoidaan työttömäksi vain henkilö, joka raportoi hakeneensa aktiivisesti töitä viimeisen neljän viikon aikana.

Kuinka todennäköistä työllistyminen on?

Virta ulos työttömyydestä oli Suomessa 1980-luvulla varsin voimakas (kuvio 1, sininen viiva). Työllistymisen todennäköisyys oli suuri ja saavutti huippuunsa 1990-luvun lamaa edeltäneen talouden ylikuumenemisen aikaan.

Laman aikana työllistymisen todennäköisyys puolestaan putosi heikoimmilleen koko tarkasteluajanjaksona, kunnes alkoi heti laman jälkeen tasaisesti kasvaa. Ennen kansainvälistä finanssikriisiä virta ulos työttömyydestä jälleen hetkellisesti kiihtyi, kunnes se kriisiä seuranneessa taantumassa kääntyi miltei näihin päiviin jatkuneeseen hidastuvaan suuntaan.

7. Työ- ja elinkeinoministeriön kuukausiaineistosta lasketut työmarkkinavirrat ovat samanlaisia kuin neljännesvuosiaineiston perusteella. Myös tulokset rakennetyöttömyydestä ovat samanlaisia kuin neljännesvuosiaineiston perusteella, jos havaitsemattomien muuttujien mallissa käytetään kuukausiaineistosta laskettuja työmarkkinavirtoja ja kuukausittain julkaistavan tuotannon suhdannekuvaajan tietoja.

Kuvio 1.

Työllistymistodennäköisyyden rakenteellinen kehitys on luonnollisesti ollut hieman tasaisempaa kuin varsinainen kehitys (kuvio 1, punainen viiva).

Työllistymistodennäköisyys on 1990-luvun laman jälkeen jäänyt pysyvästi heikommaksi kuin ennen lamaa. 1990-luvun loppupuolelta alkaen virta ulos työttömyydestä voimistui, kunnes kääntyi laskuun finanssikriisiä seuranneen taantuman pitkittyessä. Vuodesta 2012 lähtien virta ulos työttömyydestä on yhtäjaksoisesti pienentynyt tarkasteltavan ajanjakson matalimmalle tasolle ja alkanut vasta aivan hiljattain kääntyä kasvuun.

Työllistymistodennäköisyyden heikkeneminen finanssikriisin jälkeen ilmentää työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien pahenemista. Työttömyysjaksot ovat pitkittyneet, ja sen myötä työnhaun aktiivisuus on voinut vähentyä ja työssä vaadittavat taidot ovat mahdollisesti ruostuneet. Talouden rakennemuutoksen myötä uudet työpaikat syntyvät osittain eri aloille ja alueille kuin niitä on hävinnyt, joten tämäkin vähentää työllistymisen todennäköisyyttä. Samanaikaisesti työnteon kannustimet ovat jopa heikentyneet.^[8]

Mikä on työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys?

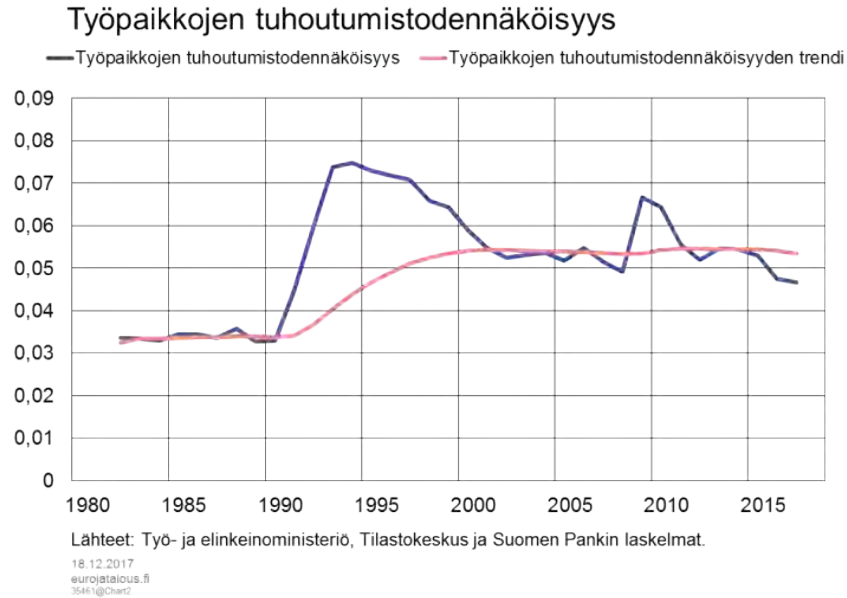
Virta työttömyyteen oli Suomessa todella pieni 1980-luvulla, mutta 1990-luvun lamassa se enemmän kuin tuplaantui, mikä myötävaikutti suurtyöttömyyden syntyyn (kuvio 2, sininen viiva).

1990-luvun laman jälkeen virta työttömyyteen hidastui Suomessa melko tasaisessa tahdissa finanssikriisin alkuun saakka, kunnes se vuonna 2009 voimistui hyvin jyrkästi. Tämän jälkeen virta työttömyyteen on uudelleen hidastunut lukuun ottamatta pientä nousua finanssikriisin jälkeisen kaksoistaantumisen toisessa vaiheessa vuosina 2014 ja

8. Kotamäki, M. (2016).

2015. Viime aikoina virta työttömyyteen on heikentynyt jopa hitaammaksi kuin ennen finanssikriisiä.

Kuvio 2.

Työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys ponnahti myös rakenteellisesti uudelle tasolle 1990-luvun laman aikaan, eikä ole siitä juuri palautunut kohti aiempia lukemia (kuvio 2, punainen viiva).

Miten rakennetyöttömyys on eri vuosikymmeninä vaihdellut?

Työntekijävirtojen trendimuutoksista lasketaan tasapainotyöttömyyden trendi, joka voidaan tulkita rakennetyöttömyydeksi.^[9]

Rakennetyöttömyys pysyi Suomessa tasaisen matalana 1980-luvun ajan (kuvio 3, punainen viiva), sillä sen taustalla olevat työmarkkinavirratkin olivat hyvin tasaisia. Työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys oli vähäinen ja työllistymisen todennäköisyys suuri. Koska virrat työttömyyteen olivat pieniä ja työllistymisen todennäköisyys suuri, rakenteellinen työttömyysaste oli koko vuosikymmenen varsin matala, noin 5 %.^[10]

$$u_t^* = \frac{s_t}{s_t + f_t}$$

9. Tasapainotyöttömyyden määritelmä on

Vastaavasti rakennetyöttömyys voidaan määritellä

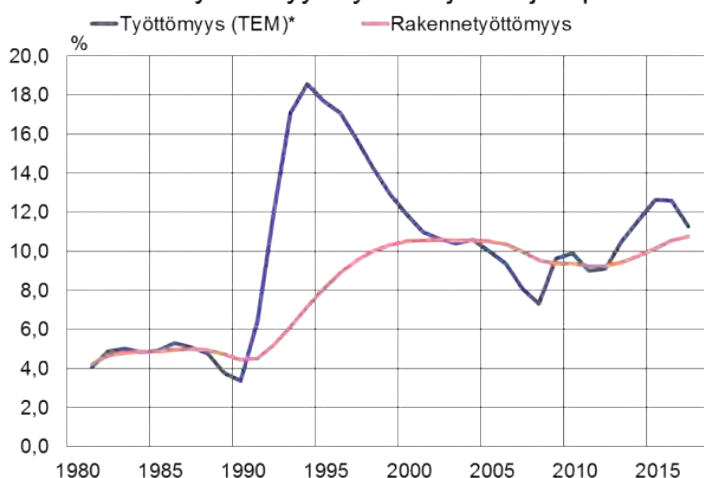
$$\bar{u}_t^* = \frac{\bar{s}_t}{\bar{s}_t + \bar{f}_t}$$

siirtymätodennäköisyyksien trendien perusteella

10. Kuviossa 3 esitetty työttömyysaste on laskettu työ- ja elinkeinoministeriön työttömien työnhakijoiden suhteena työvoimaan, joka koostuu TEM:n työttömistä ja Tilastokeskuksen työllisistä.

Kuvio 3.

Rakennetyöttömyys työntekijävirtojen perusteella

*Kausitasoitus Suomen Pankki.

Lähteet: Työ- ja elinkeinoministeriö, Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

18.12.2017
eurojatalous.fi
35461g|Chart3

Suomen 1990-luvun laman myötä rakennetyöttömyys nousi uudelle tasolle noin 10 prosenttiin, jossa se on pieniä muutoksia lukuun ottamatta pysynyt. Laman aikana virta työttömyyteen kasvoi, ja virta ulos työttömyydestä väheni, joten molemmat tekijät vaikuttivat rakennetyöttömyyttä kasvattavasti.

Rakennetyöttömyys alkoi vasta 2000-luvulla hitaasti vähetä, sillä työllistymisen todennäköisyys alkoi rakenteellisesti parantua ja työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys pienentyä. Molemmat virrat vaikuttivat samansuuntaisesti rakennetyöttömyyden lievään vähenemiseen finanssikriisin alkuun saakka. Rakennetyöttömyys jäi kuitenkin selvästi suuremmaksi kuin se oli ollut ennen 1990-luvun lamaa.

Finanssikriisin jälkeen rakennetyöttömyys Suomessa pysyi ensin muuttumattomana ja alkoi sitten varsin hitaasti kasvaa. Työttömyyden nousun jäätyä selvästi 1990-laman jälkeistä aikaa vähäisemmäksi, työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyyden trendi kohosi vain hyvin vähän ja kasvatti hieman rakennetyöttömyyttä. Sen sijaan virta ulos työttömyydestä jatkoi tällöin vielä kasvuaan ja esti rakennetyöttömyyden lisääntymistä. Työllistymistodennäköisyyden trendi kääntyi itse asiassa heikkenevään suuntaan vasta vuonna 2012.

Virta ulos työttömyydestä on tuoreimpiin havaintoihin asti hidastunut ja kasvattanut rakennetyöttömyyttä. Työllistymistodennäköisyys on nyt pienin koko tarkastelujaksolla. Samaan aikaan työpaikkojen tuhoutumisaste on alentunut vain hiukan, joten tämä rakennetyöttömyyttä vähentävä vaikutus on jäänyt pienemmäksi kuin rakennetyöttömyyttä kasvattava työllistymistodennäköisyyden heikkeneminen.

Rakennetyöttömyyden kasvu on jatkunut viime havaintoihin asti, ja tässä artikkelissa esitellyn rakennetyöttömyysmittarin mukaan työttömyys on nyt jotakuinkin rakenteellisella tasollaan.

Se, että työttömyysaste on jo lähellä rakenteellista työttömyysastetta, ei kuitenkaan tarkoita, että nykyisistä työttömistä työnhakijoista juuri kukaan ei voisi työllistyä. Päinvastoin, virrat sisään ja ulos työttömyydestä ovat suuria, ja vain osa työttömistä pysyy työttömien joukossa pitkään. Lokakuussa 2017 vajaasta 300 000 työttömästä työnhakijasta reilut 90 000 oli ollut työttömänä yli vuoden ja vajaat 30 000 yli 3 vuotta. Yli vuoden työttömänä olleiden osuus kaikista työttömistä on kuitenkin edelleen miltei 35 %. Pitkäaikaistyöttömien osuus kasvoi vuonna 2016 jo selvästi suuremmaksi kuin 1990-luvun jälkeen ja on pienentynyt siitä vasta vähän.

Millä muilla tavoilla rakennetyöttömyyttä arvioidaan?

Suomen Pankin uusi rakennetyöttömyysmittari antaa Tilastokeskuksen työttömyystilastojen perusteella arvioituna samanlaisen kuvan kuin työ- ja elinkeinoministeriön lukujen perusteella (kuvio 4). Työntekijävirroista laskettu rakennetyöttömyys on lähellä tämänhetkistä kausivaihtelusta puhdistettua virallista työttömyysastetta.

Euroopan komission potentiaalisen tuotannon laskentaan sovellettavan tuotantofunktiomenetelmän mukainen rakennetyöttömyys, NAWRU^[11], on ollut koko 2000-luvun ajan selvästi alempi kuin työmarkkinavirtoihin perustuva rakennetyöttömyyden mittari. Finanssikriisin jälkeen myös komission mittari osoittaa rakennetyöttömyyden kasvaneen, joskin tämän mittarin mukaan rakennetyöttömyys aleni jo v. 2016 ja jatkoi supistumistaan v. 2017, päättyen 7,3 prosentin rakennetyöttömyyteen.

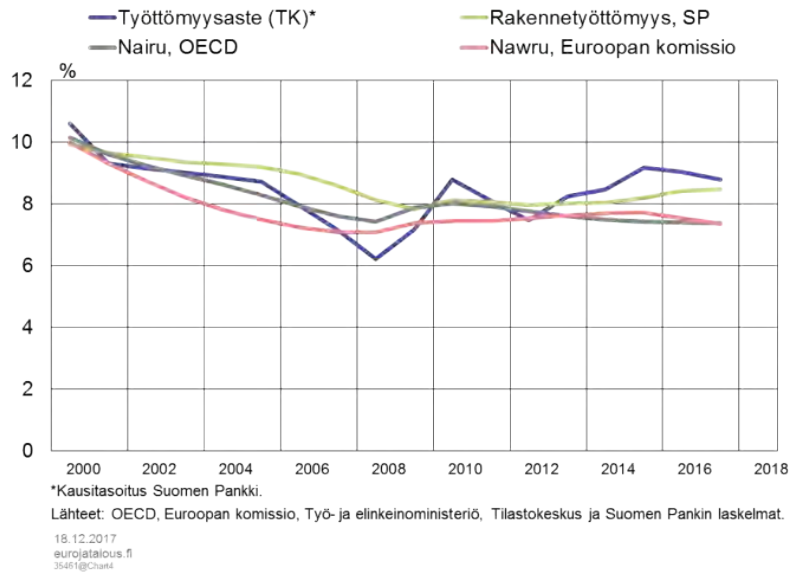
OECD:n NAIRU-arvion mukaan rakennetyöttömyys on Suomessa alentunut jo vuodesta 2010 lähtien pitkittyneestä taantumasta ja työttömyyden noususta huolimatta. Vuosina 2010–2016 pitkäaikaistyöttömien lukumäärä kaksinkertaistui, mitä on hankala yhteensovittaa sen kanssa, että rakennetyöttömyys olisi alentunut kyseisenä ajanjaksona. OECD:n arvion mukaan rakennetyöttömyys on tällä hetkellä noin 7,4 %, eli myös sen mukaan työvoimareserviä on runsaammin kuin työntekijävirtojen perusteella arvioituna ja työttömyys voisi näin ollen vähetä nopeammin kasvun jatkuessa.

Työttömyys on ollut viimeisen 25 vuoden aikana vain vuosina 2007–2008 alle OECD:n nykyisen NAIRU-arvion. Matalaan NAIRU-arvioon on viime vuosina voinut vaikuttaa toteutuneen hinta- ja palkkakehityksen vaimuus. Nykyisessä poikkeuksellisessa taloustilanteessa tämä ei kuitenkaan välttämättä ole yhteydessä rakenteelliseen työttömyyteen. Toiseksi, Euroopan komission ja OECD:n arvioihin nykyhetken rakennetyöttömyydestä vaikuttaa myös ennuste tulevien vuosien kehityksestä. Noususuhdanteen jatkuminen lähivuosina ja työttömyyden aleneminen alentaa myös arviota tämänhetkisestä rakennetyöttömyydestä. Tässä artikkelissa esitellyssä uudessa rakennetyöttömyysmittarissa ennuste ei vaikuta tuloksiin.

11. Non-accelerating wage rate of unemployment (NAWRU) eli palkkainflaatiota kiihdyttämätön työttömyysaste.

Kuvio 4.

Arvioita rakennetyöttömyydestä

Mikä on suhdanteiden vaikutus?

Suomen Pankin uuden rakennetyöttömyysmittarin mukaan työttömyys on Suomessa jo lähellä rakenteellista tasoaan, vaikka se on vähentynyt vasta vähän.

Rakennetyöttömyyden tiukan teoreettisen tulkinnan mukaan tämä tarkoittaisi, että pelkkä noususuhdanteen jatkuminen ei yksistään voi enää olennaisesti vähentää työttömyyttä ilman palkkapaineiden kasvua.

Työpaikkojen tuhoutumistodennäköisyys on pienentynyt jo useamman vuoden ajan, joten ei vaikuta todennäköiseltä, että virta työttömyyteen edelleen merkittävästi vaimenisi ja työttömyys tätä kautta vähenisi. Työllistymistodennäköisyys on sen sijaan vielä pieni ja virta ulos työttömyydestä viimein sitten 1990-luvun laman, vaikka onkin kääntymässä kasvuun. Jotta työttömyys vähenisi finanssikriisiä edeltäneelle tasolle, tulisi työllistymistodennäköisyyden myös kasvaa lähes finanssikriisiä edeltäneelle tasolle. Tästä ollaan kuitenkin tällä hetkellä vielä kaukana.

Sekä työmarkkinavirtoihin perustuvan uuden mittarin mukainen rakennetyöttömyys että NAIRU-menetelmän mukaiset rakennetyöttömyysarviot vaihtelevat paitsi työmarkkinoiden rakenteiden muuttuessa, jonkin verran myös työttömyyden toteutuneiden suhdannevaihtelujen mukaan. Työttömyyden suhdanne- ja tilastollisten muutosten heijastumista rakennetyöttömyyteen kutsutaan hystereesiksi. Se, minkä verran toteutuneet suhdannevaihtelut vaikuttavat kvantitatiiviseen arvioon rakennetyöttömyydestä, riippuu viime kädessä siitä, minkä verran eri malleissa käytetyt tilastolliset menetelmät poistavat suhdannevaihtelua toteutuneista työmarkkinavirroista tai työttömyyden vaihteluista.

Kunkin mallin käyttöä edeltää mallin rakennetta ja parametreja koskeva valintaprosessi, joten jako suhdannetyöttömyyteen ja rakennetyöttömyyteen on jossain määrin veteen piirretty viiva. On mahdotonta yksiselitteisesti sanoa, missä vaiheessa

suhdannetyöttömyys muuttuu rakennetyöttömydeksi tai erottaa hystereesin vaikutuksia rakenteellisten tekijöiden vaikutuksesta.

Tässä artikkelissa esitellyn rakennetyöttömyyden mittarin mukaan rakennetyöttömyys on Suomessa korkealla tasolla ja hyvin lähellä havaittua työttömyysastetta. Työttömyys voi siis jatkossa vähetä joko siten, että talouskasvu jatkuu pitkään vahvana tai uusien rakenteellisten toimien myötä. Työvoiman tarjontaa kasvattavilla sekä työpaikkojen ja työntekijöiden ammatillista ja alueellista yhteensopivuutta parantavilla toimilla voitaisiin edistää työllisyystilanteen paranemista nykyisessä noususuhdanteessa.

Lähteet

Darby, M. – Haltiwanger, J. – Plant, M. (1986) The Ins and Outs of Unemployment: The Ins Win. National Bureau of Economic Research Working Paper 1997.

Hall, R. (2005) Employment Efficiency and Sticky Wages: Evidence from Flows in the Labor Market. *Review of Economics and Statistics* 87(3): 397–407.

Kotamäki, M. (2016) Participation Tax Rates in Finland, Earned Income Tax Credit Investigated. Aboa Centre for Economics discussion paper No. 107

Shimer, R. (2012) Reassessing the ins and outs of unemployment. *Review of Economic Dynamics* 15: 127–148.

Tasci, M. (2012) The Ins and Outs of Unemployment in the Long Run: Unemployment Flows and the Natural Rate. Federal Reserve Bank of Cleveland Working Paper 12–24.

Avainsanat

rakennetyöttömyys, työllisyys, työmarkkinavirrat, työttömyys, työvoima

Kirjoittajat

Petteri Juvonen
Ekonomisti
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)

Meri Obstbaum
Vanhempi neuvonantaja
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)

län, sukupuolen ja koulutuksen vaikutuksesta työn tarjontaan Suomessa

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Helvi Kinnunen
Vanhempi neuvonantaja

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

Työvoiman tarjonnan tukeminen on jo pitkään ollut talouspolitiikan tärkeimpiä tavoitteita Suomessa. Poliittikkatoimien vaikutus on tyypillisesti suurin niissä väestöryhmissä, joille on tarjolla vaihtoehtoja palkkatyölle. Kannustimilla ja työmarkkinoiden rakenteella on merkitystä varsinkin nuorten, nuorten naisten sekä ikääntyneiden työntekijöiden päätöksille ja mahdollisuuksille päästä työmarkkinoille. Poliittikkatoimia suunniteltaessa on toisaalta pystyttävä erottamaan, miltä osin havaittu työllisyyskehitys johtuu rakennetekijöistä ja missä määrin se on suhdanneluonteista. Vaikka taloustilanteen piristymisen houkuttelee nyt nuoria ikäluokkia takaisin työmarkkinoille, työllisyyden parantamiseksi tarvitaan edelleen myös talouspolitiikan toimia. Näissä toimitissa korostuu varsinkin koulutuksen merkitys.

Työvoiman riittävydestä huolehtiminen on ohjannut Suomen talouspolitiikan painotuksia jo pitkään. Ikääntyneiden työvoiman tarjontaa on tuettu eläkejärjestelmään rakennetuilla kannustimilla ja vasta voimaan tulleella eläkeuudistuksella. Perhevapaisiin ja vanhemmuuden kustannusten tasaisempaan jakautumiseen suunnitellut uudistukset tähtäävät puolestaan synnytyksikäisten naisten työllisyyden lisäämiseen. Nuorten osalta

panostukset ovat liittyneet koulutuksen tukemiseen ja sosiaalihuollon toimien ohjaamiseen syrjäytymisvaarassa oleviin.

Politiikkatoimien kohteena olevat väestöryhmät ovat niitä, joilla on luontevia syitä olla työmarkkinoiden ulkopuolella. Nuoret, synnytysikäiset naiset ja ikääntyneet työntekijät joutuvat tai poistuvat vapaaehtoisesti muita herkemmin pois työmarkkinoilta opiskelemaan, lapsia hoitamaan, eläkkeelle tai oleilemaan.

Tässä artikkelissa tarkastellaan työvoiman tarjontaan vaikuttavia tekijöitä. Tulo- ja elinolotutkimuksen aineistojen avulla tarkastellaan, mitkä taustatekijät vaikuttavat yksilön todennäköisyyteen siirtyä työmarkkina-asetasta toiseen. Tarkasteltavana ovat siirtymät työllisyyden ja työttömyyden sekä työmarkkinoilla olemisen ja niiden ulkopuolelle jäämisen välillä. Lisäksi arvioidaan työvoimapotentialin kehitystä vertailemalla kohorttianalyysin avulla eri aikaan syntyneiden reaktioita suhdannetilanteeseen. Onhan rakenteiden uudistamiseen tähtäävien politiikkatoimien kannalta olennaista, miltä osin havaittu työllisyyskehitys on luonteeltaan rakenteellista ja miltä osin suhdanteista riippuvaa.

Työvoiman tarjonnan kehitys väestöryhmittäin

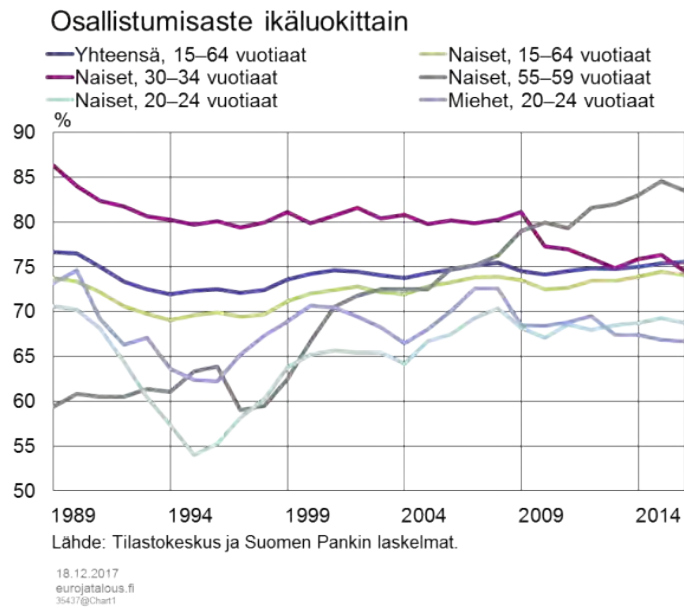
Työvoiman määrän kehitys 30 viime vuoden aikana sukupuolittain ja ikäryhmäkohtaisesti kertoo työmarkkinoiden pitkän aikavälin kehityksestä. Kaikissa työikäisissä (15–64-vuotiaat) naisten osallistumisasteen ero miehiin verrattuna on pienentynyt (kuvio 1). Varsinkin lähellä 60 ikävuotta olevilla naisilla trendinomainen osallistumisaste on kasvanut. Kun 1990-luvun lopulla osallistumisaste oli 55–59-vuotiailla naisilla 60 prosentin tuntumassa, oli se vuonna 2016 jo 84 %. Myös miesten osallistumisaste on noussut, mutta ei yhtä voimakkaasti.

Työvoimaosuuksien pitkän aikavälin tarkastelu kertoo myös siitä, miten eri ryhmät reagoivat suhdannetilanteeseen. 1990-luvun lama näkyi erityisesti sekä kaksissakymmenissä olevien naisten että miesten osallistumisasteen pienenemisenä.

Vuoden 2008 jälkeen varsinkin vähän yli kolmekymppisten naisten osallistumisaste on laskenut^[1]. Myös nuorista miehistä työvoimassa on selvästi pienempi osuus kuin vuonna 2008. Nuorten, vähän yli 20-vuotiaiden naisten osallistumisaste on sen sijaan pysynyt jokseenkin muuttumattomana myös taantuman aikaan.

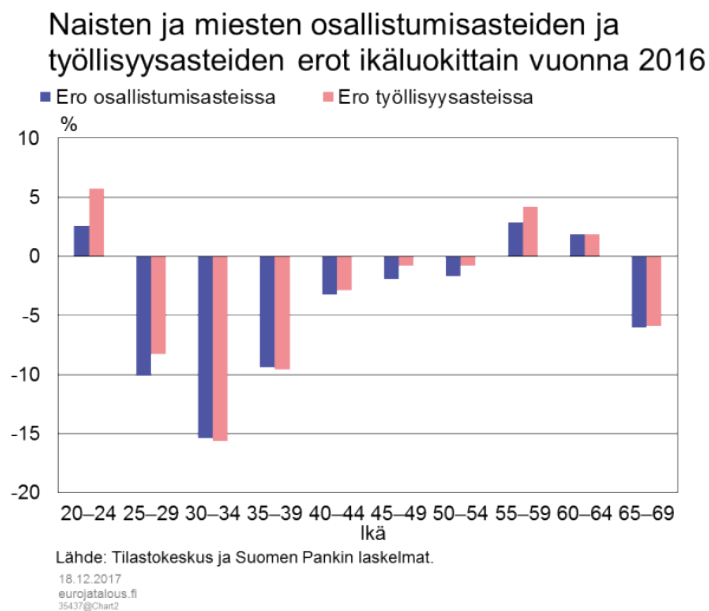
1. Nopeaan alenemiseen vaikuttaa on osaltaan tilastointikäytännön muutos, jossa vanhempainpäivärahalla tai kotihoidontuella olevat eivät enää kirjaudu työvoimaan kuten aiemmin. Vuodesta 2008 alkaen työllisiksi määritellään Suomessa enää vain enintään 3 kk perhevapaalla olevat, jos heillä on työsuhde voimassa.

Kuvio 1.

Sukupuolien työvoimaosuuden trendit ja väestöryhmien toisistaan poikkeavat reaktiot heikkoon taloustilanteeseen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa 20–24-vuotiaiden ja 55–64-vuotiaiden ikäryhmissä naisista on jo miehiä suurempi osuus ikäluokasta työmarkkinoilla (kuvio 2). Miesten hyväksi erot osallistumis- ja työllisyysasteissa ovat suurimmillaan 30–34-vuotiaana, kun naiset ovat synnytyksiässä.

Kuvio 2.

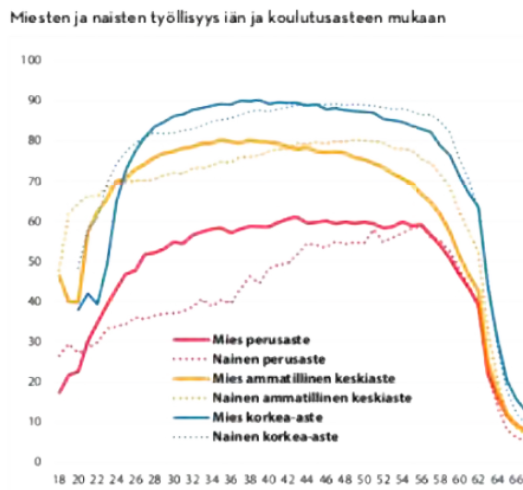

Koulutus tukee sekä miesten että naisten työllistymistä. Tämä näkyy selvästi, kun tarkastellaan, miten työllisyysaste vaihtelee miehillä ja naisilla eri-ikäisinä koulutustaustan suhteen (kuvio 3). Pelkän perusasteen suorittaneilla naisilla työllisyysaste on peräti 30 prosenttiyksikköä alempi kuin keskiasteen suorittaneilla. Kun

koulutustaso nousee, myös työllisyysaste nousee ja samalla naisten ero miehiin pienenee. Työssäkäyntitilastoon pohjautuvat tiedot vuodelta 2015 osoittavat, että pelkän perusasteen suorittaneiden naisten työllisyysaste on 45 ikävuoden vaiheille selvästi alempi kuin miesten. Sen jälkeen ero työllisyysasteessa jotakuinkin häviää. Kun koulutustaso nousee, työllisyyserot vähenevät myös synnytyksikäisillä voimakkaasti. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden naisten työllisyysero on vain vähäinen. Kiinnostavaa on, että naisten työllisyysosuus on noin 50 ikävuoden jälkeen jopa korkeampi kuin miehillä koulutustasosta riippumatta.

Kuvio 3.

Perusasteen koulutuksen saaneiden naisten työllisyys on paljon miehiä heikompi

Lähde: Pekka Myrskylä, Katoavat työpaikat, Työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2017, SAK 3/2017.

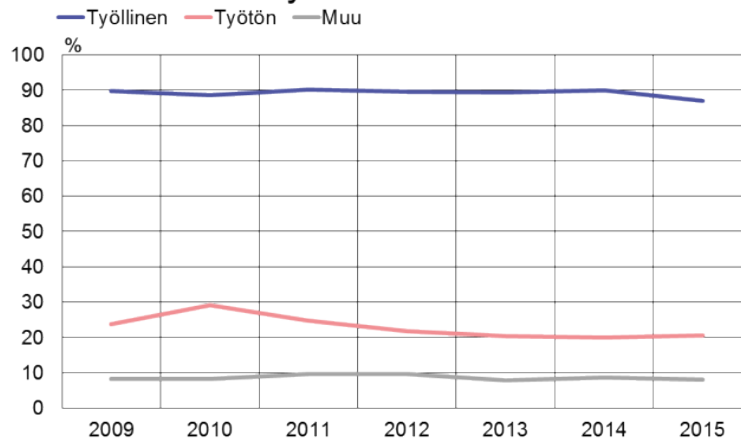
Työllisyyteen vaikuttavat taustatekijät

Ikä, sukupuoli ja koulutus vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin ja haluun siirtyä työmarkkinoille ja sieltä pois. Henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi myös instituutiot, kuten työmarkkinoiden joustavuus tai työn tekemisen kannustimet, vaikuttavat ihmisten päätöksiin siitä, ovatko he työmarkkinoilla vai niiden ulkopuolella. Instituutiot vaikuttavat myös mahdollisuuksiin työllistyä tai riskiin joutua työttömäksi. Moniin työmarkkinoiden instituutioihin, kuten työnteon kannustimiin, voidaan vaikuttaa talouspolitiikan keinoin.

Kuviossa 4 tarkastellaan työllisen, työttömän ja muusta syystä työllisyyden ulkopuolella olevan todennäköisyyttä olla työllinen vuoden kuluttua. Tulonjakotutkimuksen kotitalousaineiston avulla saman henkilön työmarkkina-asemaa verrataan kunkin vuoden joulukuun ja seuraavan vuoden joulukuun kesken. Työmarkkinoille päässeen asema on siinä mielessä melko vakaa, että noin 90 % kunkin vuoden työllisistä on töissä myös vuoden kuluttua. Myös työttömyys on melko pysyvää tai ainakin toistuvaa, sillä työttömistä vain noin viidennes on vuoden kuluttua työllinen. Työmarkkinoiden ulkopuolelle joutuneista on vuoden kuluttua töissä vain noin joka kymmenes.

Kuvio 4.

Työllisten osuus seuraavana vuonna edellisvuoden työmarkkina-aseman mukaan

Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

18.12.2017
eurojatalous.fi
35437@chanki

Työmarkkina-aseman muutokseen vaikuttavia taustatekijöitä tarkastellaan lähemmin logit-malleilla^[2]. Ensimmäisessä mallissa tarkastellaan todennäköisyyttä siirtyä työllisyyden ja työttömyyden välillä ja toisessa osallistumista työmarkkinoille ja siirtymistä sieltä pois. Selitettävänä muuttujana mallissa on henkilön asema työmarkkinoilla tarkasteluvuoden joulukuussa, ja sitä verrataan työmarkkina-asemaan seuraavan vuoden joulukuussa. Koska vertailtavien ajanjaksojen välillä on aikaa vuosi, työttöminä pysyneistä ainakin osalla työttömyys on ollut yhtäjaksoista, jolloin heidät luokitellaan pitkäaikaistyöttömiksi. Malli kertookin tältä osin myös ihmisten siirtymistä työttömästä pitkäaikaistyöttömäksi.

Selitettävä muuttuja kuvaa todennäköisyyttä siirtyä työmarkkina-asemasta toiseen kahden vertailuvuoden välillä. Se saa siis arvon 0, jos työmarkkina-asema säilyy ennallaan, ja arvon 1, kun työmarkkina-asema muuttuu. Mallin selittäjiksi on valittu joukko taustamuuttujia, joiden yleisesti oletetaan vaikuttavan työmarkkina-asemaan ja sen muutokseen.

Tutkimusaineistona käytetään Tilastokeskuksen vuosittaisen tulonjakotutkimuksen kotitalousaineistoa vuosilta 2006–2015. Tutkimuksen otos vaihtuu osittain vuosittain, mutta osaa tutkimuksen henkilöistä on mahdollista seurata kahden perättäisen vuoden ajan, sillä vuosittaisten otoksien kotitalouksista noin puolet oli mukana edellisen vuoden otoksessa. Peräkkäisistä kahden vuoden havaintojaksoista koottiin aineisto, jossa oli havaintoja yhteensä 77 400. Tulonjakotutkimus, jossa on mukana myös tiedot henkilön työmarkkina-asemasta, perustuu rekisteritietoihin.

2. Esimerkkinä tämän tyyppisestä analyysistä ks. esim. BYRNE, Stephen; O'BRIEN, Martin D.. Understanding Irish Labour Force Participation. The Economic and Social Review, [S.l.], v. 48, n. 1, Spring, p. 27–60, mar. 2017.

Yksi kunkin selittävän muuttujan arvoista on valittu vertailukohtaksi (saa mallissa arvona), johon mallin antamaa siirtymän todennäköisyyttä muuttujan muilla arvoilla (saa mallissa arvona 1) verrataan. Selittävät muuttujat ovat:

- Ikäryhmät 16–34- ja yli 55-vuotiaat; vertailukohtana parhaassa työssä olevat (35–54-vuotiaat)
- Sukupuoli
- Koulutusaste (keskiaste^[3], korkea-aste^[4]); vertailukohtana vain perusasteen tutkinnon suorittaneet
- Siviilisääty
- Onko henkilöllä alle kolme- tai alle seitsemänvuotiaita lapsia
- Asuinpaikka suuralueen mukaan; vertailukohta Helsinki–Uusimaa
- Asumismuoto (omistus- vai vuokra-asunto);
- Onko työttömänä ollessaan saanut ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa
- Pienituloisuus (käytettävissä olevat tulot < 60 % mediaanitulosta)
- Materiaalista huono-osaisuutta (material deprivation) kuvaava indikaattori

Tulokset kertovat, mikä vaikutus muuttujilla on todennäköisyyteen siirtyä työmarkkinatilasta toiseen, kun muiden selittävien muuttujien arvo säilyy ennallaan (average marginal effect). Erikseen on estimoitu mallit selittämään todennäköisyyttä siirtyä työllisyydestä työttömyyteen ja työttömyydestä työllisyyteen.

Todennäköisyyttä siirtyä työttömästä työlliseksi selittävät parhaiten henkilön ikä ja koulutusaste (taulukko 1). Työttömäksi jääneen yli 55-vuotiaan todennäköisyys siirtyä työlliseksi on 15 % alhaisempi kuin parhaassa työssä olevan. Toisaalta koulutus, varsinkin korkea-asteen koulutus, parantaa työttömän työllistymisnäkymiä. Korkea-asteen suorittaneen työllistymistodennäköisyys on 16 % suurempi kuin pelkän perusasteen suorittaneella.

Sukupuolten väliset erot ovat vähäiset, mutta naisten työllistymistodennäköisyys on kuitenkin keskimäärin prosentti verran miehiä alhaisempi.

Taulukko 1

3. Keskiasteen tutkinnot viittaavat peruskoulun jälkeisiin, 1–3 vuotisiin tutkintoihin, joita ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1–3 vuotiset ammatilliset tutkinnot sekä ammatilliset perustutkinnot.

4. Korkea-asteen tutkinnot pitävät sisällään Tilastokeskuksen koulutusasteluokituksen mukaiset alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon (ml. ammattikorkeakoulututkinnot) sekä ns. alimman korkea-asteen tutkinnot, joita ovat esim. teknikon, merkonomien ja sairaanhoitajan tutkinnot.

Todennäköisyydet siirtymiin työllisyyden ja työttömyyden välillä

	Työttömästä työlliseksi	Työllisestä työttömäksi
16–35-vuotiaat	0,02	0,07***
55+ -vuotiaat	-0,15***	0
Nainen	-0,01***	0,03
Keskiasteen koulutus	0,10***	-0,01**
Korkea-asteen koulutus	0,16***	-0,02***
Naimisissa	-0,01	-0,01***
Alle kolmevuotiaita lapsia	0,05	0,01***
Alle seitsemänvuotiaita lapsia	0,04	0,01*
Töissä julkisella sektorilla	-0,01	0
Etelä-Suomi	0	0
Länsi-Suomi	0,02	0
Pohjois- ja Itä-Suomi	0,02	0,01**
Ahvenanmaa	0,32	-0,02***
Asuu vuokralla	-0,04	0,00
Saa asumistukea	-0,04	0,02**
* = Tulos on 10 % tilastollisesti merkitsevä		
** = Tulos on 5 % tilastollisesti merkitsevä		
*** = Tulos on 1 % tilastollisesti merkitsevä		

Todennäköisyydet siirtymiin työllisyyden ja työttömyyden välillä

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Aikaisemmassa tutkimuksessa työnteon kannustinloukkujen on osoitettu selittävän työttömien todennäköisyyttä työllistyä uudelleen^[5]. Havaitut kannustinloukut ovat yhteydessä varsinkin asumistukeen. Myös tässä esitetyt tulokset antavat varovaista tukea oletukselle asumistuen ja työllisyyden välisestä yhteydestä, sillä edellisenä vuonna asumistukea saaneiden todennäköisyys työllistyä on keskimäärin 12 % muita pienempi^[6]. Työttömäksi joutumisen todennäköisyyttä malli selittää työllistymistodennäköisyyttä huonommin, sillä muuttujien vaikutukset työttömyysriskiin jäävät yleensä 1–2 prosenttiin. Tulokset vahvistavat silti käsitystä iän ja koulutuksen yhteydestä henkilön työmarkkina-asemaan. Alle 35-vuotiaiden riski joutua työttömäksi on 7 prosenttiyksikköä suurempi kuin parhaassa työiässä olevilla. Koulutus sen sijaan vähentää työttömäksi joutumisen riskiä. Korkea-asteen-tutkinnon suorittaneen työttömyysriski on noin 2 % pienempi kuin pelkän peruskoulun suorittaneella, ja keskiasteen koulutus pienentää riskiä työttömyydestä prosenttiyksikön verran.

Muista taustamuuttujista työttömäksi jäämisen todennäköisyyttä selittävät mm. perhesuhteet. Naimisissa olevilla työttömyyden todennäköisyys on prosenttiyksikön muita pienempi. Toisaalta lasten (varsinkin alle kolmevuotiaiden) vanhemmillä se on saman verran suurempi.

Pohjois- ja Itä-Suomen keskimäärin muuta maata heikompi työllisyystilanne näkyy tuloksissa, sillä tällä suuralueella asuvilla työttömyysriski on prosenttiyksikön suurempi kuin pääkaupunkiseudulla asuvilla.

Tulokset tukevat edelleen oletuksia työnteon kannustimien ja työttömyyden välisestä yhteydestä. Asumistukea saaneiden työttömyysriski on 4 prosenttiyksikköä muita suurempi.

Taulukko 2

5. Valtiovarainministeriön johdolla tehty selvitys kannustinloukuista ja alueellisesta liikkuvuudesta Suomessa (valtiovarainministeriö, 2017) nostaa esiin erityisesti lapsiperheiden sekä matalamman koulutustason henkilöiden heikot työnteon kannustimet. Myös ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevien työllistymisveroasteet, joilla kannusteita arvioidaan, ovat muita korkeampia.

6. Kannustinloukkutyöryhmän mukaan työn vastaanottamisesta saatu hyöty on vähäisin vuokralla asuvissa lapsiperheissä ja erityisesti yksinhuoltajilla.

Todennäköisyydet siirtymistä työvoimaan ja työvoimasta pois

	Työvoiman ulkopuolelta työvoimaan	Työvoimasta työvoiman ulkopuolelle
16–35-vuotiaat	-0,10***	0,07***
55+ -vuotiaat	-0,15***	0,01***
Nainen	-0,08***	0,04***
Keskiasteen koulutus	0,03	-0,01**
Korkea-asteen koulutus	0,09**	-0,02***
Naimisissa	0,0228	0,005
Alle kolmevuotiaita lapsia	-0,03	0,02***
Alle seitsemänvuotiaita lapsia	-0,01	0
Töissä julkisella sektorilla	0,04**	0,00*
Etelä-Suomi	0,04**	0,003
Länsi-Suomi	0,02**	0,002
Pohjois- ja Itä-Suomi	0,03**	0,01**
Ahvenanmaa	0,153	0
Asuu vuokralla	-0,039454	0,0039238
Saa asumistukea	-0,0400074	0,0142923**

* = Tulos on 10 % tilastollisesti merkitsevä

Todennäköisyydet siirtymistä työvoimaan ja työvoimasta pois

** = Tulos on 5 % tilastollisesti merkitsevä

*** = Tulos on 1 % tilastollisesti merkitsevä

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Erikseen tarkasteltiin virtoja työvoimaan kuulumisen ja sen ulkopuolella olemisen välillä (taulukko 2). Työvoimaan kuuluviksi laskettiin tällöin kunkin vuoden joulukuussa työllisenä, työttömänä tai yrittäjänä olleet. Työvoiman ulkopuolisiin kuuluvat opiskelijat, varusmiehet, työkyvyttömyyseläkeläiset ja omaa kotia tai omaisia hoitavat. Eläkeläiset jätettiin kuitenkin tarkastelun ulkopuolelle, koska eläkeläisistä vain hyvin pieni osa palaa takaisin työmarkkinoille.

Ikä ja koulutus selittävät työttömyyden ja työllisyyden lisäksi myös siirtymiä työvoimaan ja sieltä pois. Parhaassa työiässä olevat ovat juurtuneet työmarkkinoille selvästi muita ikäryhmiä paremmin. Sekä nuorilla että vanhoilla ikäluokilla todennäköisyys siirtyä työvoiman ulkopuolelle on suurempi kuin parhaassa työiässä olevilla. Vastaavasti todennäköisyys siirtyä takaisin työvoimaan on verrokkiryhmää pienempi.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden todennäköisyys siirtyä työmarkkinoille on noin 9 prosenttiyksikköä pelkän peruskoulututkinnon suorittaneita suurempi. Tulos kuitenkin luultavasti yliarvioi koulutuksen yleistä vaikutusta työmarkkinoille siirtymiseen, sillä aineistossa on mukana edellisenä vuonna valmistuneita opiskelijoita, jotka siirtyvät työelämään. Koulutuksen hankkiminen myös jonkin verran pienentää todennäköisyyttä joutua työttömäksi. Koulutuksen vaikutukset tähän suuntaan ovat kuitenkin vähäisempiä.

Naisten todennäköisyys joutua työvoiman ulkopuolelle on noin 4 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten ja vastaavasti todennäköisyys palata työvoimaan takaisin peräti 8 % pienempi kuin miesten. Tulos saattaa heijastella kaiken ikäisten naisten miehiä suurempaa halukkuutta ja suurempia mahdollisuuksia siirtyä työelämästä kotitaloustyön piiriin, esimerkiksi lapsia hoitamaan. Alle kouluikäisten lasten vanhemmuuden vaikutus työmarkkina-asemaan on toisaalta otettu huomioon erillisten taustamuuttujien avulla. Näistä muuttujista alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmuus lisääkin hieman riskiä siirtyä työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Ikäluokat ja työvoiman tarjonta

Koulutustasossa ja ikärakenteessa tapahtuvat pitkäaikaiset muutokset ovat keskeisiä koko työvoiman tarjonnan tulevan kehityksen kannalta. Nuorten koulutustaso oli kasvussa aina 1970-luvun lopulle saakka, mikä nosti koko työikäisen väestön keskimääräistä koulutustasoa. Keskimääräisen koulutustason arvioidaan kuitenkin lähitulevaisuudessa kääntyvän jo laskuun^[7], mikä puolestaan uhkaa vähentää työvoiman

tarjontaa pitkällä aikavälillä. Toisaalta epäedullisen ikärakenteen merkitystä työvoiman määrään^[8] on kompensoinut ikääntyneiden työvoiman tarjonnan kasvu. Työvoiman tulevan kehityksen kannalta onkin suuri merkitys sillä, voiko ikääntyneiden osallistumisaste edelleen nousta. Erityinen kysymys on myös suhdannetilanteen merkitys eri-ikäisten työvoiman tarjonnan kehitykseen. Kysymys on esimerkiksi siitä, voisiko nuorten miesten ja synnytyksikäisten naisten osallistumisaste nousta, jos suhdannetilanne kohenee.

Näitä kysymyksiä selvitetään seuraavassa kohorttianalyysin eli eri vuosina syntyneiden työmarkkina-aseman tarkastelun avulla. Analyysi tehtiin erikseen naisille ja miehille. Syntymävuosi- eli kohorttimalli on päivitetty versio mallista, joka estimoitiin ensimmäisen kerran vuonna 2013^[9].

Mahdollisia selittäjiä kohorttien eriasteiselle osallistumiselle ovat muun muassa erot elinajan elintasossa, terveydentilassa, koulutusmahdollisuuksissa sekä talouden rakenne- ja suhdannetekijöissä. Enemmän koulutusta saaneet, paremmasta terveydenhoidosta nauttineet nuoremmat ikäluokat ovat Suomessa tyypillisesti osallistuneet työmarkkinoille aktiivisemmin kuin vanhemmat. Tähän suuntaan on vaikuttanut myös työtehtävien keveneminen, kun raskaiden ruumiillisten töiden määrä on tasaisesti vähentynyt.

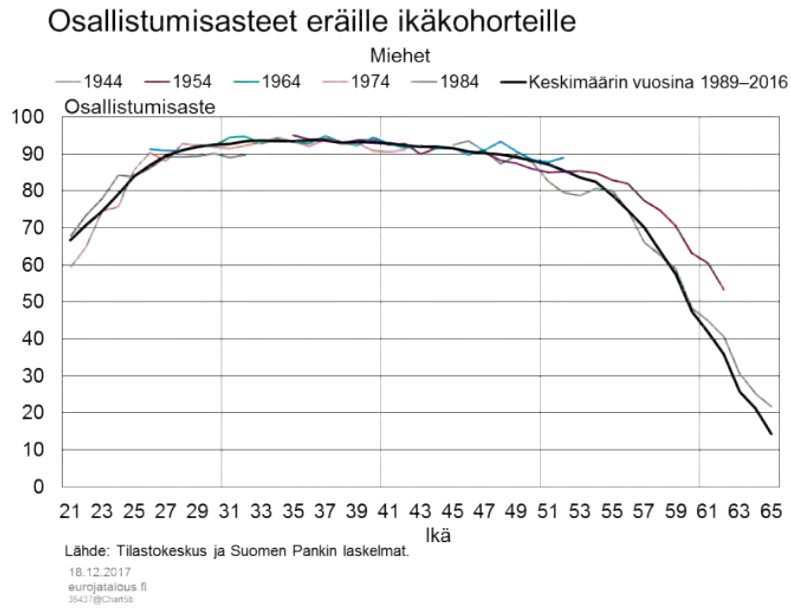
Kuvioon 5 on kuvattu esimerkinomaisesti kohortit, joista vanhin on vuonna 1944 syntynyt ikäluokka ja nuorin 1994 syntyneet. Kun aineistoa on vuosilta 1989–2016, on vuonna 1944 syntynyt kohortti työelämässä tällä jaksolla 45-vuotiaasta lähtien. Vastaavasti vuonna 1994 syntyneille on tietoja vain ikävälillä 15–22 vuotta. Yksittäisten syntymäkohorttien osallistumisasteiden kehitykset osoittavat, miten eri tavoin eri vuosina syntyneet ovat saman ikäisinä osallistuneet työelämään. Havaitaan esimerkiksi se, että vuonna 1974 syntyneet naiset, jotka olivat keskimäärin vähän yli 20-vuotiaita 1990-luvun laman aikaan, olivat selvästi vähemmän työmarkkinoilla kuin esimerkiksi vuonna 1984 syntyneet. Ikäjakauman toisessa päässä nähdään, kuinka erilainen asema on vuonna 1954 ja 1944 syntyneillä työelämän loppupuolella.

7. Koulutuksen tasosta ks. Aleksi Kalenius (2014) Suomalaisten koulutusrakenteen kehitys 1970–2030, opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.

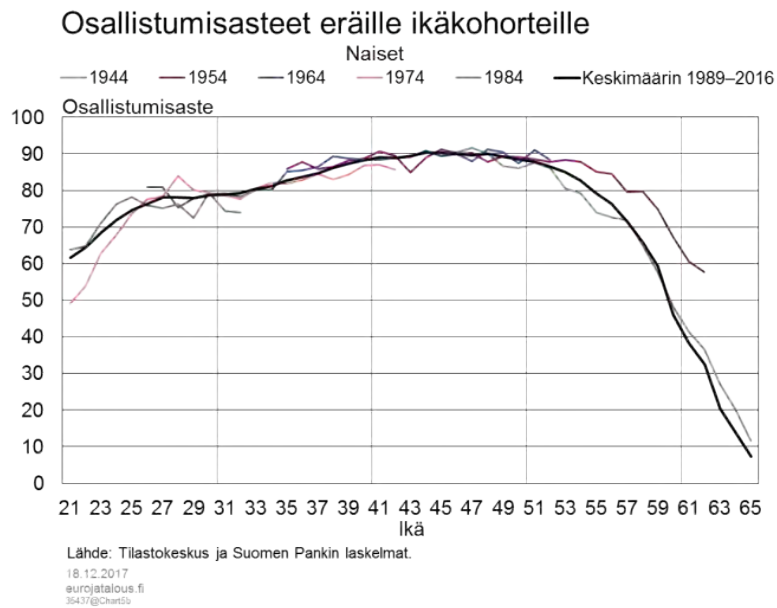
8. Kinnunen, H. ja Orjasniemi, S. (2013) Työvoiman tarjonta – tilastoluvut ja väestörakenteen muutos. Lehti: Kansantaloudellinen aikakauskirja 2013 : 2 s. 226–233.

9. Työvoiman tarjonta ja kohortit (2013) Suhdanteiden vaikutus työmarkkinoille kiinnittymiseen, Euro & talous. Talouden näkymät, sivut 61–69, Suomen Pankki 2013.

Kuvio 5a.

Kuvio 5b.

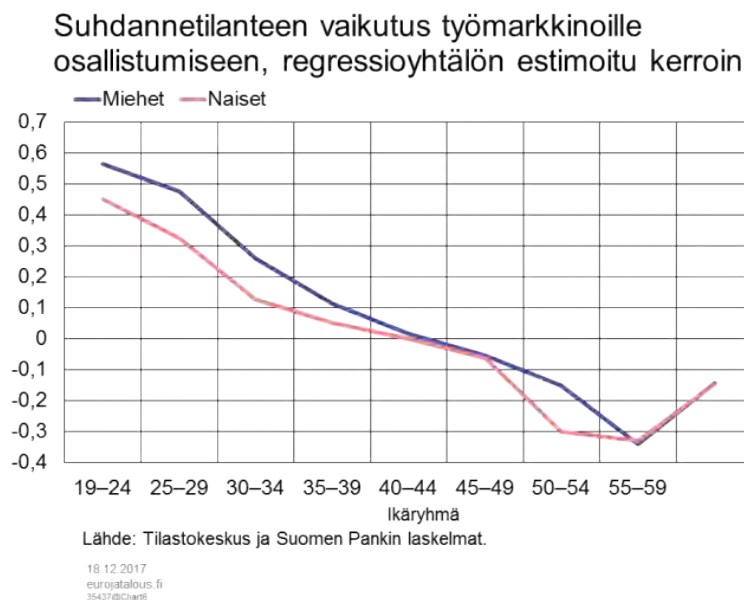

Syntymävuosien perusteella kootun aineiston avulla tarkasteltiin, miten eri-ikäisten osallistuminen työmarkkinoille muuttuu eri suhdannetilanteissa. Sitä ennen kohorttikohtaisesta vaihtelusta on kontrolloitu sekä iän että syntymävuoden vaikutus. Lisäksi vuosidummien avulla otettiin huomioon 1990-luvun alun lamavuodet sekä oikeus päästä työttömyyseläkeputkeen ja työttömyyseläkkeelle. Suhdannetilannetta työmarkkinoilla kuvattiin vakanssiasteella eli avointen työpaikkojen osuudella työvoimasta.

Kuten aiemmissakin estimoinneissa, suhdannejoustot noudattavat selvää ikäprofiilia (kuvio 6). Suhdannetilanteen paraneminen edistää eniten miesten ja alle 30-vuotiaiden

työmarkkinoille osallistumista. Kohorttimalli ei anna viitteitä siitä, että 30–40-vuotiaiden naisten alhainen osallistumisaste selittyisi ensisijaisesti suhdannetilanteella. Siinä iässä työmarkkinoiden suhdannetilanne ei näyttäisi vaikuttavan työmarkkinoille osallistumiseen erityisen voimakkaasti.

Kuvio 6.

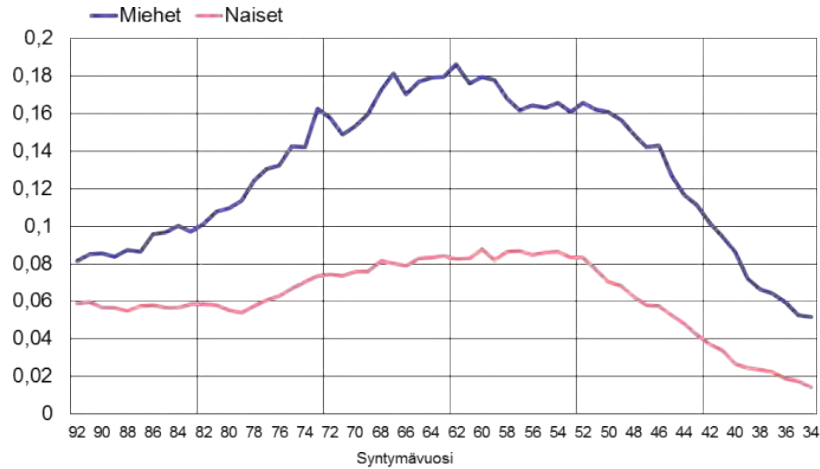

Kohorttikohtaisten vakioiden perusteella voidaan myös arvioida, onko näköpiirissä sellaisia ikäluokkaan sidottuja tekijöitä, jotka tukevat osallistumisasteiden kasvun jatkumista ikäjakauman vanhemmassa päässä. Tällaisia tekijöitä on varsinkin yleinen koulutustason kehitys väestön ikärakenteen muuttuessa.

Miesten työvoiman tarjontaan syntymävuodella näyttäisi olevan vielä 2020-luvulla positiivinen vaikutus ikäjakauman vanhemmassa päässä (kuviot 7). Kun työelämästä lähivuosina poistuu 1950-luvulla syntyneitä, ne korvautuvat ikäluokalla, jonka osallistumisaste on korkeampi. Tulos on luonteva, kun tiedetään, että koulutustaso edelleen nousee. Ikääntyneiden naisten tilanne on jonkin verran erilainen. Kohorttivaikutus ei näyttäisi tuovan positiivista lisää työvoiman tarjontaan enää pidemmällä aikavälillä ikäjakauman vanhemmassa päässä. 1960-luvulla syntyneiden kohorttivakio on jokseenkin samankokoinen kuin 1950-luvulla syntyneillä.

Kuvio 7.

Syntymävuoden vaikutus työmarkkinoille osallistumiseen, regressioyhtälön estimoitu kerroin

Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

18.12.2017
eurojatalous.fi
35437@chart7

Kaikkein huolestuttavinta työvoiman tarjonnan kannalta on nuorten ja erityisesti nuorten miesten heikkenevä kohorttivaikutus. Ns. kohorttivakio on 1980-luvulla syntyneillä miehillä selvästi pienempi kuin 1970-luvulla syntyneillä. Nuorilla naisilla on havaittavissa sama ilmiö, mutta ei läheskään samassa määrin kuin nuorilla miehillä. 1960-luvun jälkeen syntyneiden osallistumisasteen alenemiseen nuorella iällä lienee osaltaan vaikuttanut opiskeluaikojen piteneminen. Tämä ei kuitenkaan selittäne 1970-luvun jälkeen syntyneiden miesten alentuneita osallistumisasteita. On syytä huomata, että kaikkein nuorimmista ikäluokissa jää havaintojen määrä suhteellisen vähäiseksi. Estimatteihin sisältyy siis paljon epävarmuutta.

Työllisyyttä tukevat toimenpiteet tärkeitä

Kun väestö ikääntyy, olisi työikäisistä saatava suurempi osa työmarkkinoille. Talouspolitiikan toimet olisi edelleen kohdennettava väestöryhmiin, joilla on luonnollinen vaihtoehto työmarkkinoille osallistumiseen. Poliittikkatoimia suunniteltaessa on toisaalta pystyttävä erottamaan, miltä osin havaittu työllisyyskehitys johtuu rakennetekijöistä ja missä määrin se on suhdanneluonteista.

Ikääntyneiden työurien piteneminen jatkuu väistämättä pelkästään eläkeuudistuksenkin takia. On silti vaikeaa arvioida, lisääntykö ikääntyneiden osallistuminen työmarkkinoilla vielä enemmän kuin on arvioitu eläkeuudistuksen vaikutusten perusteella. On hyvin mahdollista, että terveydentilan kohentuessa ja sen myötä eliniän noustessa työurat voivat jatkua eläkeuudistuksessa arvioitua pidemmäksi. Esitetty analyysi vahvistaa työllisyystilastoista saatavaa kuvaa, jonka mukaan kohorttitekijöistä varsinkin korkea koulutustaso selittää työmarkkinoille osallistumista. Työikäisten keskimääräinen koulutustaso tulee vielä nousemaan parin seuraavan vuosikymmenen aikana, kun työmarkkinoilta poistuu heikoimmin koulutettuja vanhoja ikäluokkia. Väestön keskimääräinen koulutustaso alkaa kuitenkin ennen pitkää laskea, sillä 1970-luvun puolivälissä syntyneet on edelleen historian parhaiten koulutettu ikäluokka.

Nuorten osalta on ilmeistä, että suhdannetilanteen koheneminen houkuttelee nykyistä suuremman osuuden ikäluokasta työmarkkinoille. On silti suuri riski, että yhä suurempi osuus nuorista ja nuorista aikuisista jää pidemmäksi aikaa työmarkkinoiden ulkopuolelle, joten työllisyyden parantamiseksi tarvitaan edelleen myös talouspolitiikan toimia.

Synnytysikäisten naisten asemaa työmarkkinoilla tukisivat luonnollisesti toimet, joilla perhevapaat saataisiin jaettua aiempaa tasaisemmin perheen kesken. Nuorimmissa ikäluokissa pelkän perusasteen koulutuksen saaneiden osuus on alkanut kasvaa, mikä on omiaan vähentämään työvoiman tarjontaa. Erityisen ongelmallinen on nuorten miesten tilanne. Heidän osuus on myös korkeakoulutuksessa pienempi kuin naisten. Tilanteen heikkeneminen näkyy jo nyt esimerkiksi nuorten miesten pienituloisuuden nopeana lisääntymisenä. Kun vielä tiedetään, että heikosti koulutetun työvoiman kysyntä on hiipumassa digitalisaation edetessä, tulee koulutuspolitiikalla olemaan Suomessa keskeinen merkitys. Paitsi työvoiman tarjontaan ja siten talouden pitkän aikavälin kasvunäkymiin, sillä vaikutetaan myös tuloeroihin ja köyhyysriskiin^[10].

Avainsanat

kohorttianalyysi, koulutus, taantuma, työllisyys, työvoiman tarjonta

Kirjoittajat

Helvi Kinnunen
Vanhempi neuvonantaja
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)

10. Koulutuksen ja tulokehityksen välisestä yhteydestä ks. [Korkea-asteen tutkinto kannattaa Suomessa](#) tässä Euro ja talous -julkaisussa.

ENNUSTETAULUKOT

Ennuste vuosille 2017–2020

TÄNÄÄN 11:00 • EURO & TALOUS 5/2017 • TALOUDEN NÄKYMÄT

Suomen talouden ennuste vuosille 2017–2020 joulukuussa 2017.

Tässä esitetyt luvut voivat poiketa hieman Euroopan keskuspankin 28.12.2017 julkaisemista luvuista, koska Suomen Pankin luvut sisältävät 30.11.2017 jälkeen päivitettyä tietoa kansantalouden kehityksestä.

Joulukuu 2017

1. HUOLTOTASE, MÄÄRÄT

Viitevuoden 2010 hinnoin, prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote markkinahintaan	1,9	3,1	2,5	1,6	1,4
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	4,4	2,2	3,4	2,9	2,7
Tavaroiden ja palveluiden vienti	1,3	8,4	3,8	3,5	3,0
Yksityinen kulutus	1,8	1,9	1,8	1,3	1,2
Julkinen kulutus	1,2	0,5	0,7	0,1	0,4
Yksityiset kiinteät investoinnit	7,9	11,2	5,8	3,2	2,5
Julkiset kiinteät investoinnit	3,9	-1,1	3,3	-0,5	1,2

Lähde: Suomen Pankki.

2. KYSYNTÄERIEN VAIKUTUS KASVUUN¹

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
BKT, määrän prosenttimuutos	1,9	3,1	2,5	1,6	1,4
Nettovienti	-1,2	2,2	0,2	0,2	0,1
Kotimainen kysyntä pl. varastojen muutos	2,8	3,1	2,4	1,3	1,3
Siitä: Kulutus	1,3	1,2	1,1	0,7	0,7
Investoinnit	1,5	1,9	1,2	0,6	0,6
Varastojen muutos ja tilastollinen ero	0,4	-2,2	0,0	0,0	0,0

¹ Suomen Pankin laskelmat. Vuosittaiset kasvuluvut edellisen vuoden arvopainoin.

Lähde: Suomen Pankki.

3. HUOLTOTASE, HINNAT

Indeksi 2010 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote markkinahintaan	113,4	114,9	116,9	118,5	120,8
	0,9	1,3	1,8	1,4	1,9
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	97,6	101,3	103,6	105,9	107,8
	-2,8	3,8	2,2	2,2	1,8
Tavaroiden ja palveluiden vienti	101,2	104,2	107,1	109,0	111,1
	-1,9	3,0	2,8	1,8	1,9
Yksityinen kulutus	111,5	112,4	113,8	115,5	117,3
	0,9	0,8	1,2	1,5	1,5
Julkinen kulutus	113,3	111,5	113,1	114,7	117,7
	0,0	-1,6	1,5	1,4	2,6
Yksityiset kiinteät investoinnit	111,1	113,4	115,8	117,9	120,4
	1,5	2,0	2,1	1,8	2,2
Julkiset kiinteät investoinnit	111,5	113,5	116,0	118,5	121,1
	1,1	1,8	2,2	2,2	2,1
Vaihtosuhte, tavarat ja palvelut	103,7	102,9	103,4	103,0	103,0
	1,0	-0,8	0,5	-0,5	0,1

Lähde: Suomen Pankki.

4. HUOLTOTASE KÄYVIN HINNOIN

Milj. euroa ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote markkinahintaan	215 615	225 200	235 104	242 162	250 380
	2,9	4,4	4,4	3,0	3,4
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	78 616	83 412	88 165	92 788	97 059
	1,5	6,1	5,7	5,2	4,6
Kokonaistarjonta	294 231	308 612	323 269	334 950	347 439
	2,5	4,9	4,7	3,6	3,7
Tavaroiden ja palveluiden vienti	75 967	84 847	90 473	95 293	99 995
	-0,6	11,7	6,6	5,3	4,9
Kulutus	170 771	173 468	178 307	182 671	187 819
	2,3	1,6	2,8	2,4	2,8
Yksityinen kulutus	119 056	122 327	126 050	129 625	133 192
	2,8	2,7	3,0	2,8	2,8
Julkinen kulutus	51 715	51 141	52 257	53 046	54 626
	1,2	-1,1	2,2	1,5	3,0
Kiinteät investoinnit	46 423	51 577	55 519	58 007	60 633
	8,7	11,1	7,6	4,5	4,5
Yksityiset kiinteät investoinnit	37 860	42 955	46 423	48 753	51 070
	9,5	13,5	8,1	5,0	4,8
Julkkiset kiinteät investoinnit	8 563	8 623	9 096	9 254	9 563
	5,1	0,7	5,5	1,7	3,3
Varastojen muutos ja tilastovirhe	1 070	-1 280	-1 031	-1 021	-1 008
% edellisen vuoden kokonaiskysynnästä	0,0	-0,8	0,1	0,0	0,0

4. HUOLTOTASE KÄYVIN HINNOIN

Kokonaiskysyntä	294 231	308 612	323 269	334 950	347 439
	2,5	4,9	4,7	3,6	3,7
Kotimainen kokonaiskysyntä	218 264	223 765	232 796	239 657	247 443
	3,6	2,5	4,0	2,9	3,2

Lähde: Suomen Pankki.

5. HUOLTOTASE, % BKT:stä

Käyvin hinnoin

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote markkinahintaan	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	36,5	37,0	37,5	38,3	38,8
Tavaroiden ja palveluiden vienti	35,2	37,7	38,5	39,4	39,9
Kulutus	79,2	77,0	75,8	75,4	75,0
Yksityinen kulutus	55,2	54,3	53,6	53,5	53,2
Julkinen kulutus	24,0	22,7	22,2	21,9	21,8
Kiinteät investoinnit	21,5	22,9	23,6	24,0	24,2
Yksityiset kiinteät investoinnit	17,6	19,1	19,7	20,1	20,4
Julkkiset kiinteät investoinnit	4,0	3,8	3,9	3,8	3,8
Varastojen muutos ja tilastovirhe	0,5	-0,6	-0,4	-0,4	-0,4
Kokonaiskysyntä	136,5	137,0	137,5	138,3	138,8
Kotimainen kokonaiskysyntä	101,2	99,4	99,0	99,0	98,8

Lähde: Suomen Pankki.

6. KESKEISET HINNAT

Indeksi 2010 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, 2005 = 100	100,4	101,2	102,3	103,8	105,3
	0,4	0,8	1,1	1,4	1,5
Kuluttajahintaindeksi, 2005 = 100	100,4	101,1	102,1	103,5	105,0
	0,4	0,7	1,0	1,3	1,5
Yksityisen kulutuksen hinta	111,5	112,4	113,8	115,5	117,3
	0,9	0,8	1,2	1,5	1,5
Yksityisten investointien hinta	111,1	113,4	115,8	117,9	120,4
	1,5	2,0	2,1	1,8	2,2
Tavaroiden ja palvelujen viennin hinta	101,2	104,2	107,1	109,0	111,1
	-1,9	3,0	2,8	1,8	1,9
Tavaroiden ja palvelujen tuonnin hinta	97,6	101,3	103,6	105,9	107,8
	-2,8	3,8	2,2	2,2	1,8
Arvonlisäyksen hinnat					
BKT tuottajahintaan	113,3	113,8	115,5	117,1	119,0
	1,0	0,4	1,5	1,4	1,6
Yksityinen sektori	112,8	113,7	115,4	117,0	118,7
	1,3	0,8	1,5	1,4	1,4
Julkinen sektori	115,3	113,9	115,6	117,2	120,3
	-0,3	-1,2	1,5	1,4	2,6

Lähde: Suomen Pankki.

7. ANSIOTASO JA TUOTTAVUUS

Prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Koko talous					
Ansiotaso	0,9	0,2	2,3	2,3	2,4
Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti	1,0	-0,6	1,3	2,0	2,8
Yksikkötyökustannukset	-0,5	-2,8	-0,4	1,0	1,7
Tuottavuus työllistä kohti	1,5	2,3	1,8	1,1	1,1

Lähde: Suomen Pankki.

8. TYÖVOIMATASE

1 000 henkeä ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Työvoimatiedustelun mukaan, 15 – 74-vuotiaat					
Työlliset	2 447	2 466	2 485	2 498	2 507
	0,4	0,8	0,8	0,5	0,4
Työttömät	236	232	220	214	206
	-6,4	-1,8	-4,8	-3,0	-3,5
Työvoima	2 683	2 698	2 705	2 712	2 713
	-0,2	0,5	0,3	0,3	0,0
Työikäinen väestö, 15 – 64-vuotiaat	3 463	3 452	3 445	3 438	3 432
	-0,4	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2
Työvoimaosuus, %	65,3	65,5	65,5	65,5	65,6
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	8,2	7,9	7,6
Työllisyysaste, 15 – 64-vuotiaat, %	68,7	69,3	69,9	70,4	70,7

Lähde: Suomen Pankki.

9. JULKISYHTEISÖJEN TULOT, MENOT, RAHOITUSASEMA JA VELKA

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
% BKT:stä					
Julkisyhteisöjen tulot	54,0	52,3	50,9	50,7	50,8
Julkisyhteisöjen menot	55,8	53,4	52,3	51,7	51,5
Julkisyhteisöjen perusmenot	54,7	52,5	51,5	50,9	50,7
Julkisyhteisöjen korkomenot	1,1	0,9	0,9	0,8	0,8
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-1,8	-1,1	-1,4	-1,0	-0,7
Valtion nettoluotonanto	-2,7	-2,1	-2,0	-1,3	-0,8
Kuntien nettoluotonanto	-0,4	-0,2	-0,5	-0,6	-0,6
Sosiaaliturvarahastojen nettoluotonanto	1,3	1,2	1,1	0,9	0,7
Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema	-0,7	-0,2	-0,6	-0,2	0,1
Julkisyhteisöjen velka (EDP)	63,1	61,8	61,3	61,4	60,8
Valtion velka	47,5	46,9	46,9	46,8	46,1
Kokonaisveroaste	44,1	42,9	41,7	41,6	41,7
Käyvin hinnoin, mrd. euroa					
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-3,8	-2,6	-3,4	-2,5	-1,8
Valtion nettoluotonanto	-5,8	-4,8	-4,8	-3,2	-2,1
Kuntien nettoluotonanto	-0,9	-0,5	-1,1	-1,4	-1,5
Sosiaaliturvarahastojen nettoluotonanto	2,9	2,7	2,5	2,2	1,8
Julkisyhteisöjen velka (EDP)	136,0	139,2	144,2	148,7	152,3
Lähde: Suomen Pankki.					

10. MAKSUTASE

Mrd. euroa

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Tavaroiden ja palveluiden vienti	76,0	84,8	90,5	95,3	100,0
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	78,6	83,4	88,2	92,8	97,1
Tavaroiden ja palveluiden tase (kansantalouden tilinpidon mukaan)	-2,6	1,4	2,3	2,5	2,9
% BKT:stä	-1,2	0,6	1,0	1,0	1,2
Tuotannontekijäkorvaukset, netto (+ tilastollinen ero)	2,2	1,2	0,4	0,4	0,5
Tulonsiirrot, netto	-2,5	-2,6	-2,8	-2,8	-3,0
Vaihtotase, netto	-3,0	-0,3	0,0	0,1	0,4
Nettoluotonanto, % BKT:stä					
Yksityinen sektori	0,4	1,1	1,4	1,1	0,9
Julkinen sektori	-1,8	-1,1	-1,4	-1,0	-0,7
Vaihtotase, % BKT:stä	-1,4	0,0	0,0	0,0	0,2

Lähde: Suomen Pankki.

11. KOROT

Prosenttia

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
3 kk:n euribor ¹	-0,3	-0,3	-0,3	-0,1	0,1
Uusien nostettujen lainojen keskiporko ²	1,9	1,8	1,9	2,0	2,2
Lainakannan keskiporko ²	1,5	1,4	1,4	1,5	1,7
Talletuskannan keskiporko ³	0,2	0,1	0,1	0,2	0,4
10 vuoden obligaatiokorko ¹	0,4	0,5	0,7	0,9	1,1

¹ Markkinaodotuksiin perustuva tekninen ennusteoletus.

² Suomen luottolaitosten lainat kotitalouksille ja yrityksille (pl. tili- ja korttiluotot ja takaisinostosopimukset).

³ Suomen luottolaitosten talletukset kotitalouksilta ja yrityksiltä.

Lähde: Suomen Pankki.

12. SUOMEN KANSAINVÄLINEN TALOUDELLINEN YMPÄRISTÖ

Eurojärjestelmän asiantuntijoiden ennuste

	2016	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Bruttokansantuote, määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
Koko maailma	3,0	3,6	3,6	3,6	3,5
Yhdysvallat	1,5	2,3	2,5	2,2	1,9
Euroalue	1,8	2,4	2,3	1,9	1,7
Japani	1,0	1,5	1,0	0,7	0,1
Tuonti, määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
Koko maailma	2,0	5,5	4,5	4,2	3,8
Yhdysvallat	1,3	3,5	4,8	5,2	4,3
Euroalue	4,7	5,1	5,2	4,4	3,9
Japani	-2,3	2,6	3,0	3,7	2,0
Indeksi 2010 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
Suomen vientimaiden tuonti	120,9	127,1	132,4	137,7	142,7
	2,3	5,1	4,2	4,0	3,6
Suomen kilpailijamaiden vientihinta (pl. öljy), kansallisina valuuttoina	105,9	110,5	113,5	116,0	118,6
	-2,1	4,3	2,8	2,2	2,2
Suomen kilpailijamaiden vientihinta (pl. öljy), euroina	100,3	106,4	109,3	111,8	114,2
	-4,7	6,1	2,7	2,2	2,2
Teollisuuden raaka-ainehinnat pl. energia, dollareina	97,3	118,3	120,8	124,3	129,8
	-2,8	21,6	2,1	2,9	4,4
Öljyn hinta, dollaria/barreli ¹	44,0	54,3	61,6	58,9	57,3
	-15,9	23,3	13,4	-4,3	-2,7

12. SUOMEN KANSAINVÄLINEN TALOUDELLINEN YMPÄRISTÖ

Suomen nimellinen kilpailukykyindikaattori ¹ 2	104,1	102,3	102,3	102,3	102,3
	2,7	-1,7	0,0	0,0	0,0
Euron arvo Yhdysvaltain dollareina ¹	1,11	1,13	1,17	1,17	1,17
	-0,2	1,9	4,1	0,0	0,0

¹ Markkinaodotuksiin perustuva tekninen ennusteoletus.

² Suppea, euroalueen mailla täydennetty, tammi–maaliskuu 1999 = 100.

Lähde: Suomen Pankki.

13. Vertailu: nykyinen ja kesäkuun 2017 ennuste

	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
BKT, prosenttimuutos	3,1	2,5	1,6	1,4
kesäkuu 2017	2,1	1,7	1,4	
Inflaatio (yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi), %	0,8	1,1	1,4	1,5
kesäkuu 2017	0,8	1,0	1,3	
Vaihtotase, % BKT:stä	0,0	0,0	0,0	0,2
kesäkuu 2017	-1,2	-0,9	-0,8	
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto, % BKT:stä	-1,1	-1,4	-1,0	-0,7
kesäkuu 2017	-2,4	-2,2	-2,0	
Julkisyhteisöjen velka (EDP), % BKT:stä	61,8	61,3	61,4	60,8
kesäkuu 2017	65,1	66,1	66,8	
Työttömyysaste	8,6	8,2	7,9	7,6
kesäkuu 2017	8,6	8,2	8,1	

Lähde: Suomen Pankki.

Avainsanat

ennuste, taloustilanne, tunnusluvut